

**WUJUD, MOTIF SAHA CARA MUNGKASI TEMA SEKSUAL ING
SALEBETING CERKAK *DJAKA LODANG* TAUN 1993 – 1994**

SKRIPSI

Katuraken dhumateng Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Minangka Jejangkeping Pandadaran

Anggayuh Gelar Sarjana Pendidikan

Dening :

Dyah Arum Ratri

NIM 10205244031

PROGRAM STUDI PENDIDIKAN BAHASA JAWA

JURUSAN PENDIDIKAN BAHASA DAERAH

FAKULTAS BAHASA DAN SENI

UNIVERSITAS NEGERI YOGYAKARTA

2014

PASARUJUKAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Wujud, Motif saha Cara Mungkasi Tema Seksual ing Salebeting Cerkak Djaka Lodhang Taun 1993 – 1994* menika sampun pikantuk palilah saking *pembimbing* saha samapta dipunuji.

Yogyakarta, 18 Agustus 2014

Pembimbing,

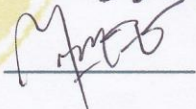
Afendy Widayat, M.Phil.

NIP. 19620416 199203 1 002

PANGESAHAN

Skripsi kanthi irah-irahan *Wujud, Motif saha Cara Mungkasi Tema Seksual ing Salebeting Cerkak Djaka Lodang Taun 1993-1994* punika sampun dipunandharaken wonten ing *pendadaran* sangajenging *Dewan Penguji* wonten ing tanggal saha dipuntetepaken lulus.

DEWAN PENGUJI

Nama	Jabatan	Tapak Asma	Tanggal
Drs. Hardiyanto, M.Hum.	Ketua Penguji		<u>22 September 2014</u>
Sri Hertanti Wulan, M.Hum.	Sekretaris Penguji		<u>22 September 2014</u>
Dr. Suwardi, M.Hum.	Penguji I		<u>19 September 2014</u>
Drs. Afendy Widayat, M.Phil.	Penguji II		<u>22 September 2014</u>

Yogyakarta, 2014

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Yogyakarta

Dekan,

Prof. Dr. Zamzani, M.Pd.

NIP. 19550505 198011 1 001

WEDHARAN

Ingkang tandha tangan ing ngandhap menika, kula :

Nama : **Dyah Arum Ratri**

NIM : 10205244031

Program Studi : Pendidikan Bahasa Jawa

Fakultas : Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta

ngandharaken bilih *karya ilmiah* menika asil panaliten kula piyambak. Samangertos kula, *karya ilmiah* menika boten ngandhut *materi* ingkang kaserat dening tiyang sanes, kajawi perangan-perangan tartamtu ingkang kula pendhet minangka *acuan* kanthi adhedhasar tata cara saha paugeran panyeratan *karya ilmiah* ingkang umum.

Seratan ing wedharan menika kaserat kanthi saestu. Menawi kasunyatanipun kabukten bilih wedharan menika boten leres, bab menika dados tanggel jawab kula pribadhi.

Yogyakarta, 17 Agustus 2014

Panyerat,

Dyah Arum Ratri

SESANTI

“Yitna yuwana, lena kena”

(Bebasan)

“Urip among lakon, lakonana kanthi laku utama, mokal kelakon yen tan anglakoni.”

(Panyerat)

“Hidup seperti cermin, jika cara hidup buruk, pantulan yang didapatkan akan buruk pula, maka hiduplah yang baik agar mendapatkan pantulan yang baik pula”

(Panyerat)

PISUNGSUNG

Linambaran kanthi pamuji syukur dhumateng ngarsaning ALLAH SWT, skripsi menika kapingsungsungaken dhumateng tiyang sepuh kekalih kula inggih Ibu Suharti saha Bapak Sadiran, ingkang sampun nggulawenthah kanthi katoging tenaga, pandonga, beya, saha sih katresnan ingkang ageng.

PRAWACANA

Puji lan syukur dhumateng ALLAH SWT ingkang tansah paring lumubering rahmat, barokah, saha hidayah dhateng panyerat, saengga skripsi kanthi irah-irahan **“Wujud, Motif saha Cara Mungkasi Tema Seksual ing Salebeting Cerkak Djaka Lodang Taun 1993 – 1994”** menika saged kaimpun kanthi lancar saha nir ing sambekala. Skripsi menika kaserat kangge njangkepi salah satunggaling sarat pikantuk gelar sarjana pendidikan.

Skripsi menika saged pungkasan anggenipun nyerat amargi awit sampun dipunsengkuyung saking mapinten-pinten pihak. Awit saking menika, panyerat ngaturaken agunging panuwun kanthi tulus dhateng :

1. Bapak Prof. Dr. Zamzani, minangka Dekan Fakultas Bahasa dan Seni Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring kalodhangan anggen kula nyerat skripsi menika.
2. Bapak Dr. Suwardi, M.Hum. minangka Pangarsa Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring panyengkuyung supados nyekapaken skripsi menika.
3. Bapak Drs. Afendy Widayat, M.Phill. minangka Pembimbing, ingkang sampun paring bimbingan saha piwulang kanthi sareh tumrap panyerat saengga skripsi menika saged dipunpungkasi kanthi sae.
4. Ibu Sri Harti Widyastuti, M.Hum. minangka Pembimbing Akademik ingkang sampun maringi bimbingan saha pandom salebeting kula sinau wonten ing Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah.
5. Para *staf* Universitas Negeri Yogyakarta ingkang sampun paring pambiyantu anggen kula nyerat skripsi menika saengga ndadosaken lancar sedayanipun.
6. Bapak saha Ibu dosen Pendidikan Bahasa Daerah ingkang sampun paring kawruh maneka warni inggih ingkang murakabi tumrap panyerat.
7. Tiyang sepuh kekalih, Ibu Suharti saha Bapak Sadiran matur nuwun ingkang ageng awit saking sedaya donga pangestu, panyengkuyung, bea,

saha wejangan-wejanganipun, saengga panyerat saged mujudaken skripsi menika kanthi lancar.

8. Adik kakung ingkang kula tresnani inggih Enggar Saputra Jati, matur nuwun awit sedaya tresna, gegojekan saha semangatipun kangge kula nalika kula nyerat skripsi menika.
9. Adik estri ingkang ugi kula tresnani sanget inggih Elsa Yunita Megantari, matur nuwun awit sedaya tresna saha manjanipun saengga ndadosaken bingah nalika panyerat ngarosaken sayah anggenipun nyerat.
10. Kanca-kanca Setyo Dwi Waluyo, Linda Puspitasari, Surya Ayu, Fathul Amanah, Rizki Amalia, Jasmi Anes, Mita Nur, Ardiani Fitri ingkang kula tresnani sanget, matur nuwun awit sedaya donga saha panyemangat sadangunipun kula nyerat skripsi menika.
11. Kanca-kanca kos 22 Wahid Hasyim ingkang sampun paring pambiyantu menapa kemawon dhateng kula saha sampun paring kenangan ingkang kathah sadangunipun kula mapan ing kutha Jogja.
12. Kanca-kanca kos ungu, matur nuwun awit sedaya pambiyantu, kenangan saha pengalaman saking kanca-kanca ingkang boten saged kula sebataken satunggal mbaka satunggal, sadangunipun kula wonten kos.
13. Kanca-kanca kelas G Pendidikan Bahasa Daerah angkatan 2010, matur nuwun awit sedaya kenangan, pengalaman, *persahabatan*, ngelmu, guyonan, saha sanesipun sadangunipun sekawan taun ngangsu kawruh wonten ing kelas saha jurusan menika.
14. Kanca-kanca kula Jurusan Pendidikan Bahasa Daerah angkatan 2010 saking kelas A, B, H, matur nuwun awit sedaya kenangan saha pengalamanipun, mugi-mugi kita sedaya saged anggayuh cita-cita ingkang dipunkajengaken saha saged pepanggihan malih ing wekdal ingkang sanes.
15. Sedaya pihak ingkang boten saged kula sebataken satunggal mbaka satunggal ingkang sampun paring donga saha panyengkuyung tumrap panyerat saengga skripsi menika saged kaimpun.

Temtu kemawon skripsi menika dereng saged kawastanan sae, jangkep, menapa malih sampurna. Pramila saking menika, sedaya pamrayogi menapa dene panyaruwe ingkang tumuju murih langkung sae, jangkep, saha sampurnaning skripsi menika, tansah katampi kanthi bingahing manah saha atur agunging panuwun. Wasana kula raos andhap asor panyerat gadhah pangajab mugi-mugi skripsi menika saged murakabi tumrap pamaos saha panyerat.

Yogyakarta, 17 Agustus 2014

Panyerat,

Dyah Arum Ratri

WOSING ISI

Kaca

IRAH-IRAHAN	i
PASARUJUKAN	ii
PANGESAHAN	iii
WEDHARAN	iv
SESANTI	v
PISUNGSUNG	vi
PRAWACANA	vii
WOSING ISI	x
DAFTAR TABEL	xiii
DAFTAR LAMPIRAN	xv
DAFTAR CEKAKAN	xvi
SARINING PANALITEN	xviii
BAB I PURWAKA	1
A. Dhasaring Panaliten	1
B. Underaning Perkawis	6
C. Watesaning Perkawis	7
D. Wosing Perkawis	8
E. Ancasing Panaliten	8
F. Paedahing Panaliten	8

G. Pangertosan	9
BAB II GEGARAN TEORI	11
A. Andharan Teori	11
1. Seksualitas	11
2. Wujud <i>perilaku seksual</i>	13
3. Cerkak	16
4. Tema Seksual ing Salebeting Cerkak	19
5. Motif	22
B. Panaliten Ingkang Jumbuh	25
C. Nalaring Panaliten	26
BAB III CARA PANALITEN	28
A. Jinising Panaliten	28
B. Dhata saha sumber dhata	29
C. Cara Ngempalaken Dhata	30
D. Pirantosing Panaliten	30
E. Caranipun Nganalisis Dhata	32
F. Caranipun Ngesahaken Dhata	33
BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN	35
A. Asil Panaliten	35
B. Pirembagan	42
1. Wujud Seksualitas Wonten Ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994	43
2. Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994	75
3. Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994	94

BAB V PANUTUP	119
A. Dudutan	119
B. Pamrayogi	121
C. <i>Implikasi</i>	121
KAPUSTAKAN	123
LAMPIRAN	125

DAFTAR TABEL

	Kaca
Tabel 1 : Dhata Wujud Seksualitas wonten ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> taun 1993-1994.	33
Tabel 2 : Dhata Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	33
Tabel 3 : Dhata Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	33
Tabel 4 : Wujud Seksualitas wonten ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> taun 1993-1994.	37
Tabel 5 : Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	39
Tabel 6 : Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	40
Tabel 7 : Lampiran Dhata Wujud Seksualitas wonten ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> taun 1993-1994.	138
Tabel 8 : Lampiran Dhata Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	184

Tabel 9 : Lampiran Dhata Pungkasaning Kadadosan Awit 200
Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting
Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

DAFTAR LAMPIRAN

	Kaca
Lampiran 1 : Tabel Lampiran Dhata Wujud Seksualitas wonten ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> taun 1993-1994.	138
Lampiran 2 : Tabel Lampiran Dhata Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	184
Lampiran 3 : Tabel Lampiran Dhata Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak <i>Djaka Lodang</i> Taun 1993-1994.	200

DAFTAR CEKAKAN

PAAA : Pedhut Ampak-ampak Argadumilah

TTW : Tembung-tembung Wuyung

BLSN : Bu Lurah Swarga Nrakaku

L : Lawang

Ita : Ita

SM : Sitata Maharani

A : Amanat

JK : Jantraning Katresnan

NBK : Ngentasake Blethok Kanisthan

K : Kesrimpet

I : Infus

V : Vivienne

MT : Murwani Tundhung

E : Entheng

A : Awrat

1 : Ngesir

- 2 : Tindak *kencan*
- 3 : *Mengkhayal*
- 4 : Gandhengan asta
- 5 : Arasan entheng (palarapan, pangarasan)
- 6 : Nyikep
- 7 : Cipokan
- 8 : Nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang *sensitif* saking pacangan
- 9 : Nemplekaken *alat kelamin*
- 10 : *Oral seks*
- 11 : Senggama

WUJUD, MOTIF SAHA CARA MUNGKASI TEMA SEKSUAL ING SALEBETING CERKAK *DJAKA LODANG* TAUN 1993 – 1994.

Dening Dyah Arum Ratri
NIM 10205244031

SARINING PANALITEN

Panaliten menika gadhah ancas kangge ngandharaken tema seksualitas ingkang wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994. Wujud panaliten dipunrembag kanthi madosi wujudipun seksualitas, motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas, kaliyan pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994 kasebat.

Panaliten menika kalebet panaliten *deskriptif* kanthi nindakaken *analisis* dhateng objek panaliten. Cara ngempalaken dhata kanthi cara maos saha nyerat. Pirantosing panaliten ingkang dipunginakaken inggih menika kertu dhata. Dhata ingkang sampun kapanggihaken lajeng dipunanalisis mawi cara *etik*. Caranipun ngesahaken dhata wonten panaliten menika mawi *validitas semantis* saha *reliabilitas ketekunan pengamatan* saha panyeratan.

Asiling panaliten menika nedahaken : (1) wujud seksualitas wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* inggih menika seksual entheng saha awrat. Seksual entheng arupi ngesir, tindak *kencan*, *mengkhayal*, gandhengan asta, arasan entheng (palarapan, pangarasan), saha nyikep. Seksual awrat arupi cipokan, nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang *sensitif* saking pacangan, nemplekaken *alat kelamin*, *oral seks*, saha senggama. (2) motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas inggih menika motif dhasar saha motif sosial. Motif dhasar arupi raos tresna, kasepen saha *kepuasan seksual*, saha kemutan nalika ngarasi garwanipun. Motif sosial arupi pepinginan gadhah pangkat amargi *interaksi* kaliyan perangkat desa, ngajak dhateng griyanipun sedherek, ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan, kabetahan ekonomi, kejahatan amargi *pengaruh lingkungan*, gagaling bebrayan, raos tresna ing *lingkungan* pakaryan (kantor), paring tulung-pitulungan, saha *pengaruh* saking *lingkungan* pakaryan saha sesrawungan. (3) pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas inggih menika medhotaken katresnan, ngandharaken raos tresna sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran, dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan, mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan, paraga wanita duka lajeng ngajak kondur, dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK, nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan, pepisahan lajeng kondur dhateng desa, rujuk (ngambali nikah malih), sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan, ngleresaken lepatipun panampi, saha dipunusir saking desanipun.

BAB I PURWAKA

A. Dhasaring Panaliten

Seksualitas gadhah teges inggih menika sedaya bab ingkang gegayutan kaliyan *seks*. Bab-bab ingkang dipunkajengaken boten namung dipunwatesi *alat kelamin* kemawon ananging ugi wonten bab-bab sanes ingkang kalebet wonten ing seksualitas piyambak kadosta *perilaku seksual*, wujud *seksual*, *norma* utawi paugeran, saha *nilai-nilai* ingkang kapendhet ing salebeting seksualitas.

Gambaran babagan seksualitas sampun boten dados bab ingkang *tabu* malih wonten ing kawontenan masarakat. Gambaran-gambaran kasebat dipungambaraken kanthi mawarni-warni media, kadosta media *surat kabar* (kalawarti, koran), pawartos (kabar wonten ing *televisi* utawi radio), media *online (internet)*, utawi dipungambaraken wonten ing karya sastra kadosta novel, cerkak, geguritan, cerbung, naskah drama ingkang temtunipun sampun nglampahi proses *filter* utawi *sensor* saderengipun dipuntampilaken dhateng media.

Dene ngrembag babagan seksualitas (unsur ingkang paling dhasar saking *erotisme*) kanthi gamblang kangge masarakat Jawi taksih dados bab ingkang *tabu* utawi saru ”boten senonoh”. Ngrembag babagan seks kedah dipunlampahi kanthi boten langsung utawi kanthi bungkus kebakasaan ingkang alus saha ngginakakaken *metafora* saengga sedaya andharan ingkang nggambaraken bab-bab seksualitas sipatipun *estetis*.

Sanesipun babagan ing nginggil, kangge masyarakat Jawi piyambak, sedaya ingkang wonten gegayutanipun kaliyan *erotisme* utawi seksualitas sampun boten dados prakawis ingkang enggal. Imam Budi saha kanca-kanca (1997:25-27) mratelakaken bilih prakawis babagan seksualitas sampun wonten saking jaman rumiyin ingkang kagambaraken saking budaya utawi paninggalan sejarah kadosta relief wonten ing candi utawi wujud lingga-yoni. Sanesipun ugi kagambar wonten ing babad utawi suluk.

Salah satunggaling cara nggambaraken gambaran seksualitas ingkang sampun dipunsebataken wonten ing nginggil inggih menika kanthi asiling karya sastra. Lairipun karya sastra temtunipun wonten ingkang ngripta, inggih menika panganggit. Kangge panganggit, karya sastra ingkang dipunasilaken menika dados *mimesis* inggih menika karya sastra minangka tiruan utawi *refleksi* saking pagesangan utawi kawontenan ing sakiwa tengenipun panganggit. Endraswara (2012:57) ngandharaken bilih sastrawan ingkang sae temtu tiyang ingkang saged dados *inventor ide*. Tiyang ingkang minangka *inventor* ingkang namung *mimesis fenomena* ing sakiwa tengenipun, ugi dipunanggep dereng sae, kejawi *mimesis* saha *invensi* sastrawan dipunlampahi kanthi *kreatif* temtu gadhah ciri khas.

Saking babagan kasebat saged dipunsebat bilih karya sastra nggambaraken *ide*, *imajinasi*, utawi pamikiran ingkang dipungadahi dening panganggit. Gagasan pamikiran kasebat tuwuh saking kawontenan ingkang dipunpanggeni dening panganggit. Bedanipun kawontenan ugi nyebabaken bedanipun gaya utawi tema cariyos ingkang asring dipunginakaken dening

panganggit satunggal kaliyan panganggit sanesipun. Ateges panganggit menika gadhah ciri khas piyambak anggenipun ngripta karya sastra.

Miturut Damono, (1978 : 1) ngandharaken bilih karya sastra dipunripta dening sastrawan kangge dipun*nikmati*, dipunmangertosi, saha dipunmunpangati dening masyarakat. Karya sastra saged dipun*nikmati* kanthi cara maos, mangertosi amanat menapa ingkang badhe dipunaturaken saha karya sastra kasebat saged dipundadosaken minangka *refleksi* pagesangan.

Cerkak minangka salah satunggaling wujud karya sastra. Wonten ing lebetipun cerkak temtu nggambaraken menapa ingkang dados pamikiran saking panganggit ingkang dipunwujudaken mawi cariyos *fiksi*. Sanesipun ingkang damel cariyos kasebat saged katingal nyata inggih menika usahanipun panganggit kangge damel paraga saha perwatakanipun. Tanpa paraga, panganggit boten saged ngripta satunggal cariyos. Wellek kaliyan Warren (1995:289) nyebataken bilih ingkang nglampahi lelakon wonten ing novel dipunsebat paraga, inggih menika individu ingkang nggambaraken satunggal kapribaden, damel nyata saha saged dipunmumpangati dados cara kangge negasaken watak paraga. Pramila, amargi wontenipun cariyos ing karya sastra, temtu karya sastra saged dipunkaji isinipun.

Cerkak ingkang dipunripta dening panganggit ugi gadhah tema ingkang mawarni-warni. Tema-tema kasebat kadosta tema katresnan, *sosial*, *politik*, *kriminal*, saha budaya. Salah satunggaling tema ingkang asring dipunripta dening panganggit inggih menika tema babagan seksualitas ingkang kagambaraken saking cariyos-cariyos ing lebetipun. Dene tema

seksualitas kasebut dipunbungkus mawi cariyos ingkang nggambaraken katresnan, dhemenan, *konflik* rumah tangga, utawi gegambaran kawontenan sosial ing padintenan.

Cerkak kanthi tema-tema seksualitas kasebut salah satunggaling saged dipunpanggihaken wonten ing satunggal kalawarti abasa Jawi inggih menika “*Djaka Lodang*”. Ing salebeting majalah “*Djaka Lodang*” wonten *rubrik* cerkak (cerita cekak) ingkang dados wadah kangge panganggit nerbitaken asil ciptanipun. Bilih sampun dipunmangertosi menawi seksualitas menika dados salah satunggal isu ingkang narik kawigatosan kangge dipunrembag. Boten saged dipunpungkiri malih bilih kathah novel-novel lawas ingkang ngangkat cariyos ingkang gadhah tema seksualitas. Kadosta cariyos-cariyos *fiksi* ingkang gadhah unsur seksualitas, mesthinipun langkung narik kawigatosan kangge dipunwaos.

Wonten ing kalawarti “*Djaka Lodang*” menika, ing *rubrik* cerkak kapanggihaken cariyos ingkang ing salebetipun cariyos menika wonten perangan cariyos ingkang nedahaken gambaran seksualitas. Kadosta ing cariyos cerkak kanthi irah-irahan “*Pedhut Ampak-ampak Argadumilah*” anggitanipun Arumdal, “*Tembung-tembung Wuyung*” anggitanipun D.Jos.Soji, “*Bu Lurah Swarga Narakaku*” anggitanipun Suwardi Endraswara, “*Lawang*” anggitanipun Lukas TSA, “*Ita*” anggitanipun D.Jos.Soji, “*Sitata Maharani*” anggitanipun Etti Widianing, “*Amanat*” anggitanipun Ismiyati Nurslamet, “*Jantraning Katresnan*” anggitanipun Usman Setiadi saha taksih wonten sanesipun ingkang samangke badhe kababar wonten ing bab asiling

panaliten. Cerkak kasebat sedayanipun ngandharaken cariyos ingkang ngawrat bab-bab ingkang ngandharaken gambaran seksualitas saengga bab kasebat ingkang narik kawigatosan panaliti kangge naliti cariyos-cariyos ingkang kababar ing *rubrik* cerkak wonten ing majalah “*Djaka Lodang*” menika.

Dene panaliten menika sengaja dipunpendhet saking taun 1993 dumugi taun 1994 amargi ing taun kasebat langkung katingal kathah karya-karya *fiksi* ingkang gadhah tema seksualitas, sinaosa ugi wonten tema-tema sanes ananging tema ingkang ngandharaken seksualitas langkung asring kapanggihaken, bab kasebat saged kadadosan amargi ing taun kasebat paugeran babagan pornografi dereng ketat kados taun sakmenika, saha cariyos ingkang gadhah bumbu saru langkung dipunremeni dening pamaos. Sanesipun bab kasebat, ugi sampun wonten panaliten saderengipun inggih taun 1992 ingkang dipunpanggihaken dening panaliti ing Balai Bahasa Yogyakarta kanthi irah-irahan “*Aspek Seks Dalam Cerkak Umar Kayam*” anggitanipun Wiranta. Wondene panaliten menika beda kaliyan panaliten saderengipun ananging paling boten wonten dhata-dhata ingkang radi sami kaliyan dhata-dhata saking panaliten saderengipun.

Menawi samangke dhata ingkang dipunbetahaken dereng cekap, panaliti lajeng nambahaken dhata saking cerkak edisi taun-taun ngajengipun dumugi dhata ingkang dipunbetahaken cekap, amargi boten sedaya cerkak ing taun kasebat ngawrat tema seksualitas. Dados boten sedaya cerkak taun 1993-1994 saha salajengipun saged dipundadosaken dhata. Panaliten piyambak samangke badhe nglampahi analisis peranan-peranan cariyos ingkang

nedahaken gambaran seksualitas dipuntingali saking ukara utawi pacelathon paraganipun.

Gambaran seksualitas ingkang kababar wonten ing cerkak majalah “*Djaka Lodang*” samangke badhe kaandharaken saking motif saha wujud seksualitas menika piyambak. Motif ingkang dipunkajengaken wonten ing panaliten menika inggih dhasaripun paraga-paraga ing cerkak saged nindakaken kagiyatan seksual saengga nuwuhaken tema mayor seksual wonten ing cariyos cerkak. Dene andharan wujud seksualipun inggih menika awujud seksual entheng saha awrat. Tuladhanipun menawi seksual enteng kadosta gandhengan asta, tindak kencan, utawi ngaras palarapan utawi pangarasan. Dene menawi seksual awrat kadosta *petting* utawi nindakaken *senggama*.

B. Underaning Prakawis

Saking cerkak “*Djaka Lodang*” ingkang gadhah unsur seksualitas saged kapanggihaken saperangan perkawis. Perkawis-perkawis ingkang saged dipunpendhet antawisipun :

1. Wujud seksualitas wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
2. Motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
3. Pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

4. Gayutanipun tema seksualitas kaliyan kawontenan sosial ing taun kasebat.
5. Amanat menapa kemawon ingkang kawrat ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
6. Makna simbolis menapa saking seksualitas ingkang dipungambaraken dening panganggit.
7. Gegayutan menapa antawisipun tema seksualitas kaliyan latar belakang panganggit.

C. Watesaning Prakawis

Miturut underaning perkawis wonten nginggil, boten sedaya perkawis saged dipuntaliti. Babagan menika gadhah ancas supados panaliten menika saged kalampahan kanthi mligi. Pramila saking menika panaliten dipunwatesi ing perkawis antawisipun :

1. Wujud seksualitas wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
2. Motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
3. Pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

D. Wosing Prakawis

Wosing prakawis ingkang saged dipunpendhet wonten ing salebeting panaliten menika antawisipun :

1. Kadospundi wujud seksualitas wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994 ?
2. Motif menapa kemawon ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994 ?
3. Kadospundi pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994 ?

E. Ancasing Panaliten

Panaliten menika badhe dipunlampahi kanthi ancas :

1. Ngandharaken wujud seksualitas ingkang wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
2. Ngandharaken motif menapa kemawon ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.
3. Ngandharaken pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

F. Paedahing Panaliten

1. Paedah Teoritis

Panaliten menika dipunkajengaken saged nambah kathahipun panaliten babagan sastra mliginipun ing kajian analisis karya sastra.

2. Paedah Praktis

Panaliten menika dipunkajengaken saged gadhah mumpangat tumrap panaliten salajengipun, dipundadosaken gambaran kangge nindakaken analisis babagan analisis karya sastra mliginipun cerkak saha dipunkajengaken nuwuhaken minat maos dhateng cariyos-cariyos *fiksi* abasa Jawi.

G. Pangertosan

1. Seksualitas

Seksualitas inggih menika satunggal proses ingkang *kompleks* babagan pagesangan seksual antawisipun individu ingkang kasil kanthi *orientasi* nindakaken *perilaku sosial*.

2. Tema

Tema inggih menika peranan cariyos ingkang jejer kaliyan makna wonten ing pengalaman tiyang, samubarang ingkang ndadosaken satunggaling pengalaman saged dipunemut. Cekak aosipun bilih tema sastra dipunpendhet saking pengalaman perkawis ing pagesangan.

3. Motif

Motif inggih menika satuan ingkang paling alit ingkang dados dhasar tuwuhipun perkawis ing salebetipun cariyos *fiksi*.

4. Paraga

Paraga inggih menika *pelaku* utawi tiyang ingkang dipunandharaken ing satunggaling karya *naratif* utawi drama ingkang ngemban prastawa saha

minangka pangasta pesen, amanat saha moral kados ingkang dipunandharaken ing *ekspresi* pocapan saha menapa ingkang dipuntindakaken ing tindak-tanduk.

5. Kalawarti

Kalawarti inggih menika salah satunggaling wujud *media cetak* ingkang ngandharaken babagan informasi utawi pawartos.

6. Cerkak

Cerkak utawi cerita cekak inggih menika asiling karya sastra ingkang cariyosipun namung cekak lan saged bibar dipunwaos satunggal wekdal.

BAB II GEGARAN TEORI

A. Andharan Teori

1. Seksualitas

Wonten ing kamus dipunandharaken bilih seksualitas minangka tetenger, sipat, utawi pepinginan *seks*, pepinginan kangge nindakaken *seks*, pagesangan babagan *seks*. Wonten ing kamus bahasa, *seks* ateges jinis *kelamin*. Sedaya bab ingkang wonten gayutanipun kaliyan jinis *kelamin* dipunsebat kanthi seksualitas. Dene Suhandi, (2006:238) ngandharaken bilih seksualitas gayut kaliyan mawarni-warni *dimensi* ingkang wiyar, antawisipun *dimensi biologi, psikologis, sosial* saha *kultural*.

Dimensi kasebut menawi dipunandharaken kados mekaten: 1) kanti *biologis* gegayutan kaliyan organ *reproduksi alat kelamin, kesehatan reproduksi*, raos pepinginan nindakaken kagiyatan seksual, 2) kanthi *psikologis* gegayutan kaliyan tugas minangka makhluk seksual, *identitas peran*, utawi jinis, 3) kanthi sosial nindakaken kagiyatan seksual kadosta pepinginan nindakaken kagiyatan seksual, 4) kanthi *kultural* nedahaken lelampahan seksual ingkang dados perangan saking budaya ingkang wonten ing masyarakat.

Ngrembag babagan seksualitas temtunipun boten tebih saking seks menika piyambak. Endraswara (2013:1) ngandharaken bilih seks sampun dados kabetahan gesang. Boten wonten tiyang ingkang nolak, langkung-langkung tiyang ingkang nembe tepang kaliyan seks, umpaminipun wonten ingkang

nyebataken bilih seks kasebat *artistik* saha *estetis*. Babagan kasebat paling boten dipuntedahaken dening *fenomena* boten bosenipun tiyang-tiyang nggambaraken kaendahan pesona seks kanthi paedah tembung-tembung puitis ingkang mabur dhuwur.

Nindakaken kagiyatan seksual saestunipun dados bab ingkang limrah, ateges sepalih manungsa samangke mesthinipun nglampahi bab kasebat. Amargi nindakaken seksual ugi gegayutan kalihan tiyang sanes, pramila lelampahan seksual ugi kalebet lelampahan sosial. Kadosta lelampahan sanes, mila lelampahan seksual ugi kedah dipunatur jumbuh kaliyan norma ingkang wonten ing masyarakat.

Saking mapinten-pinten andharan ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih kagiyatan seksual inggih menika sedaya wujud kagiyatan ingkang tuwuh amargi wontenipun pepinginan nindakaken kagiyatan seksual dening satunggaling tiyang. Kagiyatan kasebut tuwuh amargi kawontenan hormon-hormon seksual saha estunipun saged dipunatur miturut paugeran-paugeran ingkang wonten ing masyarakat. Kagiyatan kasebut ugi saged dipunukur kanthi mirsani saking bab-bab menapa kemawon ingkang dipuntindakaken ngantos saged dipunpendhet dudutan ing pungkasaning babagan raos manah, solah bawa, saha proses mental ingkang beda.

Dene babagan ingkang badhe dipunrembag ing seksualitas menika inggih wujud jinis-jinis *perilaku seksual* ingkang dipuntindakaken dening satunggaling tiyang, ingkang wonten ing panaliten menika inggih paraga. Pramila ing panaliten babagan seksualitas menika dipunbetahaken teori

babagan wujud jinis-jinis *perilaku seksual* supados saged jumbuh saha selaras kaliyan panaliten menika.

2. Wujud *Perilaku Seksual*

Pangertosan babagan watesaning *perilaku seksual, aktivitas seksual, hubungan seksual* saha *perilaku seksual pra nikah* miturut Martopo, lumantar Hairani (2008) :

- 1) *Perilaku seksual* inggih menika kagiyatan ingkang gadhah ancas kangge narik kawigaten *lawan jinis*. *Perilaku seksual* ugi kalebet *perilaku* ingkang ing salebetipun wonten kagiyatan nyepeng kanthi *fisik* saperangan badan antawisipun kakung kaliyan putri ingkang sampun dumugi dhateng lelampahan *hubungan intim*, biasanipun dipuntindakaken dening pacangan garwa.
- 2) Kagiyatan seksual inggih menika kagiyatan ingkang dipuntindakaken kangge nyekapi pepinginan seksual utawi kagiyatan kangge nyekapi karemenan *organ kelamin* lumantar mawarni-warni kagiyatan.
- 3) *Hubungan seksual* minangka *kontak seksual* ingkang dipuntindakaken kanthi pacangan kaliyan lawan jinis utawi satunggal jinis.
- 4) *Perilaku seks* saderengipun krama inggih menika *perilaku seks* ingkang dipunlampahi tanpa nglampahi proses palakrama ingkang resmi miturut hukum utawi agama saha kapitadosan piyambak-piyambak.

Dene Sarwono (1994) ngandharaken bilih *Perilaku seksual* inggih menika sedaya wujud solah bawa ingkang dipunsebabaken dening *hasrat seksual*,

kaliyan lawan jinis utawi kaliyan satunggal jinis (*homo*). Wujud kagiyatan *seksual* dipunwiwiti saking gandhengan asta (nyepeng lengenipun pacangan), sikep-sikepan (kadosta nyikep pundhak, nyikep pemekak), *bercumbu* (kadosta ngaras pangarasan, ngaras palarapan, ngaras tutuk), ngelus perangan badan ingkang *sensitif*, nggesek-nggesekaken *alat kelamin* dumugi nglebetaken *alat kelamin*.

Wujud *perilaku seksual* kasebat bilih dipunandharaken kados mekaten :

1) *Kissing*

Kagiyatan arasan ingkang dipuntindakaken kangge nuwuhaken *rangsangan seksual* dhateng perangan-perangan ingkang *sensitif* ingkang saged nuwuhaken *rangsangan seksual*. Nindakaken arasan kanthi tutuk ingkang katutup minangka kagiyatan aras ingkang umum dipunlampahi. Nindakaken aras kanthi tutuk dipunbikak, sarta ngginakaken lidhah dipunsebat *french kiss*. Kadangkala kagiyatan aras menika ugi dipunsebat aras ingkang jero utawi *soul kiss*.

2) *Necking*

Nindakaken arasan wonten ing sakiwatengenipun jangga dhateng andhap. *Necking* minangka istilah ingkang dipunginakaken kangge nggambaraken kagiyatan aras ing sakiwatengenipun jangga saha nyikep kanthi langkung jero.

3) *Petting*

Nglampahi kagiyatan nggesek-nggesekaken perangan badan ingkang *sensitif*, kadosta prembayun saha *organ kelamin*. Minangka lampahan

ingkang langkung jero saking lampahan *necking*. Bab menika kalebet ngraosaken saha ngelus-elus badanipun pacangan saking lengen, jaja, prembayun, suku, saha kadang kala perangan *kemaluan*, saking lebet utawi njawinipun rasukan.

4) *Intercrose*

Satunggal proses dados satunggalipun kalih tiyang kanthi *seksual* ingkang dipuntindakaken dening pacangan kakung kaliyan putri ingkang dipuntindakaken nalika *penis* tiyang kakung ingkang *ereksi* mlebet dhateng *vagina* kangge madosi *kepuasan seksual*.

Dene Tjiptaningrum lumantar Hairani (2008) ngandharaken bilih *perilaku seksual* dipunpantha dados kalih, inggih menika :

1) Seksual entheng :

- a) Ngesir.
- b) Tindak *kencan*.
- c) *Mengkhayal*.
- d) Gandhengan asta.
- e) Arasan enteng (palarapan, pangarasan).
- f) Nyikep.

2) Seksual awrat :

- a) Arasan tutuk utawi lidhah.
- b) Nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang *sensitif* saking pacangan.
- c) Nemplekaken *alat kelamin*.
- d) *Oral seks*.

e) Senggama.

Saking sedaya pangertosan ing nginggil saged dipunpendhet dudutan bilih ingkang dipumaksud *perilaku seksual* inggih menika sedaya kagiyatan kangge nglampahi sedaya lelampahan ingkang gegayutan kaliyan seksualitas kanthi ancas nyekapi kabetahan seksualitas saha madosi *kepuasan*.

Wonten ing panaliten menika samangke perkawis babagan seksualitas badhe dipuntaliti kanthi mendhet dhata saking karya sastra, temtunipun karya sastra ingkang gayut kaliyan seksualitas. Dene karya sastra ingkang dipunginakaken kasebat jinispun inggih menika cerkak. Pramila dipunbetahaken teori ingkang ngrembag babagan cerkak ingkang langkung cetha.

3. Cerkak

Cerkak menika singkatan saking cariyos cekak. Allan Poe lumantar Nurgiyantoro (2007:1) ngandharaken bilih cariyos cekak dipuntegesi minangka waosan cekak, ingkang saged dipunwaos kanthi lenggah, kanthi wekdal setengah ngantos kalih jam, gadhah *genre* ingkang gadhah *efek tunggal, karakter, plot, saha setting* ingkang dipunwatesi, boten mawarni-warni saha boten kompleks (panganggit boten nggambaraken *seluk belukipun* pagesangan paraganipun kanthi jangkep, ananging namung ngandharaken bab-bab ingkang wigatos babagan pagesangan paraga ingkang gadhah gina kangge nyengkuyung cariyos kasebat ugi supados langkung ngirit anggenipun nyerat cariyos amargi wontenipun watesan papan panyeratan.

Cerkak ugi gadhah mawarni-warni jinis kadosta cerkak humor, misteri, bocah, remaja, dewasa, saha sanesipun. Cariyos ingkang jinisipun cerkak biasanipun kathah dipunpanggiaken wonten ing kalawarti, koran, utawi buku-buku piwulangan tiyang sekolah. Biasanipun wonten ugi soal-soal piwulangan ingkang ngginakaken cerkak.

Salah satunggaling wujud cerkak saged kapanggihaken ing salebeting kalawarti. Kalawarti kanthi harfiah wonten ing basa Inggris tegesipun “*magazine*”. Miturut Djafar H. Assegaff (1982:127), wonten ing bukunipun *Jurnalistik Masa Kini*, kalawarti tegesipun sarana publikasi utawi terbitan kanthi berkala ingkang ngandharaken artikel-artikel saking mapinten-pinten panganggit.

Dene miturut F. Frazier Bond lumantar (Suhandang, 1988:45), kalawarti saged dipunpantha dados kalih perangan, inggih menika :

- a. Kalawarti Umum, inggih menika kalawarti ingkang ngginakaken prakawis-prakawis ingkang gadhah teges ingkang wigati kangge tiyang kathah. Ngemban babagan prakawis *politik, ekonomi, pendidikan, kabudayan, saha ilmu pengetahuan* ingkang ngrembag kabetahan manungsa wonten ing masyarakat.
- b. Kalawarti Khusus, inggih menika kalawarti ingkang ngandharaken prakawis *pertanian, ekonomi, teknik, ilmu pengetahuan*, saha sanes-sanesipun.

Saking sedaya andharan ingkang sampun kababar wonten ing nginggil, saged dipunpendhet dudutan bilih cerkak kalebet salah satunggaling wujud

karya sastra ingkang wujudipun namung cekap saha gadhah sedaya aspek cariyos wiwit saking konflik dumugi anggenipun mungkasi perkawis.

Dene cerkak ingkang badhe dipuntaliti ing panaliten menika inggih cerkak ingkang ngawrat tema seksualitas. Endraswara (2008: 68-69) ngandharaken bilih pendekatan psikologis nengenaken analisis tumrap sedaya karya sastra, saking segi *intrinsik* menapa dene *ekstrinsik*. Saking segi *intrinsik*, ingkang dipuntengenaken inggih *penokohan* utawi *perwatakan*. Wonten ing analisis *perwatakan* utawi *penokohan*, dipunlampahi analisis babagan tema karya sastra.

Jumbuh kaliyan andharan ing nginggil, amargi saking menika, temtunipun dipunbetahaken andharan-andharan adhedhasar teori ingkang langkung cetha babagan tema mliginipun tema seksualitas ing salebeting karya sastra ingkang ing panaliten menika ngginakaken cerkak. Andharan babagan tema seksualitas ing salebeting karya sastra kasebat, badhe dipunandharaken langkung jangkep ing ngadhap menika.

4. Tema Seksual ing Salebeting Cerkak

Tema dados satunggaling peranan saking karya sastra, kepara saged dipunsebat bilih tema minangka peranan ingkang wigatos tumrap satunggaling karya sastra. Tema kalebet wonten ing unsur *intrinsik* saking karya sastra, ingkang wonten ing panaliten menika wujudipun cerkak.

Miturut Tarigan (1985:125) ngandharaken bilih pangertosan tema inggih menika *pandangan hidup* ingkang tartamtu utawi raos manah tartamtu

babagan pagesangan utawi reroncenan nilai-nilai tartamtu ingkang mujudaken dasar utawi *gagasan* utama saking satunggaling karya sastra.

Dene menawi nggayutaken tema kaliyan seksualitas wonten ing karya sastra mliginipun cerkak sampun limrah menawi ingkang dipunpikiraken bab-bab ingkang saru saha nggambaraken kaendahan seksualitas. Menapa malih menawi seksualitas kasebat dipungambaraken utawi dipunbungkus wonten ing ukara-ukara sastra ingkang saged ngundang *selera* saking pamaos. Miturut Wiranta (1992), ngandharaken bilih perkawis babagan seksual minangka satunggal perkawis *kemanusiaan* ingkang paling ageng ingkang asring ngganggu pagesangan manungsa, mila bakal asring dipunpangghaken wonten ing kasusastran kapan kemawon.

Gambaran-gambaran adegan seksualitas utawi adegan-adegan *erotis* dipungambaraken kanthi endah saengga seksualitas boten dados bab ingkang tabu malih kangge dipunwaos. Sawraten-botenipun babagan menika sampun dipunsaring dening penerbit. Adegan-adegan kados mekaten sakmenika kathah tinemu wonten ing karya-karya sastra, saking sastra Indonesia menapa dene tinemu wonten ing sastra Jawi ingkang kababar cetha saking para panganggit ingkang sampun boten isin-isin malih anggenipun ngripta cariyos *fiksi* kanthi tema seksualitas.

Dados sampun limrah menawi seksualitas dados satunggal resiko wonten ing kasusastran Indonesia modern ugi kasusastran Jawi. Wonten ing satunggaling *studi singkat* babagan seks saha kasusastran ing wekdal sakmenika, Harry Aveling lumantar Mohamad (1980:1) nyerat :

“in modern Indonesian literature, we miss those themes so common in the classical indigenous, and other, modern, literatures: the themes of flirtation, seduction, adultery, rape, and full bodily, intellectual and emotional commitment of lovers (married or not) to each other as equal human beings. There is, on the country, a prudery about the body and its functions, and an elaborate pretense that marriage - and even parenthood - is sustained without reference to sex.”

Andharan saking Harry ing nginggil gadhah maksud kados mekaten : ing sastra Indonesia modern, sampun boten dipunpangguhaken tema ingkang sipatipun umum ing sastra klasik kadosta tema : *godaan, rayuan, perzinahan, rudapeksa, saha gambaran babagan badan, gambaran raos emosional saha katresnan saking pacangan (krama menapa dene boten)*. Wonten ing nagari sanes, wonten gambaran babagan solah bawa ingkang dipunreka babagan badan saha fungsipun, palakrama ingkang dipunreka, dumugi tiyang kasebat dados tiyang sepuh tanpa gadhah pendidikan babagan seks.

Sinaosa prastawa ingkang dipunandharaken dening Harry wonten ing nginggil kasebat gayutanipun kaliyan sastra Indonesia, ewa semanten ugi gayut kaliyan sastra Jawi. Bilih wonten bab-bab ingkang sami antawisipun sastra Indonesia kaliyan sastra Jawi, kadosta perkawis cariyos-cariyos *fiksi* ingkang gadhah tema seksualitas ugi dipunpangguhaken wonten ing sastra Indonesia menapa dene sastra Jawi.

Ananging wonten satunggal sikep ingkang ngatos-atos saha dipunsamektakaken kanthi sae, supados boten nyinggung babagan seks ing pagesangan katresnan, krama, saha pagesangan tiyang sepuh. Prakawis kados mekaten ingkang nggambaraken kahanan sastra ing sakiwa tengenipun pagesangan tiyang, wondene boten sedaya. Kahanan kados mekaten

mesthinipun narik kawigaten, kados pundi nalika Harry nandhingaken kalihan sastra modern sanesipun kaliyan sastra lawas ing sejarah sastra.

Tema seksualitas wonten ing satunggaling karya sastra mliginipun cerkak, sanes wujud seksualitas ingkang dipungambaraken kanthi *visual* ananging kanthi *verbal*. Kadang kala panganggit boten gadhah ancas nuwuhaken *hasrat birahi* dhateng pamaos, ananging tuwuhipun raos *birahi* amargi pamaos piyambak anggenipun nafsiraken teks sastra ingkang nuwuhaken *dampak erotis*.

Kanthi mekaten miturut Hoed, (1994:6), saged dipunrembag babagan kalih jinis *teks erotis*, inggih menika: 1. *Teks* babagan tindakan, kawontenan, utawi swasana *erotis* ingkang dipunsebat "*teks rotis*". 2. *Teks* ingkang nuwuhaken akibat *erotis* dhateng ingkang maos, ingkang dipunsebat "*teks kanthi dampak erotis*".

Ngrembag babagan *seks* piyambak temtunipun boten tebih kaliyan tembung *erotisme* utawi nggambaraken *pornografi*. Wonten ing KBBI (1994), *pornografi* dipunandharaken minangka: 1. Gambaran solah bawa ingkang *erotis* kanthi lukisan utawi seratan kangge nuwuhaken nepsu *birahi*; 2. Bahan waosan ingkang dipunsengaja dirancang kangge nuwuhaken nafsu *birahi* wonten ing seks. Dene *erotisme* langkung tumuju dhateng gambaran solah bawa, kawontenan utawi swasana ingkang adhedhasar saking *libido* ingkang tegesipun raos pepinginan nindakaken kagiyatan seksual.

Saking andharan ing nginggil saged katingal bilih tema seksual ing satunggaling karya sastra temtunipun dados satunggal bab ingkang narik

kawigaten kangge pamaos dhateng karya sastra menika piyambak. Tuwuhipun tema seksual ing karya sastra mliginipun karya sastra Jawi mesthinipun wonten bab-bab ingkang dados dhasaripun, kenging menapa panganggit ngginakaken tema kasebat.

Saking sedaya andharan wonten ing nginggil temtunipun saged dipunpendhet dudutan bilih tuwuhipun satunggaling tema mliginipun tema seksualitas ing karya sastra Jawi mesthinipun gegayutan kaliyan motif ingkang ugi saged tuwuh ing salebeting cariyos. Pramila amargi wontenipun sesambetan antawisipun tema kaliyan motif temtunipun prelu sanget kaandharaken teori babagan motif amargi sedayanipun gadhah *peran* ingkang wigatos ing salebeting karya *fiksi* supados saged jumbuh kaliyan panaliten menika.

5. Motif

Motif minangka kesatuan ingkang paling alit ing salebeting perkawis ingkang dipuncariyosaken. Anggenipun nindakaken interaksi, saben *individu* utawi kelompok mesthinipun gadhah motif-motif ingkang dados dhasar saged kadadosanipun interaksi kasebat. Saged dipunsebat ugi bilih motif minangka satunggaling bab ingkang dados tuwuhipun utawi wiwitaning saking satunggaling perkawis

Pangertosan motif piyambak miturut kamus inggih menika salah satunggaling saking antawisipun gagasan ingkang dominan ing salebeting

karya sastra, ingkang saged awujud peran, citra ingkang dipunambali, utawi pola anggenipun ngginakaken tembung.

Hartoko (1986:291) ngandharaken kanthi umum sanget, motif ateges satunggaling unsur ingkang gadhah teges ingkang kathah saha ingkang dipunambali ing satunggal utawi kathah karya ing satunggaling karya, motif arupi unsur teges ingkang paling alit ing cariyos. Pangertosan motif wonten ing mriki gadhah fungsi sintaksis. Menawi motif kasebat dipunwaos saha dipunrefleksikaken samangke pamaos saged mirsani motif-motif kalawau kanthi pepak saha saged mendhet dudutan satunggal motif dhasaripun. Menawi motif dhasar kalawau dipunrumusaken malih kanthi metabahasa, pramila kita saged manggihaken tema ing satunggaling karya.

Mahmud (1989:206), ngandharaken bilih motif dipunperang dados kalih inggih menika :

a) Motif dhasar utawi motif alami.

Motif dhasar inggih menika motif ingkang tuwuh saking kabetahan-kabetahan *biologis* tiyang kangge nglajengaken gesangipun. Motif menika tuwuh saking badan tiyang kasebut piyambak. Umumipun motif menika tuwuh amargi boten wontenipun keseimbangan, saengga saged nuwuhaken satunggaling usaha utawi pepinginan kangge nyekapi keseimbangan kasebut saking badanipun. Tuladhanipun jinis motif menika, kadosta : 1) raos luwe utawi ngelak 2) kabetahan kangge ngaso 3) mendhet napas 4) kabetahan kepuasan 5) kabetahan gesang ingkang bingah 6) kabetahan tumrap seks, saha kabetahan-kabetahan sanes ingkang sipatipun *biologis*.

b) Motif Sosial

Motif sosial inggih menika motif ingkang dipunsinau tiyang saha tuwuh saking pagesangan kabudayan papanipun tiyang kasebat gesang. Motif menika boten tuwuh piyambak, purun boten purun, ananging adhedhasar *interaksi sosial* kaliyan tiyang-tiyang utawi asiling kabudayan tiyang sanes. Tuladhanipun motif sosial menika, kadosta : pepinginan kangge midangetaken musik *chopin* utawi musik *legong* Bali, pepinginan kangge angsal kedudukan, pepinginan amargi pengaruh lingkungan kerja, pepinginan amargi pengaruh saking interaksi kaliyan budaya sanes.

Dene wonten ing cariyos-cariyos *fiksi* ingkang gadhah tema seksualitas temtunipun ugi ngawrat motif-motif ing salebetipun. Adhedhasar realitas motif dhasar saha motif sosial ing nginggil saged dipunpangguhaken tuladha motif-motif ingkang nuwuhaken *perilaku* seksual antawisipun : motif perselingkuhan, motif kepanggih kaliyan mantan pacar, motif ekonomi, motif kepuasan seksual, motif *suka sama suka*, saha sanesipun.

Motif piyambak dipunbedakaken dados motif terikat kaliyan bebas. Motif terikat inggih menika motif ingkang kanthi saestu dipunprelukaken dening cariyos, dene motif bebas inggih menika aspek ingkang boten esensial dipuntinjau saking *sudut pandang* cariyos. Wondene mekaten, kepara motif bebas kanthi potensial dados fokus seni amargi paring peluang dhateng panganggit kangge nglebetaken unsur-unsur artistik wonten ing sedaya aluripun.

Sanesipun, motif ugi dados perangan ingkang wigatos amrih kawontenanipun motif ndadosaken paraga nindakaken satunggaling perkawis. Saking perkawis menika, saged dipunpanggihaken kupiyanipun samangke paripurna kadadosan ing satunggaling perkawis. Dene wujud anggenipun paraga maripurna satunggaling perkawis saged awujud pamrayogi, *seruan*, piweling, wejangan, panyaruwe, saha pepinginan ingkang dipunjumbuhaken mawi tema ing salebeting cariyos.

Saking sedaya andharan ing nginggil, ingkang dipunkajengaken saking motif bilih dipuntingali wonten ing karya sastra ingkang gadhah tema seksualitas inggih menika sedaya sebab utawi dhasar ingkang saged ndadosaken paraga-paraga ing cariyos kasebat nindakaken wujud perilaku seksual utawi kagiyatan seksual menapa kemawon, saking kagiyatan seksual ingkang entheng dumugi ingkang awrat.

3) Panaliten Ingkang Jumbuh

Panaliten ingkang jumbuh inggih menika panaliten ingkang dipuntindakaken dening Galuh Ratri Nurindah Wandasari ing taun 2008 kanthi irah-irahan “*Aspek Seksualitas Dalam Novel NAYLA Karya Djenar Maesa Ayu*”.

Bedanipun bilih panaliten menika nindakakaken analisis seksualitas dhateng satunggaling kalawarti inggih menika *Djaka Lodang*. Sanesipun, dhata ingkang dipunpendhet kangge panaliten menika wujudipun cerkak

ingkang wonten ing salebeting kalawarti *Djaka Lodang* kasebat. Taun ingkang dipunginakaken ugi beda, inggih menika taun 1993-1994.

4) Nalaring Panaliten

Tema dados perangan ingkang wigatos saha boten saged dipunpisahaken wonten ing salebeting karya sastra menapa kemawon. Antawisipun satunggal cariyos *fiksi* kaliyan cariyos sanesipun kadangkala gadhah tema ingkang sami. Bab mekaten saged kadadosan amargi panganggit biasanipun ngginakaken tema-tema ingkang umum saha saged dipuntemokaken wonten ing sakiwa tengenipun masyarakat. Salah satunggaling tema ingkang asring dipunpendhet dening panganggit inggih menika tema seksualitas.

Dene salah satunggaling jinis karya sastra *fiksi* ingkang mbetahaken tema inggih menika cerkak. Cerkak saged dipunpanggiaken salah satunggaling wonten ing kalawarti abasa Jawi kanthi irah-irahan "*Djaka Lodang*". Wonten ing *rubrik* cerkak ing salebeting majalah "*Djaka Lodang*" menika kathah dipuntemokaken cariyos ingkang gadhah tema ingkang nggambaraken seksualitas. Wondene boten sedaya cariyos ngginakaken tema seksualitas kangge tema mayor, ananging kathahipun cerkak ing cariyos menika nggambaraken seksualitas, saengga ing panaliten menika badhe madosi saha nindakaken analisis dhateng wujudipun seksualitas ingkang kaandhut ing salebeting cerkak.

Kajawi menika, panaliten menika ugi badhe madosi saking aspek motif saha kadospundi paraga nindakaken pungkasaning cariyos ingkang kaandhut

wonten ing cariyos cerkak kasebat temtunipun ingkang gayut kaliyan tema seksualitas. Saengga samangke saged katingal wujud-wujud *perilaku* seksual kados menapa kemawon, motif-motif menapa ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas saha kados pundi anggenipun paraga nglampahi pungkasaning cariyos ingkang kawrat wonten ing salebeting cerkak.

Lampahipun panaliten, inggih menika kanthi mendhet dhata kanthi ngginakaken teknik maos saha nyerat lajeng dipunlebetaken wonten ing lembar dhata. Wondene dhata-dhata ingkang dipunpendhet inggih menika saking perangan ukara, tembung, pacelathon ingkang temtunipun gadhah unsur ingkang mujudaken *perilaku* seksualitas ingkang nembe dipuntindakaken dening paraga.

Dene dhata kangge madosi wujud *perilaku* seksual, motif-motif ingkang nuwuhaken tema seksualitas, saha pungkasaning cariyos gayut kaliyan tema seksualitas ingkang wonten ing salebeting cariyos-cariyos cerkak dipunpendhet kanthi maos langkung saking satunggal utawi dipunambali, madosi bab-bab ingkang gayut utawi nedahaken kaliyan tema seksualitas, saha nggatosaken kanthi satiti perkawis umum utawi perkawis *global* ingkang kaandharaken mawi cariyos cerkak kasebat.

BAB III

CARA PANALITEN

A. Jinising Panaliten

Panaliten menika ngginakaken jinising panaliten *deskriptif*. Panaliten *deskriptif* miturut pangertosan saking Endraswara (2003:5) inggih menika jinis panaliten ingkang dipuntindakaken kanthi boten negenaken angka-angka, ananging nengenaken jeronipun angggenipun nglampahi *penghayatan* tumrap *interaksi* antawisipun *konsep* ingkang nembe dipunkaji kanthi *empiris*.

Analisis menika ngginakaken *metode kualitatif*, amargi panaliten *kualitatif* inggih menika panaliten ingkang paling jumbuh kaliyan *fenomena* sastra. Babagan menika prelu dipunmangertosi, sebabipun karya sastra inggih menika donyanipun tembung ingkang kebak kaliyan makna saengga prelu dipunmangertosi ugi dipun*tafsiraken* maknanipun supados gampil dipunmangertosi saha dipunpahami.

Jumbuh kaliyan pangertosan saking Endraswara ing nginggil *metode kualitatif deskriptif* saged ugi dipunsebat metode panaliten ingkang gadhah ancas kangge manggihaken ngelmu sakthah-kathahipun saking *obyek* panaliten wonten ing satunggaling wekdal tartamtu. Wonten ing panaliten menika, metode *deskriptif* metode ingkang ancasipun nindakaken *deskripsi* wujudipun seksualitas ing salebeting cerkak. Lampahing panaliten inggih menika kanthi nggambaraken kawontenan obyek panaliten wonten ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang*. Jumbuh kaliyan irah-irahan panaliten menika, ngelmu ingkang badhe dipunpendhet menika babagan

wujudipun seksualitas, motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas, saha pungkasaning kadadosan.

B. Dhata saha Sumber Dhata

Dhata wonten ing panaliten menika awujud wujud *perilaku* seksualitas, motif ingkang nuwuhaken tema seksualitas, saha pungkasaning cariyos gayut kaliyan seksual ing salebeting cerkak *Djaka Lodang*.

Dene sumber dhata wonten ing panaliten menika cerkak ingkang wonten ing kalawarti abasa Jawi “*Djaka Lodang*” taun 1993-1994 ingkang ngawrat tema seksualitas. Sinaosa dhata ingkang dipunpendhet saking taun 1993-1994, ananging boten sedaya cerkak saged dipunpendhet dados dhata amargi boten sedaya cerkak ing taun kasebat gadhah tema seksualitas. Dados wonten kemungkinan sumber dhata menika saged dipuntambah “*Djaka Lodang*” saking taun ngajengipun dumugi dhata cekap menawi samangke dhata ingkang dipunbetahaken boten cekap.

Dene saperangan irah-irahan saking cerkak, kadosta: “*Pedhut Ampak-ampak Argadumilah*” anggitanipun Arumdaluh, “*Tembung-tembung Wuyung*” anggitanipun D.Jos.Soji, “*Bu Lurah Swarga Narakaku*” anggitanipun Suwardi Endraswara, “*Lawang*” anggitanipun Lukas TSA, “*Ita*” anggitanipun D.Jos.Soji, “*Sitata Maharani*” anggitanipun Etti Widianing, “*Amanat*” anggitanipun Ismiyati Nurslamet, “*Jantraning Katresnan*” anggitanipun Usman Setiadi, “*Kesrimpet*” anggitanipun Je.Siswo.Pangarso, “*Infus*”

anggitanipun AY.Suharyono, “*Vivienne*” anggitanipun Unggul Kisbiyono, “*Murwani Tundhung*” anggitanipun Usman Setiadi.

C. Caranipun Ngempalaken Dhata

Dhata ingkang *akurat* ing satunggaling panaliten dipunpanggiaken sasampunipun ngawontenaken maos kanthi makaping-kaping saha dipunambali, lajeng dipuntindakaken kagiyatan nyathet. Babagan menika selaras kaliyan pamanggih (Endraswara, 2011a: 171) maos kanthi *terus-menerus* menika gadhah ancas kangge manggiaken dhata ingkang jumbuh kaliyan *obyek* panaliten, saengga dhata ingkang boten jumbuh saha boten dipunbetahaken saged dipunbuncal. Kejawi menika, teknik maos menika dipunbetahaken kangge madosi jumbuhipun dhata satunggal kaliyan dhata sanesipun, saengga wonten ing dhata analisis sastra menika prelu dipunsarengi upaya “*merelevansi*” teks satunggal kaliyan teks sanesipun.

D. Pirantosing Panaliten

Pirantosing panaliten inggih menika awujud kertu dhata. Kertu dhata menika ginanipun kangge nggampilaken anggenipun panaliti mendhet dhata. Kertu dhata ingkang samangke badhe kaginakaken kangge nyathet *informasi-informasi* wigatos ingkang badhe dipun*analisis*, ingkang gegayutan kaliyan prakawis ingkang badhe dipuntaliti. Wondene wujudipun kertu dhata kados ing ngandhap menika.

Tabel 1. Dhata wujud seksualitas wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

No. Dha ta	Wujud Seksualitas												Indikat or	Sumber		Kat.
	Entheng						Awrat							Irah- irahan Cerkak	Edisi	
	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5					

Tabel 2. Dhata motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

No. Dhata	Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas.		Indikator	Sumber		Kat.
	Dhasar	Sosial		Irah- irahan Cerkak.	Edisi	

Tabel 3. Dhata pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

No	Pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas.	Indikator	Sumber		Kat.
			Irah- irahan Cerkak	Edisi	

E. Caranipun Nganalisis Dhata

Teknik analisis ingkang dipunginakaken wonten ing panaliten menika inggih analisis kanthi etik. Jost (salebeting Endraswara, 2011a: 178) mratelakaken bilih analisis kanthi etik inggih menika analisis ingkang nuwuhaken utawi ngrembakakaken pamanggih dumugi wontenipun rumusan ingkang cetha ngengingi babagan menapa ingkang badhe dipunlacak.

Dados analisis kanthi etik menika analisis ingkang ngginakaken landhesan teori-teori ingkang sampun dipunbangun saderengipun. Teori ingkang *relevan* saha jumbuh kaliyan objek panaliten dipuntrapaken wonten ing lampahing analisis.

Lelampahanipun kados mekaten :

1. Mbangun teori minangka landhesan ing wiwitan nalika badhe nganalisis dhata. Ing tahap menika panaliti ngempalaken saha nyusun teori-teori ingkang gegayutan saha dipunginakaken wonten ing panaliten.
2. Dhata ingkang sampun wujud cathetan salajengipun dipunlampahi pengecekan kanthi maos. Ing tahap menika dipunwontenaken *reduksi* dhata kangge mbucal dhata-dhata ingkang patrap kaliyan *objek* panaliten.
3. Dhata ingkang sampun *relevansi* kaliyan *objek* panaliten dipunklasifikasikaken kanthi kelompok-kelompok. Supados langkung gampil saged dipunsukani nomer.
4. Dhata ingkang sampun dipunpantha lajeng dipungantos ngginakaken sumber saha basa sasaran ingkang dipungadahi dening panaliti.

5. Dhata ingkang sampun dipungantos basa panaliti lajeng dipunanalisis ngginakaken dhasar teori ingkang saderengipun sampun dipundamel.
6. Menawi sampun dipunanalisis lajeng dhata dipundheskripsikaken kanthi cetha miturut kelompokipun piyambak-piyambak.
7. Saksampunipun lajeng saged dipunpendhet dudutan saking asiling panaliten ingkang dipuntindakaken.

F. Caranipun Ngesahaken Dhata

Caranipun ngesahaken dhata saha asil panaliten dipuntindakaken kanthi *uji validitas (ketepatan dhata)*, inggih menika kanthi *validitas semantis*. *Validitas semantis* inggih menika *pengukuran makna simbolik* dipungayutaken kaliyan konteks karya sastra saha konsep utawi *konstruk analisis* (Endraswara, 2003: 164). Tegesipun, *validitas semantis* menika minangka kagiyatan *nafsiraken* dhata adhedhasar *konteksipun*. *Nafsiraken* dhata adhedhasar *konteks* gadhah pangaribawa jumbuhaken dhata wujud, motif, saha pungkasaning kadadosan ingkang kapanggihaken ing salebeting cerkak kaliyan *konteksipun* lajeng dhata kasebat dipunpantha-pantha miturut peranganipun piyambak-piyambak, umpaminipun kalebet motif dhasar menapa sosial adhedhasar *konteksipun*.

Dene *Uji reliabilitas (ketetapan dhata)* miturut Endraswara, (2003: 165) dipuntindakaken kanthi cara *ketekunan* anggenipun ngamati saha nyathet. Maos kanthi cermat saged gadhah pangaribawa ing keajegan anggenipun madosi makna Cerkak ing kalawarti “*Djaka Lodang*” menika dipunwaos kanthi ajeg saengga dipunpanggihi dhata ingkang ajeg, inggih menika dhata

ingkang boten owah. Sanesipun ugi ngginakaken *checking* dhata mawi nyuwun pirsasiling panaliten dhateng dosen *pembimbing*.

BAB IV ASILING PANALITEN SAHA PIREMBAGAN

A. Asiling Panaliten

Jumbuh kaliyan ancas panaliten, asil panaliten menika antawisipun (1) andharan wujud seksualitas ingkang wonten ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994, (2) andharan motif menapa kemawon ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994, (3) andharan pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas ing salebeting cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

Saking sedaya andharan ingkang kababar wonten ing nginggil, ing ngandhap menika badhe dipunandharaken asiling panaliten kanthi wujud *tabel saha deskripsi*.

Tabel 4. Wujud Seksualitas Wonten ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

No.	Wujud Seksualitas	No. Dhata	Irah-irahan Cerkak	Katrangan	
				E	A
1.	Ngesir.	8	TTW	√	
		10,11	BLSN	√	
		34	SM	√	
		45	JK	√	
		57	NBK	√	
		72, 76, 79	K	√	
		82	I	√	

Tabel Salajengipun

2.	Tindak kencan.	2	PAAA	√	
		16	BLSN	√	
		20, 25	L	√	
		29	Ita	√	
		35	SM	√	
		77	K	√	
		83	I	√	
		96, 98	MT	√	
3.	Mengkhayal.	15	BLSN	√	
		17, 19	L	√	
		26	Ita	√	
		36	SM	√	
		38, 41	A	√	
		47	JK	√	
		54, 59	NBK	√	
		69, 74	K	√	
		85	V	√	
4.	Gandhengan asta.	1	PAAA	√	
		40	A	√	
		46, 51	JK	√	
		55	NBK	√	
		84	I	√	
		88, 89, 91	V	√	
5.	Arasan entheng (palarapan, pangarasan).	4	PAAA	√	
		33	Ita	√	
		37	SM	√	
		48	JK	√	
		60, 65	NBK	√	
		70	K	√	
		87, 90	V	√	
6.	Nyikep.	3	PAAA	√	
		21, 23	L	√	
		7, 30	Ita	√	
		43	A	√	
		52	JK	√	
		56, 58, 66	NBK	√	
		71, 78, 80, 81	K	√	
		86	V	√	

Tabel Salajengipun

7.	Cipokan.	31	Ita		√
		61, 68	NBK		√
		93	V		√
8.	Nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang <i>sensitif</i> saking pacangan.	5, 6, 7	PAAA		√
		9	TTW		√
		22	L		√
		28, 32	Ita		√
		39, 42, 44	A		√
		62, 67	NBK		√
		75	K		√
9.	Nemplekaken <i>alat kelamin</i> .	12	BLSN		√
10.	<i>Oral seks.</i>	13	BLSN		√
		63	NBK		√
		92	V		√
11.	Senggama.	14	BLSN		√
		18, 24	L		√
		49, 50, 53	JK		√
		64	NBK		√
		73	K		√
		94	V		√
		95, 97, 99	MT		√

Katrangan : *E* (entheng) , *A* (awrat)

Tabel 5. Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

No	Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas.			
	Motif Dhasar	No. Dhata	Motif Sosial	No. Dhata
1.	Raos tresna.	2 (TTW)	Pepinginan gadhah pangkat amargi <i>interaksi</i> kaliyan perangkat desa.	1 (AAA)
2.	Kasepen saha <i>kepuasan seksual</i> .	3 (BLSN), 4 (L)	Ngajak dhateng griyanipun sedherek.	5 (Ita)
3.	Kemutan nalika ngaras garwanipun.	12 (V)	Ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan.	6 (SM)

Tabel Salajengipun

4.	-	-	Kabetahan ekonomi.	7 (A)
5.	-	-	Kejahatan amargi pengaruh lingkungan.	8 (JK)
6.	-	-	Gagaling bebrayan.	9 (NBK)
7.	-	-	Raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor).	10 (K)
8.	-	-	Paring tulung-pitulungan.	11 (I)
9.	-	-	<i>Pengaruh saking lingkungan pakaryan saha sesrawungan.</i>	13(MT)

Tabel 6. Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

No.	Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas.	No.Dhata	Katrangan
1.	Medhotaken katresnan.	1	PAAA
2.	Ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran.	2	TTW
3.	Dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan.	3	BLSN
4.	Mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan.	4	L
5.	Paraga wanita duka lajeng ngajak kondur.	5	Ita
6.	Dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK.	6	SM
7.	Nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan.	7	A
8.	Pepisahan lajeng kondur dhateng desa.	8	JK
9.	Rujuk (ngambali nikah malih).	9	NBK
10.	Sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan.	10	K

Tabel Salajengipun

11.	Ngleresaken lepatipun panampi.	11	I
12.	Paraga wanita kesah tanpa pamit.	12	V
13.	Dipunusir saking desanipun.	13	MT

1. Wujud Seksualitas Wonten ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

Wujudipun seksualitas ing salebeting cerkak, dipungambaraken kanthi maneka wujud *perilaku seksual*. Wujud-wujud seksualitas kasebat dipuntedahaken saking paraga-paraga utama ingkang nindakaken *perilaku seksual* wonten ing salebeting cerkak.

Tabel 4 nedahaken wujud-wujud *perilaku seksual* ingkang dipuntindakaken dening para paraga ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang*. Wujud-wujud *perilaku seksual* kasebat inggih menika : (1) Seksual Entheng : ngesir, tindak *kencan*, *mengkhayal*, gandhengan asta, arasan entheng (palarapan, pangarasan), nyikep. (2) Seksual awrat : cipokan, nyepeng perangan ingkang *sensitif*, nemplekaken *alat kelamin*, *oral seks*, senggama.

Wujud *perilaku seksual* entheng jinisipun ngesir ingkang dipuntindakaken dening paraga dipunpanggihaken wonten 9 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *TTW*, *BLSN*, *SM*, *JK*, *NBK*, *K*, *I*. Wujud seksualitas jinisipun tindak *kencan* dipunpanggihaken wonten 10 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *PAAA*, *BLSN*, *L*, *Ita*, *SM*, *K*, *I*, *MT*. Wujud seksualitas jinisipun *mengkhayal* dipunpanggihaken wonten 13 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *BLSN*, *L*, *Ita*, *SM*, *A*, *JK*, *NBK*, *K*, *V*. Wujud seksualitas jinisipun gandhengan asta

dipunpanggihaken wonten 9 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *PAAA, SM, JK, NBK, I, V*. Wujud seksualitas jinisipun arasan entheng (palarapan, pangarasan) dipunpanggihaken wonten 8 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *PAAA, Ita, SM, JK, NBK, K, V*. Wujud seksualitas jinisipun nyikep dipunpanggihaken wonten 15 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *PAAA, L, Ita, A, JK, NBK, K, V*.

Wujud *perilaku seksual* awrat jinisipun cipokan dipunpanggihaken wonten 4 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *PAAA, Ita, NBK, V*. Wujud seksualitas jinisipun nyepeng perangan ingkang *sensitif* dipunpanggihaken wonten 14 ingkang kaandharaken lumantar *PAAA, TTW, L, Ita, A, NBK, K*. Wujud seksualitas jinisipun nemplekaken alat kelamin dipunpanggihaken wonten 1 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *BLSN*. Wujud seksualitas jinisipun *oral seks* dipunpanggihaken wonten 3 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *BLSN, NBK, V*. Wujud seksualitas jinisipun senggama dipunpanggihaken wonten 12 ingkang kaandharaken lumantar cerkak *BLSN, L, JK, NBK, K, V, MT*.

2. Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

Motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas ing salebeting cerkak dipunperang dados kalih, inggih menika motif dhasar kaliyan motif sosial.

Adhedhasar dhata-dhata ingkang kaandhut wonten ing tabel 5, motif dhasar ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas inggih menika : (1)

raos tresna, (2) kasepen saha *kepuasan seksual*, (3) kemutan nalika ngaras garwanipun. Dene motif sosialipun inggih menika : (1) pepinginan gadhah pangkat amargi *interaksi* kaliyan perangkat desa, (2) ngajak dhateng griyanipun sedherek, (3) ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan, (4) kabetahan ekonomi, (5) kejahatan amargi pengaruh lingkungan, (6) gagaling bebrayan, (7) raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor), (8) paring tulung-pitulungan, (9) *pengaruh* lingkungan pakaryan saha sesrawungan.

Motif dhasar ingkang dipuntindakaken dening paraga kangge nuwuhaken tema seksualitas kaandharaken lumantar cerkak *TTW, BLSN, L, V*. Dene motif sosial ingkang dipuntindakaken dening paraga kangge nuwuhaken tema seksualitas kaandharaken lumantar *PAAA, Ita, SM, A, JK, NBK, K, I, MT*.

3. Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

Pungkasaning kadadosan ingkang dipunlampahi dening paraga ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* wonten maneka warni. Pungkasaning kadadosan ingkang dipuntindakaken para paraga kasebat gayut kaliyan tema seksualitas ing salebeting cariyos. Pramila saged dipunsebat bilih pungkasaning kadadosan kasebat ugi kangge mungkasi tumindak seksualitas ingkang dipuntindakaken dening paraga-paraga ing salebeting cerkak.

Adhedhasar tabel 6 ingkang nedahaken pungkasaning kadadosan ingkang dipunlampahi dening paraga, inggih menika : (1) medhotaken katresnan, (2) ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasken sesambungan pacaran, (3)

dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan, (4) mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan, (5) paraga wanita duka lajeng ngajak kondur, (6) dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK, (7) nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan, (8) pepisahan lajeng kondur dhateng desa, (9) rujuk (ngambali nikah malih), (10) sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan, (11) ngleresaken lepatipun panampi, (12) paraga wanita kesah tanpa pamit, (13) dipunusir saking desanipun.

B. Pirembagan

Sasampunipun asil panaliten kaandharaken ing wujud tabel saha andharan asiling panaliten, dipunlajengaken pirembagan supados pikantuk katrangan ingkang langkung cetha saking asil panaliten. Pirembagan dipuntindakaken kanthi runtut kajumbuhaken mawi wosing perkawis. Panaliten menika madosi wujudipun *perilaku seksual* ingkang dipuntindakaken dening paraga ing salebeting cerkak, motif-motif ingkang nuwuhaken seksualitas kasebat, saha pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas. Kangge nggampilaken anggenipun ngrembag, saben *unit analisis* badhe dipunandharaken piyambak-piyambak, lajeng nembe dipunsukani *indikator* kangge mangertosi langkung cetha wujud *perilaku seksual*, motif ingkang ndadosaken seksualitas kasebat, saha pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas.

1. Wujud Seksualitas wonten ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang Taun 1993-1994*.

Wujud seksualitas inggih menika babagan ingkang dados rembag, utawi ingkang nembe dipunrembag. Cerkak-cerkak ing salebeting kalawarti *Djaka Lodang* ngrembag babagan cariyos-cariyos ingkang wonten ing salebeting cerkak-cerkak kasebut kaandhut tema-tema ingkang sipatipun nedahaken seksualitas.

Wujud seksualitas menika piyambak dipungambaraken dados kalih peranan, inggih menika seksualitas entheng kaliyan seksualitas awrat. Seksualitas entheng inggih menika (1) ngesir (2) tindak *kencan* (3) *mengkhayal* (4) gandhengan asta (5) arasan entheng (palarapan, pangarasan) (6) nyikep. Seksualitas awrat inggih menika (1) cipokan (2) nyepeng peranan ingkang *sensitif* (3) nemplekaken alat kelamin (4) *oral seks* (5) senggama.

Wondene wujud seksualitas menika saged dipunperang dados kalih ananging asring ugi amargi wontenipun lelampahan ingkang langkung tebih saengga wonten ing peranan seksualitas ingkang entheng saged ugi dados utawi kawrat peranan seksualitas ingkang awrat. Wonten ing pirembagan menika badhe dipunusahakaken perananipun, sinaosa kadang kala kalebet seksual entheng annaging dhatanipun langkung tumuju dhateng ingkang awrat. Ing ngandhap menika badhe dipunrembag *deskripsinipun*.

a. Seksual Entheng

Perilaku seksual saged dipunlebetaken jinis seksual entheng menawi satunggaling tiyang sampun nate nindakaken kagiyatan saking ngesir dumugi

ngaras palarapan utawi pangarasan. Seksual jinis menika biasanipun taksih asipat boten nuwuhaken *rangsangan seksual* ingkang ageng. Ateges taksih saged dipunatur dening satunggaling tiyang supados boten nindakaken seksual ingkang langkung tebih. Dene jinis-jinis *perilaku seksual* entheng ingkang dipunpanggihaken ing cerkak-cerkak kalawarti *Djaka Lodang* kasebat badhe kaandharaken langkung jangkep ing ngandhap menika.

1) Ngesir.

Ngesir utawi raos tresna, tembung sanesipun *menaksir* (*suka, tertarik, jatuh cinta*) wonten ing KBBI dipunandharaken kados menika, satunggaling proses utawi kawontenan ingkang boten rasional utawi ingkang boten saged dipunbayangaken tumrap tiyang kakung menapa dene tiyang estri. Sinaosa dipunandharaken kados mekaten, ewa semanten estunipun saged ugi wonten babagan ingkang rasional ing salebeting raso ngesir kasebat, boten ketang mesthi boten sedaya. Raos ngesir gadhah tetenger kadosta remen nalika kepanggih tiyang ingkang dipunremeni, rumaos deg-degan kaliyan tiyang ingkang dipunremeni, saha tansah kemutan terus kaliyan tiyang ingkang dipunremeni kasebat.

Raos ngesir menika sampun mesthi dipunraosaken dening sedaya tiyang ingkang temtunipun sampun saged ngraosaken raos tresna tumrap lawan jinis (*dewasa*). Gayut kaliyan andharan ing nginggil, wonten ing cerkak TTW anggitanipun D. Jos Soji wonten wujud seksual entheng jinisipun ngesir. Wujud seksual kasebat dipuntedahaken lumantar pawicantenan ingkang dipunandharaken dening paraga kados ing ngandhap menika.

“Emh...bocah wadon sing dak siri mau...kowe Ti”. “Aku...” Yati njenggirat kaget sajak ora percaya marang apa kang lagi wae dikandhakake Bomank. (TTW) (8)

Dhata ing nginggil ngandharaken babagan raos manahipun Bomank. Rikala semanten sejatosipun sampun dangu Bomank gadhah raos ngesir kaliyan Yati ingkang minangka kancanipun. Bomank ngendhika bilih wanita ingkang dipunsiri utawi dipunremeni menika Yati, ingkang tanpa sapangertosan Bomank, Yati ugi gadhah raos manah ingkang sami kaliyan Bomank. Bab kasebat saged katingal saking pethikan ukara ingkang kacithak kandel ing nginggil. Pethikan kasebat nedahaken saha negesaken nalika Bomank matur dhateng Yati bilih wanita ingkang dipunsiri dening piyambakipun menika inggih Yati piyambak.

Raos ngesir ugi dipuntedahaken dening paraga Estomi ingkang gadhah raos ngesir dhateng Sitata, wanita ingkang nembe sepindhah dipuntepangi nalika Estomi nitih bis jurusan Jogja-Solo. Raos ngesir kasebat tuwuh amargi pawakanipun Sitata ingkang saged ndadosaken Estomi kesengsem nalika mirsani saha pitepangan kaliyan Sitata. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Kamangka rupane ora patiya ayu, pakulitane ora kaya Sophia Latjuba, awake ya biyasa wae, nanging..ah, ora bisa nggambarake kaya ngapa. Sing mesthi aku kesengsem. (SM) (34)

Dhata ing nginggil nedahaken raos ngesir ingkang dipunraosaken dening Estomi dhateng Sitata. Sinaosa dipuncariyosaken bilih Sitata boten gadhah prawakan ingkang ayu, boten ugi kados artis ing tipi-tipi, ananging Sitata gadhah daya tarik piyambak ingkang ndadosaken Estomi gadhah pepinginan

pitepangan kaliyan Sitata. Bab kasebat saged katingal saking pethikan ingkang kacithak kandel wonten ing nginggil. Pethikan kasebat nedahaken bilih Estomi gadhah raos kesengsem dhateng Sitata, ingkang tegesipun Estomi gadhah raos ngesir. Boten namung pitepangan kemawon, pranyata Estomi gadhah pepinginan supados saking pitepangan menika samangke saged tuwuh sesambungan ingkang langkung raket malih. Sukur ugi Sitata saged dados jodhonipun Estomi.

Raos ngesir kados mekaten ugi saged kadadosan ing lingkungan pakaryan. Kados dhata ing ngadhap menika.

*Bima kang maune tresnane marang Ratih lair tandhesing batin, mbaka sithik rasa kuwi luntur **bebarengan karo tekane Siska ing atine.** (K) (76)*

Rikala semanten dipunandharaken bilih anggenipun Siska nggodha Bima menika kasil. Bima kaliyan Siska gadhah sesambungan dhemenan ing wingkingipun Ratih. Saking sesambungan dhemenan kasebat pranyata nuwuhaken raos ngesir utawi raos tresna ing manahipun Bima dhateng Siska. Raos tresna kasebat katingal saking pethikan ingkang dipuncithak kandel, inggih menika ingkang ngandharaken bilih Siska sampun saged mlebet manahipun Bima. Bab kasebat ndadosaken kawontenan palakrama antawisipun Bima kaliyan Ratih ingkang minangka sisihanipun langkung dangu langkung boten sae. Bima ingkang saderengipun tresna kanthi saestu kaliyan sisihanipun, amargi kagodha dening Siska, raos tresna kasebat langkung dangu langkung ical. Malah Bima katingal langkung tresna kaliyan Siska, bab kasebat dipuntedahaken saking pacelathon Bima kaliyan Siska ing ngandhap menika.

“Mas, apa Mas Bim, tresna marang aku?”, pitakone Siska karo dolanan liontin kalung ing dhadhane Bima. “Lho..mesthi wae cintrong we nganggo banget ta, lha nek ora pa klakon aku saben-saben ngene ki.” (K) (79)

Pethikan ing nginggil ngandharaken bilih Bima pranyata saged gadhah raos ngesir utawi tresna kaliyan Siska. Saking pethikan ukara ingkang dipuncithak kandel dipuntedahaken nalika Siska nyuwun pirsa kaliyan Bima babagan raos manahipun Bima. Lajeng Bima mangsuli bilih piyambakipun tresna kaliyan Siska, menawi boten tresna sampun mesthi Bima boten purun nglampahi tumindak dhemenan kaliyan sekretarisipun kasebat. Rikala semanten dipuncariyosaken Siska kaliyan Bima menika minangka satunggaling *partner kerja* ing kantor. Siska minangka sekretaris pribadhinipun Bima. Dene Siska ngesir kaliyan Bima sampun dangu, ananging Bima piyambak sampun gadhah garwa kaliyan putra. Bab kasebat ingkang ndadosaken Siska ngginakaken mapinten-pinten cara kangge ngrebat manahipun Bima.

2) Tindak *kencan*.

Tindak *kencan* minangka salah satunggaling *proses sosial* manungsa. Kangge nglampahi tindak *kencan* dipunbetahaken tiyang sanes supados wontenipun *interaksi*. Pangertosan tindak *kencan* piyambak inggih menika janji kangge pepanggihan ing satunggaling papan kanthi wekdal ingkang dipuntemtokaken saderengipun antawisipun kanca, mudha mudhi, utawi pacangan.

Bilih dipungayutaken kaliyan jinis tindak *kencan* ingkang mlebet jinising seksualitas entheng, tindak *kencan* menika saged ateges kangsen ingkang

miginipun gayut kaliyan seksualitas (*pacaran*), janji pepanggihan ingkang sepindhah (*ketemuan*), saha saged ugi gadhah teges gendhakan utawi dhemenan (*selingkuh*).

Kagiyatan tindak *kencan* ingkang gadhah teges gendhakan utawi dhemenan lajeng ndadosaken tuna tumrap badan saha moral dipuntedahaken ing novel BLSN lumantar paraga Ganjar kaliyan Bu Lurah ingkang gadhah sesambungan gendhakan. Pethikan ing ngandhap menika nedahaken bilih Ganjar nate gadhah sesambungan gendhakan kaliyan Bu Lurah nalika Ganjar dados mahasiswa KKN ing desanipun Bu Lurah. Sinaosa dhata menika gadhah *kemungkinan* awrat ananging mesthinipun nglampahi lelampahan ingkang entheng rumiyin. Temtu kemawon sanesipun tindak *kencan* ugi nglampahi tindak-tindak entheng sanesipun.

Apa sesambunganku karo Bu Lurah kang kucing-kucingan kae konangan Pak Lurah? Ah...kiyamat!!! njur aku sing nggo tiban ??
(BLSN) (16)

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken bilih rikala semanten Ganjar ajrih menawi anggenipun nate nindakaken *kencan* kaliyan Bu Lurah nalika Ganjar dados mahasiswa KKN lajeng ngekos ing dalemipun Bu Lurah dipunmangertosi dening Pak Lurah. Dene tumindak *kencan* ingkang dipunlampahi dening Ganjar kaliyan Bu Lurah menika dipuntedahaken saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil miginipun tembung kucing-kucingan kangge nggambaraken lelampahan dhemenan antawisipun Ganjar kaliyan Bu Lurah. Prayata Pak Lurah sampun mangertos babagan sesambungan antawisipun Bu Lurah kaliyan Ganjar. Sinaosa ing sesambungan

gendhakan kasebat, Bu Lurah ingkang miwiti saha meksa Ganjar kangge nuruti menapa ingkang dipunkajengaken Bu Lurah. Ananging bab menika boten ndadosaken Pak Lurah wurung niatipun kangge paring piwales kangge Ganjar. Pak Lurah ngutus preman kangge milara Ganjar ngantos Ganjar mlebet ing griya sakit.

Kagiyatan tindak *kencan* ingkang jinisipun gendhakan ugi dipuntedahaken saking paraga Bima kaliyan Siska lumantar cerkak K ing ngandhap menika.

Kekarone saiki katon saya raket. Bali saka kantor Bima ora njujug ngomah, nanging mesthi ndadak plesir dhisik karo Siska, menyang pantai, nonton film utawa menyang papan rekreasi liyane. (K) (77)

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken babagan sesambungan tindak *kencan* kanthi ancas gendhakan antawisipun Bima kaliyan Siska ingkang tansaya raket. Tindak *kencan* ingkang langkung raket kasebat dipuntedahaken saking ukara ingkang dipuncithak kandel mliginipun ing ukara ingkang nyariosaken bilih Bima kaliyan Siska asring sanjan plesir nalika kondur saking kantor ingkang ateges kekalihipun asring tindak *kencan* sasampunipun kondur saking kantor. Sesambungan tindak *kencan* kekalihipun kadadosan ing *lingkungan* pakaryan. Bima minangka bos, lajeng Siska sekretarisipun.

Tindak *kencan* ingkang sanesipun ugi kaandharaken lumantar paraga Santi kaliyan Dosen Pembimbingipun saking cerkak I ing ngandhap menika.

“Tegese?”

“Ning nek njur nyebal saka rel kayadene nonton, neng restoran, neng papan-papan rekreasi, iki sing aku ora bisa nampa”

“Sapa kandha?”

“E lho ora mung wong siji loro, ning akeh sing lapur karo aku.” (I) (83)

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken bilih Hari rumaos cubriya dhateng kekasihipun inggih Santi amargi Hari mireng babagan Santi ingkang asring nindakaken *kencan* kaliyan dosen pembimbingipun ing sakwingkingipun Hari. Tumindak kencan ingkang dipuntindakaken dening Santi kaliyan dosen pembimbingipun kasebat katingal saking pethikan ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun tembung nonton, restoran, utawi papan-papan rekreasi. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih kanca-kancanipun Hari wonten ingkang matur dhateng Hari, menawi nate utawi asring mirsani Santi kaliyan Dosen Pembimbingipun boncengan nitih sepedha motor sabibaripun jam kuliah. Pranyata Hari sejatosipun dereng nate mirsani piyambak babagan lelampahan kasebat, ananging saking sedaya ingkang dipunaturaken dhateng piyambakipun, Hari gadhah dudutan bilih antawisipun Santi kaliyan Dosen Pembimbingipun menika wonten *affair* utawi sesambungan *kencan* ingkang ancasipun gendhakan.

Tindak *kencan* ugi dipuntindakaken dening paraga Murwani lumantar cerkak MT, andharanipun kados ing ngandhap menika.

“Nanging kowe cetha kebangeten Mur. Seminggu kepungkur dek taktinggal menyang Temanggung kowe kumpul karo priya liya neng omah iki”, srengene Jamroni cegemol. (MT) (96)

Pethikan ing nginggil ngandharaken tindak *kencan* ingkang nate dipunlampahi dening paraga Murwani. Tindak *kencan* ingkang dipuntindakaken dening Murwani kasebat katingal saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun ukara *kumpul karo priya liya*, ingkang ateges Murwani sampun nindakaken *kencan* utawi dhemenan kaliyan

priya sanes. Pranyata tindak *kencan* kasebat dipunmangertosi dening garwanipun inggih Jamroni. Jamroni duka kaliyan garwanipun inggih Murwani ingkang nindakaken *kencan* (gendhakan) kaliyan priya sanes nalika dipuntilar dening Jamroni dhateng Temanggung. Murwani anggenipun nindakaken *kencan* wonten dalemipun piyambak, mesthinipun nalika garwanipun nembe tindak tebih saha dangu. Lajeng ingkang paring pirsa dhateng Jamroni babagan *kencan* antawisipun Murwani kaliyan priya sanes inggih putranipun piyambak. Tumindak ingkang dipunlampahi dening Murwani menika temtunipun nglanggar *etika* utawi paugeran ing ukum palakrama. Bab menika ingkang ndadosaken Murwani dipuntundhung dening garwanipun piyambak.

3) *Mengkhayal*.

Minangka manungsa ingkang normal, temtunipun sedaya tiyang menika gadhah pikiran. Pikiran-pikiran menika ingkang ndadosaken tuwuhipun tumindak-tumindak ingkang mawarni-warni, ala menapa dene sae. Wujudipun pikiran piyambak saged awujud *konsentrasi*, *berkhayal*, menapa dene *berimajinasi*. Menawi *mengkhayal* utawi *berimajinasi* menika sipatipun mikiraken bab-bab ingkang dereng kadadosan dene pamikiran kasebat saged nuwuhaken niat kangge nindakaken menapa ingkang kalawau sampun dipunkhayalaken.

Mengkhayal menawi dipunlebetaken ing seksualitas gadhah *efek* ingkang sipatipun kirang sae. Menawi satunggaling tiyang nembe nindakaken *mengkhayal* ingkang sipatipun seksualitas, sampun temtu ingkang

dipunpikiraken bab-bab ingkang saru. Dene bab-bab kasebat samangke saged nuwuhaken raos birahi tumrap satunggaling tiyang. Menawi boten dipunkontrol, saged nyebabaken kagiyatan seksualitas ingkang nglanggar norma utawi paugeran. Kados pethikan ing ngandhap menika.

Gunung sakembaran ing dhadhane, sing muntup-muntup saprotelon iku ndudut panduluku. Ah, mbak Lasmi kuwi pancen ayu tenan. Awake mrusuh, pakulitane kuning alus mulus. Njalari ombake segara lanangku kaya kinebur. (L) (17)

Andharan ing nginggil nedahaken, nalika Pak Guru *mengkhayal* amargi tanpa sengaja mirsani Mbak Lasmi ingkang nembe nyisiri rikmanipun ananging namung andhukan. Saking mirsani kasebat lajeng tuwuh *khayalan* ingkang mawarni-warni ing pikiranipun Pak Guru bab badanipun Mbak Lasmi mliginipun prembayunipun. Babagan kasebat dipuntedahaken saking pethikan ukara ingkang dipuncithak kandel, inggih menika Pak Guru *mengkhayal* bab blegeripun Mbak Lasmi ingkang ayu sanget, badanipun mrusuh, saha pakulitanipun kuning alus mulus. Saking wontenipun *khayalan* babagan blegeripun Mbak Lasmi kasebat, lajeng tuwuh raos birahi dhateng Pak Guru ingkang njalari tuwuh nepsunipun gadhah raos pepinginan nindakaken seksualitas kaliyan Mbak Lasmi. Pethikan saking paraga wong bagus ing ngandhap ugi nedahaken wujudipun *mengkhayal*.

Tansaya suwe sing disawang dudu tandang gawene Surti, nanging malah nyawang barang kang menthek-menthek kaplenet lendhang sing dienggo nggendhong gawan. (A) (38)

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken babagan wong bagus ingkang *mengkhayal* utawi gadhah *khayalan* ingkang kirang sae. *Khayalan* ingkang gayut kaliyan seksualitas saha gadhah sipat ingkang kirang sae kasebat saged

tuwuh tumrap wong bagus amargi wong bagus mirsani prembayunipun Surti. Bab kasebat dipuntingali saking ukara ingkang kacithak kandel ing nginggil mliginipun ukara ingkang nedahaken nalika wong bagus mirsani barang ingkang methek-methek kagunganipun Surti ingkang gadhah teges prembayun.

Rikala semanten Surti dipuncariyosaken minangka satunggaling buruh gendhong ing peken. Sinaosa buruh gendhong, ananging pasuryanipun Surti menika boten ala. Bab kasebat ingkang ndadosaken Surti asring dados inceran priya-priya thukmis. Dumugi ing satunggaling dinten, nalika nembe nggendhong gawan, Surti klebus kenging kringet, bab kasebat ndadosaken tiyang-tiyang kakung ing peken nyawang prembayunipun ingkang katingal cetha amargi teles saha keplenet lendhangipun. Saengga nuwuhaken pamikiran ingkang saru tumrap satunggaling priya thukmis ingkang badhe nggodha Surti. Priya kasebat nalika mirsani prembayunipun Surti ingkang keplenet, lajeng tuwuh pikiran ala kangge ngajak Surti tumindak kanisthan.

Boten namung saking paraga, panganggit ugi gadhah *imajinasi* babagan seksualitas tumrap paraga-paraga riptanipun. Dipuntedahaken saking narasi ing ngandhap menika.

Siska pancen klebu cewek sing ayu manis tur bahenol pisan. Esem ngujiwat tansah gawe gorehing ati lanang. (K) (69)

Saking andharan ingkang kacithak kandel ing nginggil saged katingal bilih panganggit ngandharaken *khayalan* babagan wujudipun Siska ingkang sipatipun seksualitas, mliginipun katingal saking tembung bahenol saha ati lanang ingkang tuwuh saking *imajinasinipun*. Dene anggenipun saged

ngandharaken blegereipun Siska kasebat temtunipun panganggit nglampahi tumindak *mengkhayal* babagan paraga Siska. Saengga saking gambaran blegeripun Siska ingkang gayut kaliyan seksualitas kasebat saged nuwuhaken raos nepsu saking paraga priya.

Babagan kasebat saged katingal saking pethikan lumantar paraga Wiratmo ing ngandhap menika.

Kaya kesetrum aku nyawang wanita Prancis iki, rambute coklat semu ireng, mripate tajem lan lambene nggugah birahi, awake sedheng ditambah panganggone kang modhis, kaya wanita-wanita foto model kang dakdeleng ing majalah Paris Modest mau ing njeron pesawat. (V) (85)

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken babagan *mengkhayal* ingkang dipuntindakaken dening paraga Wiratmo. Bab kasebat saking katingal saking ukara ingkang dipuncithak kandel, mliginipun saking ukara ingkang nedahaken Wiratmo *mengkhayal* bilih Vivienne gadhah tutuk ingkang ngundhang birahi, blegger ingkang sedhengan, kados model ing kalawarti Paris Modest. Rikala semanten dipuncariyosaken Wiratmo pitepangan ingkang sepindhah kaliyan Vivienne, ingkang minangka bule saking Prancis, Wiratmo langsung kesengsem. Pawakan saha pasuryanipun Vivienne nyebabaken Wiratmo mbayangaken Vivienne kados model nalika piyambakipun mirsani kalawarti Paris Modest ing pesawat. *Mengkhayal* ingkang dipuntindakaken dening Wiratmo menika dereng nuwuhaken raos dumugi kagiyatan seksualitas ananging sampun saged nuwuhaken raos seksualitas amargi anggenipun Wiratmo *mengkhayal* Vivienne kados model menika saking blegger saha

pasuryan mliginipun lathinipun Vivienne ingkang miturut pikiran saking Wiratmo saged ngundang birahi.

4) Gandhengan asta.

Gandhengan asta ugi saged dipunsebat nyepeng asta. Gandhengan asta ingkang kalebet ing seksualitas temtu gandhengan asta ingkang dipuntindakaken antawisipun priya kaliyan wanita. Wujudipun gandhengan asta piyambak saged awujud nggandheng lengen, nggandheng racikan, ngandheng ugel-ugel, saha salaman menika saged kalebet gandhengan asta. Pramila saged dipuntingali bilih boten sedaya gandhengan asta menika nuwuhaken hasrat seksualitas, gumantung kawontenan saha anggenipun nindakaken gandhengan asta menika adhedhasar menapa. Gandhengan asta ingkang sipatipun seksualitas saged katingal saking pethikan ing ngandhap menika.

*“Andre, Andreas...!” pangundange sero. Andreas mengo weruh Tita mesem. Ing pangangen gumun dene Tita atine wis rada adhem. **Nalika cedhak tangane Andreas kagandheng mlebu ing kamare.** (NBK) (55)*

Pethikan dhata ing nginggil ngandharaken wujudipun gandhengan asta ingkang sipatipun seksualitas. Babagan kasebat katingal saking pethikan ukara ingkang kacithak kandel ing nginggil ingkang nedahaken astanipun Andreas ingkang dipuncedhaki lajeng dipungandheng dening Tita, dene Andreas kaliyan Tita menika minangka pacangan garwa ingkang sampun pegat. Dene ingkang nyebabaken tuwuhipun gandhengan asta kasebat amargi Tita pengen Andreas boten kesah, amargi Tita ngarosaken duka ing manahipun sampun

adhem saengga gadhah kekajengan supados Andreas boten kesah. Saking bab kasebat ingkang ndadosaken Tita nimbali Andreas supados mbalik malih.

Pethikan sanes babagan gandhengan asta ugi kaandharaken saking paraga Darno kaliyan Tarti lumantar cerkak JK ing ngandhap menika.

“Ora Dhik. Repot. Penake saiki golek penginepan sawetara wae. Wis yo!” Darno nggandheng tangane Tarti nuju sawijining papan. (JK)
(46)

Pethikan dhata kasebat ngandharaken wujudipun gandhengan asta. Babagan kasebat saged katingal saking ukara ingkang kacithak kandel ing nginggil mliginipun tembung nggandheng. Pethikan ingkang kacithak kandel kasebat ngandharaken nalika Tarti dipungandheng dening Darno tumuju dhateng satunggaling penginepan. Ancasipun Darno nggandheng astanipun Tarti kasebat supados Tarti enggal-enggal purun, amargi Darno sejatosipun gadhah niat ala dhateng Tarti badhe ngrudhapeksa saduginipun ing penginepan samangke.

Gambaran babagan gandhengan asta ingkang wujudipun nyepeng perangan lengen, dipuntedahaken lumantar pethikan dhata ing ngandhap menika.

*Pulisi iku ninggalake ruang A, Pak Sasmaya sekalian mesem, **tangane jeng Santi gocekan lengenku**. Aku mung bisa tumungkul, swasana dadi wening tanpa tak rasa mripatku kaprentulan eluh bening. (I) (84)*

Pethikan dhata kasebat ngandharaken wujudipun gandhengan asta ingkang dipuntindakaken dening paraga Santi. Bab kasebat saged dipuntingali saking pethikan ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun ukara ingkang nedahaken Santi nyepeng lengenipun Hari. Rikala semanten

dipuncariyosaken bilih Hari sampun mangertos leresipun sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya. Pranyata, sedaya ingkang sadangunipun menika dipuncubriyani dening Hari boten leres. Malah katingal, Pak Sasmaya taksih paring pitulungan nalika Hari badhe dipuncikel polisi amargi badhe merjaya pasien. Bab kasebat ugi ndadosaken Santi lega. Kekalihipun lajeng kondur, kanthi esem Santi nggandheng Hari medal saking griya sakit.

Andharan babagan gandhengan asta sanesipun, ugi saged katingal saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

“Ayo Mas, gek ndang crita!” tangane nggoyok-goyok lengenku meksa enggal crita. (V) (88)

Saking pethikan ing nginggil nedahaken wujudipun gandhengan asta ingkang sipatipun nyepeng lengen. Wujud gandhengan asta kasebat dipuntindakaken dening paraga wanita ingkang nama Vivienne. Bab kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil, mliginipun ukara tangane nggoyok-goyok lengenku. Gandhengan asta kasebat saged kadadosan anargi dipuncariyosaken bilih rikala semanten nalika Vivienne kanthi manja nyuwun kaliyan Wiratmo supados enggal-enggal dipuncariyosi babagan cariyos klasik.

5) Arasan entheng (palarapan, pangarasan).

Perilaku seksual arasan entheng utawi biasanipun dipunsebat arasan ingkang sipatipun garing inggih menika wujudipun pangarasan kaliyan pangarasan saha pangarasan kaliyan lathi ingkang sesenggolan (Ginting, 2008). Dene saking ngaras pangarasan kasebat saged nuwuhaken *imajinasi*

utawi *fantasi* seksual ingkang ngrembaka, sanesipun ugi saged nuwuhaken pepinginan kangge nglajengaken dhateng wujud kagiyatan seksual sanesipun ingkang langkung saged dipunnikmati (Irawati, 2005). Babagan kasebat saged katingal saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

*Nganti ora krasa **pipine kecolongan disun ngiwa-nengen** kanthi ambal-ambalan. (PAAA) (4)*

Pethikan dhata ing nginggil nedahaken wujudipun arasan entheng ingkang dipunlampahi dening paraga Ratih kaliyan Winarta. Wujud arasan kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun tembung disun. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Ratih badhe njiwit Winarta, ananging kaliyan Winarta astanipun Ratih malah dipuncepeng kenceng lajeng pangarasanipun Ratih dipunarasi.

Wujud arasan entheng sanesipun ugi kababar lumantar pethikan dhata saking cerkak kanthi irah-irahan Ita ing ngandhap menika.

*Nalika saya kenceng pangrengkuhku lan raiku lan raiku wis ora let maneh marang pipine Ita, ora mangerti apa jalarane. Ita nduwa dhadhaku saro sane, **karo mlengosake raine, usap-usap pipine sing kena arasku.** (Ita) (33)*

Pethikan dhata ing nginggil nedahaken satunggaling wujud arasan entheng ingkang katingal saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun ukara pipine sing kena arasku. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Ragil bibar ngarasi pangarasanipun Ita, ananging Ita malah duka lajeng nilar Ragil wonten papan kasebat sinambi ngelapi pangarasan ingkang kalawau dipunarasi dening Ragil. Arasan ingkang

dipuntindakaken dening Ragil menika saged kadadosan amargi tuwuhipun nepsu, sinaosa arasan menika sipatipun entheng.

Babagan arasan entheng sanes saged ugi katingal saking pethikan dhata lumantar paraga Sitata kaliyan Estomi saking cerkak SM ing ngandhap menika.

Lambene Sitata nempel pipiku, lambeku nempel pipine Sitata. Sepur senja Utama alon-alon ninggalake stasiun Tugu. (SM) (37)

Pethikan dhata ing nginggil nedahaken wujudipun arasan entheng ingkang dipunlampahi dening paraga Sitata kaliyan Estomi. Lelampahan bab arasan kasebat saged diputingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil, ingkang nedahaken Sitata ngaras Estomi lajeng Estomi ngaras Sitata. Rikala semanten nalika Sitata ndugekaken Estomi dhateng stasiun, Sitata ngaras pangarasanipun Estomi kangge salam pepisahan. Estomi ugi ngaras pangarasanipun Sitata. Arasan ingkang dipuntindakaken dening paraga Sitata kaliyan Estomi menika boten adhedhasar tuwuhipun nepsu saking kekalihipun, ananging saestu kangge salam pepisahan kemawon.

Beda malih kaliyan pethikan dhata ing ngandhap menika, ingkang ngandharaken wujudipun arasan ingkang adhedhasar raos nepsu.

Vivienne ngguyu renyah nalika krungu tembung mesra, dheweke terus njiwit sakayange. Dakkira Vivienne mung njiwit, nanging pranyata ora, Vivienne terus ngambungi pipiku wola-wali. (V) (90)

Pethikan dhata ing nginggil nedahaken wujudipun arasan adhedhasar raos nepsu ingkang dipunlampahi dening paraga Vivienne. Bab kasebat saged katingal saking ukara ingkang dipuncithak kandel mliginipun tembung ngambungi. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Vivienne ingkang

bingah sasampunipun dipuncariyosi cariyos Jaka Tarub dening Wiratmo. Saking bingahipun mliginipun nalika Wiratmo ngaturaken tembung *mesra*, Vivienne lajeng njiwiti saha ngaras pangarasanipun Wiratmo. Arasan ingkang dipuntindakaken dening Vivienne dhateng Wiratmo menika adhedhasar raos nepsu birahi ingkang tuwuh amargi raos gemes saha bingah.

6) Nyikep.

Perilaku seksual nyikep saged nuwuhaken raos deg-degan ingkang langkung cepet saha nuwuhaken rangsangan seksual tumrap satunggaling individu (Irawati, 2005). Kagiyatan nyikep piyambak temtunipun kathah kapanggihaken ing sakiwa tengenipun pagesangan manungsa. Nyikep saged dipunlebetaken wonten ing seksualitas menawi nyikep menika dipuntindakaken dening satunggaling priya kaliyan satunggaling wanita kanthi ancas utawi adhedhasar raos birahi. Kados ingkang dipuntedahaken saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

Luwih-luwih pangrukete mbak Lasmi kuwi malah saya dikencengi. Sanalika jiwa enomku dadi mengangah. (L) (23)

Pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken satunggaling wujud nyikep, mliginipun tembung pangrukete. Tembung pangruket ing nginggil nedahaken nalika Mbak Lasmi nyikep Pak Guru. Sikep nyikep ingkang dipuntindakaken dening Mbak Lasmi tumrap Pak Guru menika adhedhasar raos nepsu. Amargi Mbak Lasmi menika sawijining wanita ingkang kasepen. Lajeng bab ingkang dipuntindakaken dening Mbak Lasmi kasebat nuwuhaken raos nepsu tumrap Pak Guru. Lelampahan kasebat kadadosan nalika Mbak Lasmi nedahaken menawi Pak Guru boten pareng

kondur saking kamaripun, amargi menika anggenipun nyikep jangganipun Pak Guru langkung kenceng.

Andharan sanesipun babagan wujudipun nyikep ugi saged dipuntingali saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

Tanganku wiwit nakal, ora mung ngrangkul nanging ngelus-elus nganggo driji-drijiku. Ita durung gelem mbukani omongan, tanganku saya nggrathil banjur ngregem-ngregem pundhake sing kanyel iku. (Ita) (30)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun nyikep ingkang dipunlampahi dening paraga Ragil. Bab kasebat saged dipuntingali saking tembung ngrangkul. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Ita kaliyan Ragil menika gadhah sesambungan pacaran. Nalika nembe pacaran, Ita duka lajeng piyambakipun namung mendel. Ragil nyobi madosi menapa sebabipun Ita mendel kanthi nyikep saha ngelu-elus Ita ngginakaken racikanipun ingkang nuwuhaken raos nepsu dhateng Ragil piyambak.

Wujudipun nyikep ingkang nedahaken raos tresna, ugi saged katingal saking pethikan pacelathon ing ngandhap menika.

Kadereng rasa tresna jejaka iku ngrengkuh pundhake Tarti. Kenya suntrut mau tumenga clathu. “Mas..” Tarti nibakake siraha ana dhadhane Ramelan. “Bener kowe lagi mriyang Tarti?” Prawan sing kinekep ana dhadhane ora wangsulan. (JK) (52)

Pethikan pacelathon ing nginggil nedahaken wujudipun nyikep ingkang dipunlampahi dening paraga Ramelan. Bab kasebat saged katingal saking ukara ingkang dipuncithak kandel mliginipun tembung ngrengkuh. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Ramelan kaliyan Tarti ugi minangka pacangan kekasih. Ramelan nedahaken raos tresnanipun dhateng Tarti kanthi

cara ngrengkuh, nyikep Tarti kanthi raos tresna. Ramelan ugi madosi pirsa menapa ingkang sejatosipun kadadosan kaliyan Tarti kanthi cara nyikep pacaripun kasebat ing jajanipun Ramelan.

Dene wujudipun nyikep ingkang adhedhasar raos nepsu saged katingal saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

*“Sssttt...aja Pak..Mas, ngono wae, kareben tambah mesra. Lan ora sah ndadak basan-binasan barang”, semature **Bima karo ngrangkul bangkekane Siska sing jarene nawon kemit kuwi.** (K) (78)*

Pethikan dhata ing nginggil nedahaken wujud nyikep ingkang dipunlampahi dening paraga Bima. Bab kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel mliginipun tembung ngrangkul. Rikala semanten dipunandharaken cara anggenipun Bima nyikep kanthi ngrangkul pemekakipun Siska ingkang nawon kemit. Dene Bima kaliyan Siska menika minangka pacangan gendhakan utawi sesidheman. Bima ngandharaken dhateng Siska bilih piyambakipun nyuwun dipunundang Mas supados langkung raket. Dene anggenipun ngendika kaliyan ngrangkul pemekakipun Siska.

b. Seksual Awrat

Perilaku seksual saged dipunlebetaken jinis seksual awrat menawi satunggaling tiyang sampun nate nindakaken kagiyatan saking cipokan dumugi senggama. Seksual jinis menika sampun saged nuwuhaken rangsangan seksual utawi nepsu ingkang ageng. Dene jinis *peilaku seksual*

awrat ingkang dipunpanggihaken ing cerkak-cerkak kalawarti *Djaka Lodang* kasebat badhe kaandharaken langkung jangkep ing ngandhap menika.

1) Cipokan.

Cipokan inggih menika kagiyatan ngaras ingkang sipatipun teles wujudipun tutuk kaliyan tutuk ingkang sami sesenggolan (Irawati, 2005). Dene cipokan menika saged nuwuhaken *sensasi seksual* ingkang kiyat saha nuwuhaken pepinginan seksual ngantos boten saged dipunkendalikaken, saha menawi dipuntindakaken kanthi langkung tebih saged nuwuhaken pepinginan kangge ngambali malih (Ginting, 2008). Arasan jinis menika (cipokan), biasanipun dipuntindakaken kanthi adhedhasar nepsu. Dene ingkang nindakaken inggih menika pacangan ingkang sampun krama, menapa dene ingkang dereng krama, gumantung sesambungan ingkang dipungadahi tiyang kasebat. Salah satunggaling cipokan ingkang dipuntindakaken dening pacangan dereng krama (pacaran) saged katingal saking narasi ing ngandhap menika.

*Ita mung meneng bae malah mung unjal ambegan landhung. Saya suwe saya nggugah sipat lanangku, dhadhaku krasa panas, ketege jantungku saya banter, tanganku ndredheg mbuh apa jalarane. Aku saya wani. Tanganku sing siji banjur nyekel janggute Ita, dak elus-elus, dak sawang mripate kanthi tajem, **banjur janggut dak angkat, dak cedhakake marang lambeku** karo celathu lirik marang dheweke.(Ita) (33)*

Pethikan narasi ing nginggil nedahaken satunggaling kagiyatan cipokan. Bab kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun ukara ingkang ngandharaken bilih tutukipun Ita celak kaliyan tutukipun Ragil. Rikala semanten dipunandharaken bilih Ita kaliyan Ragil menika minangka pacangan ingkang nembe nindakaken pacaran ing

papan rekreasi Gunung Sempu. Dumadakan Ita duka, tanpa dipunmangertosi menapa sebabipun. Nalika Ita tetep mendel, lajeng Ragil nyobi ngajak Ita supados purun matur menapa sebabipun Ita mendel. Ragil lajeng nyobi ngrayu Ita kanthi nyipok tutukipun Ita sinambi ngandharaken raos tresnanipun.

Dene nindakaken cipokan kanthi ancas kangge nedahaken raos tresna dhateng pacangan ugi saged katingal saking pethikan ing ngandhap menika.

*Andreas mesem, Tita karubuhake meneh ing dhipan. Pipine padha sesenggolan, **lambene padha kekecupan**. (NBK) (61)*

Pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun cipokan, mliginipun tembung kekecupan. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Andreas kaliyan Tita minangka pacangan ingkang sampun pegatan. Andreas gadhah niat kangge ngajak Tita rujuk malih, amargi Andreas taksih tresna saha yakin menawi Tita ugi taksih gadhah raos tresna dhateng piyambakipun. Bab kasebat saged katingal nalika Tita katingal remen dipunarasi pangarasanipun dening Andreas. Bab kasebat ndadosaken Andreas wantun nyipok tutukipun Tita, nedahaken raos kangenipun.

Dene menawi arasan tutuk ingkang dipuntindakaken dening pacangan ingkang boten krama saged katingal saking pethikan ing ngandhap menika.

*Vivienne terus ngglesot ing dhadhaku **karo nibakake lambene kang nggemesake iku ing lambeku**. (V) (93)*

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun cipokan ingkang dipunlampahi dening paraga Vivienne. Bab kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang ngandharaken Vivienne nibakake tutukipun dhateng Wiratmo. Dipuncariyosaken Vivienne kaliyan Wiratmo menika

satunggaling pacangan ingkang namung pitepangan kemawon. Kekalihipun pitepangan nalika wonten ing pesawat. Nalika kekalihipun wonten ing hotel, Vivienne boten saged nahan nepsunipun, sasampunipun dipuncariyosi cariyosi Jaka Tarub dening Wiratmo. Kalimput ing nepsu kasebat, Vivienne lajeng nyipok tutukipun Wiratmo nedahaken raos nepsunipun dhateng Wiratmo.

2) Nyepeng utawi ngarasi peranan ingkang *sensitif* saking pacangan.

Satunggaling kagiyatan nggrayangi utawi nyepeng peranan badan ingkang *sensitif* kadosta prembayun, *vagina*, saha *penis* (Ginting, 2008). Dene nyepeng peranan ingkang paling *sensitif* kasebat saged nuwuhaken *rangsangan seksual* saengga ngendhokaken kontrol badan saha akal sehat saengga saged nindakaken kagiyatan seksual salajengipun kadosta *intercrose* (Irawati, 2005). Peranan ingkang *sensitif* ugi gumantung satunggaling tiyang, ateges saben-saben tiyang gadhah peranan *sensitif*ipun piyambak. Tuladhanipun wonten ingkang peranan *sensitif*ipun sadhegan, rikma, jangga, pemekak, wengkelan, talingan, saha wentis. Peranan *sensitif* ingkang wonten ing jangga saged katingal saking pethikan ing ngandhap menika.

Winarta dadi gemes kepati-pati, nalika pandelenge weruh suri rambut ing gulune Ratih ngolan-olan, katiup angin alus. Atine dadi nglumba, kekarepan ora bisa kapekak. Enggal wae tutuke ora bisa kaereh mingkem. Gulu kang kuning gumrining karubung rambut suri kageget-kagigit wani sarta linambaran mbuku daging rasa kang ora bisa ginambarake. (PAAA) (6)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun ngarasi peranan ingkang *sensitif* saking pacangan. Bab kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang ngandharake bilih jangganipun Ratih dipunarasi dening Winarta. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika nembe

nindakaken pacaran kaliyan kekasihipun inggih Ratih, Winarta tuwuh nepsunipun. Raos kasebat ndadosaken Winarta langkung gemes sanget kaliyan Ratih. Winarta anggenipun gemes kaliyan Ratih samsaya ageng, nalika mirsani rikma ingkang wonten ing jangganipun Ratih ingkang njalari Winarta ngarasi jangganipun Ratih kanthi kebak raos nepsu.

Dene wujudipun perangan *sensitif* saking pacangan ingkang wonten ing sadhegan, saged katingal saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

*“He e.” Jawabane yati sing karo mleroki Bomank. Sing dipleroki tanggap, banjur mepetake lungguhe nganti ora let. Bomank nyawang Yati kebak asih, sing disawang ngimbangi kanthi plerokane sing nggonjingake. **Tangane Bomank jail, ngelus janggute Yati sing pancen alus banget iku.** (TTW) (9)*

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun nyepeng perangan *sensitif*, ingkang katingal saking tembung ngelus. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Bomank ngandharaken raos manahipun, bilih sejatosipun piyambakipun tresna kaliyan Yati sampun dangu. Bomank ugi gadhah pepinginan dados pacaripun Yati. Yati mangsuli bilih piyambakipun purun dados pacaripun Bomank, amargi Yati ugi sampun dangu tresna kaliyan Bomank. Bab kasebat ingkang ndadosaken Bomank wantun ngelus sadheganipun Yati, ingkang dados perangan ingkang *sensitif*.

Wujudipun perangan *sensitif* ingkang wonten ing prembayun, saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

***Awakku banjur senggolan karo perangan dhadhane mbak Lasmi. Harataya! Jantungku rasane rak njur kaya arep copot.** (L) (22)*

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun nyepeng perangan *sensitif*, katingal saking tembung sesenggolan. Sinaosa

anggenipun nyepeng menika boten sengaja ananging saged dipunlebetaken nyepeng amargi ugi saged nuwuhaken raos birahi. Rikala semanten dipuncariyosaken Mbak Lasmi sakit sukunipun, amargi kawontenan kasebat, Pak Guru lajeng mbopong Mbak Lasmi mlebet kamaripun. Nalika badhe nyarekaken Mbak Lasmi ing dipan, tanpa sengaja Pak Guru nyenggol peranan *sensitif*ipun Mbak Lasmi inggih menika prembayunipun Mbak Lasmi. Amargi nyenggol kasebat tuwuh nepsunipun Pak Guru menapa dene Mbak Lasmi piyambak.

Wujudipun peranan *sensitif* ingkang sami ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Rasah bingung..!! nyooohhh..malah dak tambahi dadi telung lembar!!,” sinambi tangane tengen sida kaleksanan nlesepake dhuwit ngener tengah-tengah gunungane Surti, “Ngono kuwi rak malah kepenak ta..?,” karo tangane isih gerilya nggrumut gunungane surti. (A) (44)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun nyepeng peranan *sensitif* ingkang saged dipuntingali saking tembung nggrumut. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Wong Bagus nyobi ngrayu Surti, ngajak tumindak kanisthan kanthi opah arta ingkang kathah. Bab kasebat ndadosaken Surti kagodha imanipun, badhe purun menapa boten. Kawontenanipun Surti ingkang nembe bingung nampi menapa ingkang dipuntawakaken dening Wong Bagus dipunginakaken kangge tumindak kurangajar dening Wong Bagus inggih nggremet prembayunipun Surti kaliyan nylempitaken arta.

Dhata sanes ugi nedahaken peranan *sensitif* ingkang wonten ing prembayun. Kados dhata ing ngandhap menika.

Tingkahe Siska saya kuwanen, kanthi dijarag Siska nyenggolake gunung kembare ing awake Bima. (K) (75)

Babagan nyepeng kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun tembung nyenggolake. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Siska sengaja ngginakaken cara kangge narik kawigatosan Bima tumrap piyambakipun. Mangertosi bilih Bima ketarik kawigatosanipun, lajeng Siska sengaja nyenggolaken prembayunipun dhateng Bima. Bab kasebat sengaja dipuntindakaken amargi Siska gadhah ancas supados Bima tuwuh nepsu tumrap piyambakipun, lajeng purun bilih samangke dipunajak sesambungan sesidheman.

3) Nemplekaken alat kelamin.

Sedaya kagiyatan seksual *non intercrose* ateges namung dumugi nemplekaken utawi nggesek-nggesekaken alat kelamin kemawon, dene kagiyatan menika saged nuwuhaken *ketagihan* (Ginting, 2008). Kagiyatan seksual jinis menika, tembung sanesipun inggih menika *petting*. Nemplekaken alat kelamin menika saged dipuntindakaken kanthi kalih jinis. Ingkang kaping pisan kanthi cara garing, ateges anggenipun nemplekaken alat kelamin saking njawinipun rasukan utawi taksih ngginakaken rasukan. Ingkang kaping kalih kanthi cara teles, ateges anggenipun nemplekaken alat kelamin kanthi langsung antawisipun alat kelamin priya kaliyan wanita kanthi boten ngginakaken rasukan. Babagan menika katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Kokuwis-uwis piye ta? Kene durung!” “Sontoloyo! Embuh ping pira lehku kedhep nrithil. Gandrik, Bu Lurah jebul muter awake. Angen-angenku dadi ora karuwan. Suwe-suwe Bu Lurah nekad. (BLSN) (12)

Wujudipun nemplekaken *alat kelamin* dipunandharaken saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Sinaosa ukara kasebat boten ngginakaken tembung-tembung ingkang nedahaken nemplek utawi *kelamin*, ananging bilih dipuntingali saking *konteksipun* saged dipunlebetaken wonten ing wujud nemplekaken *alat kelamin*. Rikala semanten dipuncariyosaken Ganjar kaliyan Bu Lurah nembe wonten ing kamaripun Bu Lurah. Saderengipun Bu Lurah namung nyuwun dipunkeroki, ananging sabibaripun Ganjar ngeroki, dumadakan Bu Lurah malah nglegena sinambi muter badanipun piyambak ingkang ndadosaken Ganjar kaget. Bu Lurah ingkang sampun dipunkuwasani nepsu meksa Ganjar supados purun dipunajak tumindak seksual kanthi nempelaken *alat kelaminipun* dhateng Ganjar supados Ganjar lajeng tuwuh nepsunipun.

4) *Oral seks*.

Oral seks tumrap priya inggih menika nalika tiyang ngginakaken tutuk saha lidhahipun dhateng *penis* saha sakiwatengenipun, bilih tumrap tiyang estri kagiyatanipun ing sakiwatengenipun *vulva* inggih menika *labia*, *klitoris*, saha peranan ing lebetipun *vagina* (Ginting, 2008).

“Ampun...ampun...mangke Pak Lurah pripun niki...ah...ah!” (BLSN)
(13)

Wujud saking *oral seks* saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Sinaosa boten ngginakaken tembung ingkang cetha kadosta *kelamin*, ananging bilih dipunpirsani saking *konteksipun* saged dipunlebetaken wonten ing wujudipun *oral seks*. Rikala semanten

dipuncariyosaken bilih Bu Lurah ingkang sampun dipunkuwasani nepsu meksa Ganjar supados purun dipunajak tumindak seksual kanthi muter badanipun ingkang boten ngagem rasukan ateges nglegena. Lajeng sederengipun, Bu Lurah miwiti kanthi cara nemplekaken *alat kelaminipun* kangge nuwuhaken nepsunipun Ganjar. Sasampunipun Ganjar *ereksi*, langsung kemawon Bu Lurah nindakaken *oral seks* dhateng Ganjar. Sinaosa Ganjar boten purun, ananging Bu Lurah boten preduli.

Babagan *oral seks* ingkang sami ugi saged katingal saking pethikan dhata ing ngandhap menika.

*“Oraa, aku ora arep lunga, Mas! Kaendahan sampyuhing asmara dak butuhake banget. Luwih-luwih kanggo Mas Andre.” Pandelenge Tita tandhes. **Dheweke bali nyopot dhaster e, Tita mbligung kewudan kaya bayi benggala. Andreas ora kuwawa ngendhaleni tangane,** (NBK) (63)*

Wujudipun *oral seks* saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil, mliginipun ukara ingkang nedahaken bilih Andreas boten kuwawa ngendhalekaken astanipun nalika mirsani Tita nglegena. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Andreas ngaturi bilih menawi piyambakipun dipuntilar Tita ngayahi pakaryanipun dados PSK, piyambakipun rila saha kersa ngentosi. Dumadakan Tita piyambak ingkang negesaken dhateng Andreas bilih piyambakipun boten badhe kesah ngayahi priya *hidung belang* kasebat. Tita malah nyopot rasukanipun lajeng nglegena. Mirsani blegeripun Tita ingkang nglegena kasebat, Andreas mubal nepsunipun, lajeng boten kuwawa malih, Andreas nyepeng *alat kelaminipun* piyambak lajeng nindakaken *oral seks*.

Wujudipun *oral seks* ingkang sanes ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Vivienne mesem nyawang aku, tanganku alon-alon nyopoti sandhangane, “Aku kepengin dadi widodari iku wengi iki, aku kepengin mbok colong sandhanganku, colongen uga atiku, oh Mas Jaka Tarub.” Dakdeleng angga kang tanpa busana iku, dakdemek sawijining bleger wanita kang sempurna, aku kerut ing mubaling geni asmara edan. (V) (92)

Ukara ingkang dipuncithak kandel, mliginipun tembung dakdemek ing nginggil nedahaken satunggaling wujud *oral seks*. Dene *oral seks* kasebat dipunlampahi dening paraga Wiratmo tumrap paraga Vivienne. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika sasampunipun midangetaken cariyos babagan Jaka Tarub, Vivienne lajeng gadhah pepinginan dados widadari ing cariyos kasebat. Bab kasebat ingkang njalari Wiratmo nyopoti rasukanipun Vivienne. Vivienne nglegena, Wiratmo nggatosaken blegeripun Vivienne kasebat kanthi premati saha raos nepsu ingkang ageng. Lajeng wonten perangan blegeripun ingkang dipuncepeng, inggih menika perangan *kelamin*. Wiratmo lajeng nindakaken kagiyatan *oral seks* dhateng Vivienne kanthi ngginakaken astanipun. Kagiyatan *oral seks* ingkang dipuntindakaken dening Wiratmo menika saged dipunsebat *masturbasi*.

5) Senggama.

Satunggaling kagiyatan seksual kanthi cara nglebetaken *alat kelamin* priya dhateng *alat kelaminipun* wanita. Senggama menika estunipun asipat sakral. Tegesipun kagiyatan seksual jinis menika namung pareng dipuntindakaken dening pacangan ingkang sampun krama. Menawi dipuntindakaken dening pacangan ingkang dereng menapa boten krama utawi

sesidheman, temtunipun nglanggar paugeran agama saha pagesangan. Jumbuh kaliyan andharan saking Endraswara, (2013:175) bilih lelampahan senggama boten namung sawates sesambungan badan, ananging ugi *sejiwa-senyawa* ingkang wutuh, ingkang wonten ing bab menika namung saged dipunraosaken dening tiyang ingkang “mangertos”. Dene menawi dipuntindakaken kanthi cara meksa, sampun kalebet nglanggar norma ukum. Tembung sanesipun saking senggama inggih menika *intercrose*. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Rasah kuwatir Dhik. Ibu ki KB kok!” ngono lehe ngleremke atiku. Edan! Embuh setan gowang ngendi sing mblusukake aku. Satemene aku nutuh marang awakku. Geneya saguh ? mangka aku yakin, yen tumindakku mau wis keli-kelarung ing samodrane nepsu. Katut sangkrah mblangkrah, mbekukrah. (BLSN) (14)

Wujudipun senggama dipunandharaken saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Babagan kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang nedahaken bilih Bu Lurah KB ugi saking ukara ingkang nedahaken bilih Bu Lurah kaliyan Ganjar sampun kelarung wonten ing samodra nepsu. Rikala semanten dipuncariyosaken Ganjar dipunpeksa dening Bu Lurah supados purun dipunajak nindakaken saresmi. Amargi mangertos menawi Ganjar ajrih, lajeng Bu Lurah ngandharaken menawi piyambakipun KB dados boten prelu ajrih menawi Bu Lurah samangke saged ngandhut. Dene saresmi ingkang dipuntindakaken dening Bu Lurah kaliyan Ganjar kasebat adhedhasar sesidheman ingkang temtunipun nglanggar ukum palakrama.

Dene senggama ingkang sipatipun meksa utawi rudhapeksa saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

*“Wis suwe aku golek wektu longgar. Lagi saiki niatku bakal ketekan..”
Darno terus nubruk mangsane. Tarti nglilir. Kaget. Njola lan nalika arep
bengok-bengok cangkeme selak kabingkem tangane macan luwe mau.
Kabeh terus dumadi. **Terus lumaku, terus ngglindhing kaya bal sing
ditendhang mrana-mrene pamrihe tumusing gol...!** (JK) (49)*

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken nalika Tarti dipunrudhapeksa kaliyan Darno. Babagan kasebat saged dipuntingali saking ukara ingkang nggambaraken lelampahan senggama kasebat kadosta bal ingkang dipuntendhang ngantos tumusing gol. Saking andharan *konteksipun* ing nginggil, saged katingal bilih senggama ingkang dipuntindakaken dening Darno kaliyan Tarti menika sipatipun meksa, dados sampun mesthi menawi kagiyatan senggama menika kalebet rudapeksa. Darno ingkang sampun dipunkuwasani nepsu setan, tanpa tedheng aling-aling malih langsung kemawon nindakaken rudapeksa dhateng Tarti ingkang sampun sare boten mangertos kawontenan kiwa tengenipun. Dene Tarti boten saged nindakaken menapa-menapa sasanipun pasrah kaliyan musibah ingkang dipuntampi kasebat.

Babagan wujudipun senggama sanes ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

*Pet...lampu neon ing kamar iku mati...byar...lampu tidur warna biru maya-maya kang gumanti. **Bima lan Ratih wis kerem ing samodraning asmara.** (K) (73)*

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil, mliginipun ukara ingkang nedahaken Bima kaliyan Ratih ingkang sampun kerem ing samodraning asmara ugi saking *konteks* nggambaraken wujudipun senggama ingkang dipunlampahi dening pacangan garwa. Rikala semnaten dipuncariyosaken

nalika Bima kaliyan Ratih nindakaken saresmi ingkang dipuntedahaken saking lampu ingkang dipunpateni saha andharan bilih Bima kaliyan Ratih sampun kerem ing samodraning asmara. Senggama ingkang dipuntindakaken dening Bima kaliyan Ratih menika sipatipun sakral, amargi Bima kaliyan Ratih menika satunggaling pacangan krama. Dados anggenipun nindakaken senggama adhedhasar raos tresna minangka pacangan garwa.

Babagan wujudipun senggama ingkang sanes ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Aku wiwit kagawa ing swasana aneh, wiwit mabur ing antarane mega-mega lembut, ing awang-awang swarga kang cinipta sawetara, mega-mega iku nggulung-nggulung tanpa ritme kang tumata, tanpa koreografi kang ngemot pathokan, tarian-tarian primitif kang nengsemake. (V) (94)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil ngandharaken lelampahan senggama ingkang dipunlampahi dening paraga Vivienne kaliyan Wiratmo. Lelampahan senggama kasebat dipungambaraken ngginakaken ukara ingkang dipundamel saking *imajinasinipun* panganggit. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Vivienne kaliyan Wiratmo nembe nindakaken senggama. Kababar saking Wiratmo ingkang ngandharaken bilih piyambakipun dipunbeta ing swasana ingkang aneh, kados mabur, saha raos ingkang nengsemaken. Vivienne kaliyan Wiratmo kekalihipun sampun kalimput ing ombak kanepson ingkang boten saged dipuntahan malih. Dene senggama ingkang dipuntindakaken dening Vivienne kaliyan Wiratmo menika adhedhasar nepsu kemawon, amargi kekalihipun boten gadhah sesambungan menapa-menapa sasanesipun namung nate pitepangan ing pesawat.

Babagan wujudipun senggama ingkang sanes ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Bareng kabeh maspadakake panyawange kanthi sorot senter lan kebyake korek api, katon pawongan loro padha ngegla ana njogan lemekan klasa pandhan. Wong loro mau keweden banjur nyandhak sandhangane dhewe-dhewe. (MT) (99)

Wujud senggama saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil mliginipun ukara ingkang nedahaken satunggaling pacangan ingkang nglegena saha nembe lemekan klasa pandhan. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Murwani kaliyan Sarjio dipungropyok dening para warga amargi konangan nembe nindakaken senggama. Kagiwatan senggama dipuntedahaken saking andharan ingkang ngandharaken Murwani kaliyan Sarjio nembe nglegena kanthi lemekan klasa pandan. Dene senggama ingkang dipuntindakaken dening Murwani kaliyan Sarjio menika inggih namung adhedhasar nepsu kemawon. Murwani minangka sawijining randha dene Sarjio menika sampun gadhah garwa, malah garwanipun nembe ngandhut.

2. Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* Taun 1993-1994.

Kangge mangertosi kadospundi tuwuhipun tema-tema seksualitas ing salebeting cerkak, amargi wontenipun *perilaku seksual* ingkang dipuntindakaken dening paraga-paraga ing cerkak, pramila dipunbetahaken kawontenanipun motif. Tuwuhipun tema seksualitas saged dipunpadosi sebabipun saking motif amargi motif menika minangka kesatuan ingkang

paling alit ing salebeting perkawis ingkang dipuncariyosaken, dados satunggaling individu utawi kelompok mesthinipun gadhah motif ingkang ndadosaken satunggaling interaksi utawi kagiyatan tartamtu.

Dene motif-motif ingkang nuwuhaken tema seksualitas ing salebeting cerkak menika wonten kalih, inggih menika motif dhasar utawi alami kaliyan motif sosial. Motif dhasar kasebat antawisipun (1) raos tresna, (2) kasepen saha kepuasan seksual, (3) kemutan kaliyan garwanipun. Dene motif sosial antawisipun (1) pepinginan gadhah pangkat amargi *interaksi* kaliyan perangkat desa, (2) ngajak dhateng griyanipun sedherek, (3) ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan, (4) kabetahan ekonomi, (5) kejahatan amargi pengaruh lingkungan, (6) gagaling bebrayan, (7) raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor), (8) paring tulung-pitulungan, (9) *pengaruh* saking lingkungan pakaryan saha sesrawungan. Sedaya *deskripsi* motif-motif kasebat badhe kaandharaken ing ngandhap menika.

a. Motif Dhasar

Motif dhasar inggih menika motif ingkang tuwuh saking kabetahan manungsa ingkang sipatipun *biologis*. Tegesipun *biologis*, motif menika tuwuh saking badanipun piyambak satunggaling tiyang kasebut. Wonten ing perkawis menika, kabetahan *biologis*ipun temtu ingkang gayut kaliyan seksualitas. Dene motif-motif dhasar menapa kemawon ingkang dipunpanggiaken ing panaliten menika, badhe kababar langkung cetha ing ngandhap menika.

1) Raos tresna

Motif raos tresna saged tuwuh amargi wontenipun kawigatosan ingkang langkung tumrap satunggaling tiyang ingkang dipuntresnani. Tuwuhipun raos tresna menika saking manahipun piyambak satunggaling tiyang. Saking raos tresna menika, ugi saged nuwuhaken *perilaku* seksualitas antawisipun pacangan ingkang nembe ngraosaken raos tresna. *Perilaku* seksual kasebat dipuntindakaken kanthi ancas nedahaken raos tresna ingkang dipunraosaken utawi dipungadhahi dening satunggaling tiyang. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Wektu semana, Bomank iku nduweni kawigaten kang mligi marang dheweke, Yati tanggap, mula sesambungan anggone kekancan karo dheweke uga seje menawa dibandhingake karo kanca-kanca liyane. Semonoa, bocah loro durung nate sapejagong ngandharaken isi-isining ati, nanging Yati percaya menawa Bomank ana rasa sir marang dheweke. Rumangsa yen dheweke wis ana kang nggatekake, mula Yati banjur nyawiji pikirane, nyrempeng anggone sinau kanggo nggayuh marang cita-citane. Kabeh iku kanggo masa dhepane anggone pingin urip bebarengan karo dheweke. (TTW) (2)

Saking andharan ing nginggil mliginipun ukara-ukara ingkang dipuncithak kandel saged katingal bilih Bomank gadhah raos tresna dhateng Yati ingkang minangka kancanipun. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Bomank sampun dangu gadhah raos tresna dhateng Yati, semanten ugi Yati, ingkang pranyata gadhah raos ingkang sami kaliyan Bomank. Nalika Bomank ngandharaken raos manahipun dhateng Yati, Yati bingah amargi menapa ingkang dipunkajengaken sampun kawujud inggih menika nyawiji kaliyan Bomank. Bab kasebat ingkang nyebabaken Yati purun nalika Bomank nindakaken kagiyatan ingkang sipatipun tumuju dhateng arah seksualitas

kadosta nalika Bomank nyepeng jangganipun Yati, amargi kekalihipun sami-sami gadhah raos purun saha remen nglampahi kagiyatan kasebat. Tumindak ingkang sipatipun seksual kasebat ugi gadhah ancas kangge nedahaken raos tresna ingkang sami-sami dipungadahi dening Bomank menapa dene Yati.

2) Kasepen saha *kepuasan seksual*.

Sedaya tiyang temtunipun nate ngraosaken raos kasepen. Raos kasebat saged tuwuh amargi satunggaling tiyang ingkang ngraosaken piyambakan ing manahipun. Raos kados mekaten asring ugi dipunraosaken ing gesang bebrayan. Tuwuhipun raos kasepen ing gesang bebrayan saged amargi mapinten-pinten bab kadosta asring dipuntilar dening garwa, kabetahan *biologis* boten dipuncakapi, saha boten dipungatosaken dening garwa. Raos kasepen saha kirangipun kabetahan seksual menika ingkang biasanipun ndadosaken satunggaling tiyang nindakaken *perilaku seksual* kanthi ancas kangge nyekapi kabetahan kasebat utawi mbucal raos kasepen kalawau. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Yen Pak Lurah mono, saben bengi mesthi lunga. Sriwing-sriwing, aku wis dhong critane, geneya Pak Lurah mesthi nyang daleme sing sijine, Wates. Jarene, omah sing dakdhekosi iki pancen gawat. Nganti turun pitu, samangsa Pak Lurah sare neng ngomah iki, kudu ana raja pati. (BLSN) (3)

Wujudipun motif kasepen saha *kepuasan seksual* dipunandharaken lumantar ukara-ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Bab kasebat dipuntedahaken saking ukara ingkang ngandharaken bilih Pak Lurah asring tindhak. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih sikepipun Pak Lurah ingkang asring nilar Bu Lurah piyambakan dhateng ing dalemipun sisihan

ingkang sanes ndadosaken Bu Lurah dados sawijining wanita ingkang kasepen. Bab kabetahan ingkang limrahipun saged dipuncakapi ing gesang bebrayan pranyata boten dipunraosaken dening Bu Lurah. Bab menika ingkang ndadosaken Bu Lurah nindakaken *perilaku seksual* kangge madosi *kepuasan seksual* kasebat. Katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Mula ya klebu nalar yen ana sing kandha, Bu Lurah sok kerep nampa tamu. Malah kabare, putrane sing saiki wis kelas siji esdhe kuwi, putrane Pak Dhokter Budi Wibawa. Dhokter spesialis kandhungan. (BLSN) (3)

Katingal cetha saking ukara ingkang dipuncithak kandel, mliginipun ukara ingkang nedahaken Bu Lurah asring nampi dayoh priya sanes. Saking andharan kasebat saged dipuntingali bilih kangge madosi *kepuasan seksual* saha mbucal raos kasepen kasebat, Bu Lurah asring nampi tamu priya sanes ing dalemipun nalika boten wonten Pak Lurah. Amargi boten dipunsandhing dening garwa kasebat ingkang ndadosaken Bu Lurah gadhah sipat ingkang kemayu saha remen tumindak sedheng kaliyan priya sanes. Kados menapa ingkang dipuntindakaken Bu Lurah tumrap Ganjar ing satunggaling ndalu. Bu Lurah meksa Ganjar supados ngladeni hawa nepsunipun.

Babagan wujudipun motif kasepen saha *kepuasan seksual* ugi saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Dheweke sawijining wanita kang lagi kasepen. Merga wiwit manten anyar, dheweke ditinggal lunga bojone mbebara nyambut gawe nyang kutha. Ya wanita iku, kang sabanjure ngronce crita kanggo dina lan wengiku. (L) (4)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil ngandharaken babagan paraga wanita inggih Mbak Lasmi ingkang minangka wanita kasepen. Rikala

semanten dipuncariyosaken bilih Mbak Lasmi satunggaling wanita ingkang kasepen, amargi asring dipuntilar garwanipun makarya ing kutha sanes ngantos dangu. Dene Pak Guru kaliyan Lasmi minangka tangga celak. Saking celakipun, lawang griyanipun Sena kaliyan Lasmi menika adhep-adhepan. Pak Guru satunggaling priya bujangan ingkang makarya dados Guru ing nggunung. Amargi lawangipun adhep-adhepan, Pak Guru asring mangertosi menapa kemawon ingkang dipuntindakaken dening Lasmi, semanten ugi kuwalikanipun. Bab kasebat njalari kekalihipun nindakaken kagiyatan seksual. Kangge Lasmi piyambak, kagiyatan kasebat kangge mbucal raos kasepen saha nyekapi kabetahan babagan seksual.

3) Kemutan nalika ngaras garwanipun.

Raos tresna ingkang ageng tumrap menapa kemawon, ndadosaken satunggaling tiyang ewet anggenipun badhe mbucal raos emut kaliyan bab ingkang nate dipunlampahi kaliyan tiyang ingkang dipuntresnani kasebat. Tuladhanipun, raos emut satunggaling tiyang dhateng garwanipun ingkang nate dipunarasi ananging kedah pepisahan amargi wontenipun perkawis. Raos kemutan anggenipun ngarasi kaliyan mantan garwa menika ingkang ndadosaken satunggaling tiyang saged nindakaken *perilaku seksual*. Babagan kasebat saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Mlaku turut Malioboro karo prawan kaya Vivienne mesthi wae rumangsa seneng. Mung repote kudu sregep nerangake barang-barang kang durung dheweke ngerteni kang didol ing kaki lima. Nalika arep nyabrang dalan, dakdeleng langit Jogja katon cerah, mbulane lagi purnama. Ah, biyen, biyen nalika iku, aku asring ndeleng mbulan kang lagi purnama ing ngarep Balairung karo Risanti ing antarane pilar-pilare kang gedhe iku. Ing kono iku, wulan Mei 1975 daksun Risanti kang sepisanan. (V) (12)

Pethikan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken wujudipun motif dhasar inggih menika kemutan nalika ngaras garwanipun. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Wiratmo ndugekaken Vivienne sanjan dhateng Malioboro. Dumadakan nalika badhe nyebrang margi lajeng mirsani langit Jogja saha bulan purnama, Wiratmo kemutan kaliyan Risanti inggih menika garwanipun. Piyambakipun kemutan nalika ngarasi Risanti ingkang sepindhah. Anggenipun ngarasi Risanti ingkang sepindhah kasebat wonten ing Balairung nalika wulan Mei taunipun 1975. Wiratmo anggenipun ngalamun babagan nalika nate ngaras Risanti lajeng buyar nalika Vivienne nyuwun pirsababagan andhong ingkang boten liwat. Sasampunipun dipunwangsul dening Wiratmo, lajeng Vivienne ngajak Wiratmo kondur dhateng hotel. Wonten hotel kasebat lajeng kadadosan tumindak kanisthan antawisipun Wiratmo kaliyan Vivienne.

b. Motif Sosial

Pangertosan motif sosial piyambak inggih menika motif ingkang tuwuh amargi wontenipun kagiyatan *interaksi* kaliyan tiyang sanes. Dados motif menika boten tuwuh saking badanipun satunggaling tiyang kasebat piyambak, ananging wontenipun *pengaruh* utawi pepinginan ingkang asalipun saking tiyang, pagesangan, kabudayan, utawi sesambungan kaliyan sanes. Dene motif-motif sosial ingkang dipunpanggihaken ing panaliten menika ingkang gayut kaliyan tuwuhipun tema seksualitas, kaandharaken langkung cetha ing ngandhap menika.

- 1) Pepinginan gadhah pangkat amargi *interaksi* kaliyan perangkat desa.

Pangkat saha kedudukan menika dados bab ingkang dumugi samenika asring dipunpadosi dening tiyang. Kepara malah wonten saperangan tiyang ingkang nindakaken lelampahan menapa kemawon kangge angsal pangkat saha kedudukan kasebat. Salah satunggaling, wonten saperangan tiyang ingkang ngginakaken cara kanisthan kangge mujudaken pepinginan gadhah pangkat kasebat. Temtunipun *perilaku seksual* kasebat dipuntindakaken ing *lingkungan* wonten pundi pangkat saha kedudukan kasebat badhe dipunpadosi. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Ing kampunge pancen Ratih kondhang kegiatan apa wae kang bisa ditandangi. Luwih-luwih babagan keprigelan kesenian. Penampilan lomba-lomba mesthi ora ker, marga oleh bombongane perangkat praja kono. Panyakabrawa mau saya tandhes ing ati, manawa kelingan kandhane kanca kang cedhak omahe Ratih. Menawa ora kleru pancen Ratih iku duweke Bapak perangkat praja ing desa kono. Ratih pancen sok digawa bapak perangkat praja kono, sarta pakulinan srawung gandheng-cenenge kegiatan desa. Apa maneh botrepote kemajuan kampung. (PAAA) (1)

Pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil ngandharaken wujudipun motif sosial inggih menika pepinginan gadhah pangkat. Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken bilih Winarta sampun mirsani piyambak kabar kirang sae babagan Ratih ingkang gadhah sesambungan kaliyan perangkat desa nalika Winarta ngawasi ratih ngantos Ratih mlebet satunggaling penginepan. Ing desa kasebat panci Ratih kaloka anggenipun sesrawungan kaliyan para perangkat desa. Saengga wajar menawi Ratih lajeng gadhah sesambungan kaliyan satunggaling perangkat desa ing

mriku, amargi mesthinipun Ratih gadhah pepinginan nginggilaken drajadipun. Mangertosi bilih Ratih namung prawan desa biasa, ananging saged sesrawungan kaliyan para perangkat desa. Saking sesambungan ingkang dipuntindakaken kaliyan perangkat desa kasebat temtunipun nuwuhaken tumindak-tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas. kaandharaken nalika dipuncariyosaken Ratih kaliyan perangkat desa tumuju dhateng satunggaling penginepan.

2) Ngajak dhateng griyanipun sedherek.

Motif ngajak kangsen ingkang dipuntindakaken dening pacangan kekasih mesthinipun dados satunggaling kagiyatan ingkang biasa. Motif kangsen kanthi ancas pacaran menika dipuntindakaken salah satunggaling kangge nedahaken raos tresna utawi negesaken bilih kekalihipun samenika sampun gadhah sesambungan. Dhasar kangge ngajak kangsen menika piyambak wonten mawarni-warni kadosta jajan, mirsani tontonan, mlampah-mlapah, ngajak rekreasi, utawi ngajak dhateng griyanipun sedherek. Dene ancas saking babagan menika ugi beda-beda, gumantung saking tiyang kasebat piyambak. Pangajak ingkang sipatipun gadhah ancas seksualitas saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Nek Minggu awan ana acara apa ora Dhik?” Pitakonku sabanjure. “Emmm...ora ana ki Mas.” Jawabe karo mikir-mikir. “Nak ngono, piye, Minggu awan muter-muter, dhasare aku ana keprluan sithik, lebar iku terus dolan, piye?” Aku ngenteni jawabe. “Ya karepmu Mas.” Akhire dheweke mung manut.

Janjian iku dak tepati, saliyane iku aku dhewe pancen ana keperluan ngeterake layang marang sedulurku. Nah iki kena kanggo pawadan anggonku arep ngajak dolan hyangku. (I) (5)

Wujudipun motif sosial inggih menika ngajak dhateng griyanipun sedherek saged dipuntingali saking ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Saking dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil saged katingal bilih pepinginan kangge ngapel ing malem Minggu pranyata jugar amargi Ita wonten acara ing sedherekipun. Ragil rumaos cuwa, lajeng ngajak kangsen ing dinten Minggu enjingipun. Jumbuh kaliyan Ragil ingkang ugi wonten keperluan dhateng griya sedherekipun, bab kasebat dipundadosaken pawadan kangge ngajak Ita kangsen kaliyan mampir dalem sedherekipun. Ita piyambak purun, dumugi dinten Minggu enjing ingkang sampun katemtokaken, Ragil methuk Ita ing griyanipun. Sasampunipun nyuwun pamit kaliyan ibunipun Ita, kekalihipun tindak nitih sepedha motoripun Ragil. Sasampunipun dhateng griya sedherekipun, lajeng Ragil ngajak Ita dhateng papan rekreasi Gunung Sempu. Wonten papan kasebat Ragil tumindak kanisthan dhateng Ita.

3) Ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan.

Motif kangge ngajak dhateng arah seksualitas saged dipunwiwiti saking cara ingkang paling biasa utawi paling umum. Salah satunggaling kanthi cara ngajak pitepangan rumiyin. Cara menika dipuntindakaken menawi dereng wontenipun sesambungan antawisipun tiyang kasebat. Pitepangan piyambak tegesipun inggih menika ngandharaken babagan dhirinipun piyambak dhateng tiyang sanes. Biasanipun dipunwiwiti saking bab-bab ingkang biasa kadosta nama saha asaling papan. Anggenipun nindakaken pitepangan menika temtu gadhah ancas ingkang mawarni-warni kadosta ngesir, iseng, cubriya, saha sanes-sanesipun gumantung niatipun tiyang kasebat. Salah satunggaling

motif ngajak pitepangan kanthi ancas supados gadhah sesambungan saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Sajroning pikiranku tuwuh rancangan-rancangan kepriye carane bisa takon lan guneman karo cewek iku luwih akeh. Kareben olehe tetepungan tambah akrab. Lan sapa ngerti, sapa ngerti...ah, ing donya pancen kebak tembung sapa ngerti.

*“Sitata, eh sori aku ngundang rasah nganggo mbak, ya. Mengko mudhun ngendi?” aku takon bab liya, sinambi golek wektu sing pas kanggo takon bab kuliah. “Janti,” wangsulane Sitata. “Lho, nek ngono meh tekan?” aku rada njomblak krungu wangsulane. Sitata sing kandha arep mudhun Janti. Kamangka saiki tekan Kalitirto. **Dadi ora nganti sepuluh menit maneh kudu pisah karo Sitata. Wektu sing mung kari sakleran yen kanggo turu kudu dakgunakake sakapik-apike. Paling ora kudu ngerti alamate Sitata.** (SM) (6)*

Wujud motif sosial inggih menika ngajak pitepangan dipunandharaken saking pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken babagan Estomi ingkang rumaos ngesir kaliyan sawijining wanita ingkang dipuntepangi nalika ing bis Jogja-Solo. Wanita kasebat namanipun Sitata Maharani. Estomi ngajak pitepangan kaliyan wanita kasebat supados saged mangertos nama kaliyan alamat griyanipun. Ing pangajabipun Estomi, wanita kasebat samangke saged dados sisihanipun. Saking pangajab menika ingkang ndadosaken Estomi gadhah pepinginan mangertos dalemipun supados saged sanjan ing wekdal sanes. Dene dumadakan Sitata sampun badhe mandhap saking bis, kahanan kasebat dipunginakaken dening Estomi kanthi sae supados mboten kicalan alamatipun Sitata. Tanpa dinyana Sitata piyambak ingkang paring kertu nama jangkep kaliyan alamatipun.

Wonten ing wekdal sanes, Estomi sios sanjan dhateng griyanipun Sitata ingkang pranyata tiyang sugih. Saking sesambungan ingkang langkung raket

kasebat, lajeng tuwuh dhateng tumindak ingkang arahipun seksualitas. Salah satunggaling nalika Estomi dipundugeaken ing stasiun, Sitata ngaras pangarasnipun Estomi utawi nalika Estomi ndugekaken Sitata dhateng Parangtritis lajeng dipunpesenaken penginepan dening Sitata.

4) Kabetahan ekonomi.

Ekonomi sampun dados satunggaling kabetahan utama utawi wigatos kangge sedaya tiyang. Ananging boten sedaya tiyang ngraosaken kabetahan ekonominipun sampun cekap. Kepara malah saged dipunsebat taksih kathah tiyang-tiyang ingkang kacingkrangan babagan kabetahan ekonominipun. Adhedhasar bab menika ingkang ndadosaken saperangan tiyang nindakaken *perilaku seksual* kanthi ancas kangge nyekapi kabetahan ekonomi. Temtunipun babagan kasebat kirang sae. Kados pethikan saking dhata ing ngandhap menika.

Sukra lan Surti kena diarani uripe tansah ngepas, sadina-dinane anggone padha golek pangupa jiwa kena dipesthekake golek sedina entek sedina.

“Ayoo...!! aja nganti mrucut, wong wadon kae pancen lagi butuh dhuwit kanggo nyukupi butuhe sing tansah kacingkrangan, coba-coba di sembranani lan diwenahi upah sing akeh kepara turah. Jajal dak weruh sapa wonge sing ora butuh dhuwit...??,” pambujuke iblis marang hawa nepsune wong bagus. (A) (7)

Motif sosial inggih menika kabetahan ekonomi dipunandharaken saking pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Saking pethikan ing nginggil dipuntedahaken bilih Sukra lan Surti menika pacangan garwa. Dene Surti makarya ing peken minangka buruh gendhong. Wondene Surti menika pakaryanipun buruh gendhong ananging pasuryan saha badanipun Surti menika kalebet sae saha gadhah daya pikat kangge para priya. Bab kasebat

ingkang asring ndadosaken Surti dados sasaran para priya nggodha saha ngajak piyambakipun tumindak kanisthan.

Dumugi ing satunggaling dinten, wonten wong bagus ingkang badhe tumindak kurang ajar dhateng Surti. Kanthi kemutan kawontenan gesangipun ingkang sarwa kacingkrangan, Surti nampi arta saking wong bagus kasebat lajeng masrahaken badanipun kangge dipunajak tumindak kanisthan. Malah prembayunipun Surti sampun kasil dipuncepeng dening wong bagus kurang ajar kasebat. Ananging bab kasebat wurung dipuntindakaken amargi Surti sadar bilih imanipun taksih kiyat.

5) Kejahatan amargi pengaruh lingkungan.

Motif tuwuhipun seksualitas ugi saged kadadosan saking segi kejahatan. Seksualitas ingkang tuwuh amargi kejahatan biasanipun boten wonten kesepakatan saking kekalih pihak, ateges namung salah satunggal ingkang ngersakaken seksualitas kasebat. Dene anggenipun nindakaken mesthinipun kanthi cara meksa, ngancem, milara, saged ugi ngantos merjaya. Kejahatan menika piyambak saged tuwuh amargi wontenipun bab-bab ingkang dados dhasaripun kadosta wontenipun kalodangan, raos dendam, cuwa, saged ugi amargi *pengaruh* saking *lingkungan* sakiwa tengenipun. Seksualitas ingkang dipuntindakaken adhedhasar kejahatan salah satunggaling saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Rampung ngombe kopi susu darno marani pawongan sacerake papan kasir. Sawise mbayari apa wae sing dipangan katone darno isih glenak-glenik karo pawongan ceking brengosen mau. Embuh apa sing dirembug. Tarti sing lungguh ijen rada ora kepenak pikire.

“Wong ndopok ora uwis-uwis sida ketinggal bis mengko,” batine Tarti. Pawongan loro mau kaya wis padhadene mathuk Darno enggal njejeri Tarti lungguh.

“Ngene Dhik, aku mau ana keperluan sithik karo wong mau, amrih pekoleh awake dhewe mengko pindhah bis wae. Mengko tekan ngomah ya rada kasep ning watone slamet.” (JK) (8)

Motif sosial inggih menika kejahatan dipunandharaken lumantar ukara ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil, mliginipun lumantar ukara ingkang ngandharaken bilih Darno gadhag rembag kaliyan satunggaling pawongan ing wande kasebat. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih Tarti menika adhi ipenipun Darno. Dene Darno kaliyan Tarti badhe tindak wonten dalemipun Darno amargi garwanipun Darno inggih mbakyunipun Tarti kangen kaliyan Tarti. Darno makarya dados tukang parkir, bab kasebat ingkang ndadosaken gesangipun Darno kathah sesambungan kaliyan tiyang njawi (ndalan) saengga nyebabaken Darno gadhah sipat ingkang kirang sae.

Tumuju satunggaling dinten, nalika wonten kalodangan kangge ngrudhapeksa Tarti, Darno nyuwun tulung kaliyan kancanipun ingkang kepanggih ing wande. Dene niat Darno kangge ngrudhapeksa Tarti estunipun sampun wonten saking dangu nanging kemawon dereng wonten kalodangan. Kanthi pawadan taksih wonten urusan, Tarti dipunajak nginep wonten penginepan. Wonten penginapan kasebat Darno nindakaken niyatipun badhe ngrudhapeksa Tarti. Tarti boten kuwawa kangge nglawan, ingkang saged dipuntindakaken namung pasrah. Darno ugi boten namung sepisan, ananging ngambali bola-bali anggenipun ngrudapeksa Tarti. Bab kasebat ndadosaken Tarti ngandhut.

6) Gagaling bebrayan.

Gagaling bebrayan ugi saged dados salah satunggaling motif ingkang nyebabaken tuwuhipun seksualitas. Sedaya pacangan krama temtunipun gadhah pangajab bilih palakrama ingkang dipunbangun saged awet dumugi pati. Ananging boten sedaya pacangan saged nindakaken bale somahipun kanthi sae. Bab menika ingkang nyebabaken gagaling bebrayan. Saking gagaling bebrayan kasebat temtunipun dados pengalaman ingkang kirang sae kangge tiyang ingkang nglampahi gagaling bebrayan kasebat.

Tuwuhipun trauma kasebat ndadosaken tiyang ingkang nate gagal anggenipun bebrayan, anggenipun nindakaken gesangipun lajeng kirang sae. Kadosta amargi trauma amargi gagal anggenipun bebrayan, satunggaling tiyang lajeng nglajengaken gesang kanthi cara dados PSK. Babagan kados menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Tita...kowe ninggal bojomu?” Takone mamake. “Hiyaa, Mak! Keneng ngapa?” Wangsulane, genti takon. “Lhaaa, salahe apa?” Takone meneh. “Ora bisa momong bojo, Bu! Jawabe mleruk. “Engg..durung nyambut gawe pa?” Mamake ngendhelong. “Durung!” Tita mangkele nggremet. “Yaaa, sing sabar wae!” Pitutire mamake. “Wis kliwat sabar, Bu!” Bengoke Tita. “Kowe sing genti ngemong, ndhuk!” Pitutire meneh. “Bosen, Bu! Wong nggugu karepe dhewe, kok!” Tita anyel.

“Ya wis, ya wis..”, Mamake ngalah. Sesasi seka kedadean iku, Tita minggat, ora pamit mamake. Wong tuwane nangis ketirang tanpa guna. Senajan digoleki tekan ngendi wae ora ketemu, dheweke ngrumangsani wis tuwa. Anake ontang-anting, ya mung Tita dhewe iku. Pitutire ora digubris babar pisan, mung nuruti swara atine sing nalisir, benceng lakune. Tita klebus ing kamar comberan, sutra sing becik larang regane mung kanggo tutup jejembere. Awake pindha peceren. (NBK)
(8)

Wujudipun motif sosial inggih menika gagaling bebrayan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang kacithak kandel ing nginggil. Saking andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil, dipuntedahaken bilih sesambungan palakrama antawisipun Tita kaliyan Andreas pranyata kedah pepisahan. Rikala semanten dipuncariyosaken nalika Tita purik dhateng griyanipun piyambak amargi Andreas boten dados garwa ingkang sae, ingkang saged ngemong saha paring nafkah lair tumekaning batin kangge Tita. Pranyata Tita boten namung kesah saking Andreas, ananging ugi kesah saking griyanipun. Ibunipun Tita anggenipun madosi sampun dugi pundi kemawon ananging boten saged manggihaken papanipun Tita wonten pundi.

Kawontenan palakrama ingkang kirang sae kasebat ingkang ndadosaken Tita keblasuk wonten ing lembah kanisthan. Tita dados wanita planyahan ing satunggaling lokalisasi. Keduwung raos trauma babagan gagaling anggenipun bebrayan kasebat ingkang ndadosaken Tita betah nglampahi gesangipun ingkang boten sae kasebat. Dados wanita panggilan kangge bos-bos utawi tiyang-tiyang kakung *hidung belang*. Ananging tebih wonten ing manahipun, sejatosipun Tita taksih tresna kaliyan Andreas garwanipun.

7) Raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor).

Raos tresna saged tuwuh wonten ing pundi kemawon. Boten milih kakung menapa putri, sugih menapa mlarat, sepuh menapa enem, bujang menapa boten, saha sanes-sanesipun. Salah satunggaling raos tresna saged tuwuh ing salebetipun *lingkungan* pakaryan. Raos tresna kados mekaten saged

tuwuh amargi kawontenan *lingkungan* pakaryan ingkang nuntut tiyang langkung ajeg ing kantor saha kedah gadhah sesambungan ingkang raket kaliyan sedaya tiyang ing kantor kasebat.

Bab-bab kados menika ingkang lajeng ndadosaken tuwuhipun raos tresna antawisipun tiyang ing kantor kasebat. Saengga wonten ukara bilih tresna jalaran saka kulina. Saking raos tresna utawi *affair* ing kahanan *lingkungan* kantor menika saged ugi nuwuhaken *perilaku* seksual dhateng tiyang ingkang gadhah sesambungan *affair* kasebat. Babagan seksualitas ingkang kadadosan amargi wontenipun *affair* ing lingkungan pakaryan saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

Minangka sekretaris pribadine, Siska wus sawetara suwe kepengin ngrebut atine Bima. Nanging kaya ngapa kuciwane atine saben kelingan yen sakteremene Bima wis ana sing duwe, yaiku Ratih bojone lan doni anake.

Semonoa, kagawa gedhening katresnan kang tumuju marang Bima, dheweke ora bakal mundur sajangkah. Tekade wis gembleng yen ing sawijining wektu, Bima kudu bisa karegem, dadi sisihane. (K) (10)

Motif sosial inggih menika raos tresna ing lingkungan pakaryan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Andharan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken bilih Siska menika satunggaling wanita legan ingkang pakaryanipun minangka sekretaris ing satunggaling perusahaan. Dene Bima menika bosipun Siska. Sampun dangu Siska gadhah raos tresna ngantos gadhah pepinginan kangge ngrengkuh Bima ingkang statusipun bosipun piyambak. Wondene Bima sampun gadhah garwa kaliyan putra, bab kasebat boten ndadosaken niyatipun Siska muntir.

Siska ngginakaken cara-cara ingkang kirang sae kangge mendhet raos manahipun Bima. Kadosta nalika Siska sengaja ngatonaken prembayunipun supados mancing nepsunipun Bima. Sedaya cara menika katindakaken namung kangge ngrengkuh Bima dados sisihanipun. Pranyata usahanipun Siska menika nuwuhaken asil. Siska kaliyan Bima lajeng nindakaken sesambungan sesidheman ing *lingkungan* kantor. Menapa malih wekdal antawisipun Bima kaliyan Siska langkung kathah tinimbang Bima kaliyan Ratih ingkang minangka sisihanipun piyambak.

8) Paring tulung-pitulungan.

Paring tulung-pitulungan menika salah satunggaling tumindak ingkang becik. Ananging pranyata, boten sedaya tumindak ingkang becik menika ugi nuwuhaken perkawis ingkang becik ugi. Kepara, saged ugi nuwuhaken babagan ingkang kirang sae, umpaminipun nuwuhaken tumindak ingkang gegayutan kaliyan seksualitas. Bab kasebat saged kadadosan amargi ing salebeting paring tumindak tulung-pitulungan kasebat temtunipun wonten raos eman, pangerten, trenyuh, saha sanes-sanesipun ingkang ndadosaken wontenipun kawigatosan ingkang langkung tumrap satunggaling tiyang. Babagan motif paring tulung-pitulungan ingkang pungkasanipun nuwuhaken seksualitas saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Mas nek aku asring mbonceng Pak Sas tak akoni, penggalihhe ki becik lho, ingatase Dosen ning kersa ngampiri wong ya dhasare omahku ki kliwatan.

“Mas kudune panjenengan ki seneng dene kekasihe ana sing nulungi, ning ya wislah aku emoh rame.

“Kok sepi ta dhik ?”. “He eh mas, bapak ibu njagong manten.” “Lha mbak Santi?” “Neng rumah sakit.” “Neng rumah sakit?” sapa sing

gerah?” “Anu, nunggoni Pak Sasmaya sing diopname.” “Pak Sasmaya Dosen Pembimbing?” “Iya, sapa maneh.” (I) (11)

Wujud motif sosial ingkang jinisipun paring tulung pitulungan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya ingkang adhedhasar tulung-pitulung pranyata saged nuwuhaken wontenipun kagiyatan ingkang asipat seksualitas dhateng kekalihipun. Kawontenanipun Pak Sasmaya ingkang dipuntilar garwa dhateng kutha sanes, nyebabaken nalika Pak Sasmaya gerah lajeng kedah mondhoek ing griya sakit dipuntulungi dening Santi ingkang rikala semanten mahasiswi bimbinganipun. Dene Pak Sasmaya piyambak ugi asring paring pitulungan dhateng Santi bab menthuk utawi bab skripsinipun. Hari ingkang minangka pacaripun Santi mangertosi bab sesambungan kasebat, amargi bab kasebat sampun dados kembang lambe. Hari rumaos cemburu kaliyan sesambungan antawisipun kekasihipun kaliyan Pak Sasmaya.

9) *Pengaruh* saking lingkungan pakaryan saha sesrawungan.

Lingkungan dados satunggaling *faktor* ingkang wigatos gayut kaliyan tumindakipun satunggaling tiyang. Tiyang ingkang gesang ing kawontenan *lingkungan* ingkang kirang sae, langkung gadhah kalodangan ageng nindakaken patrap ingkang kirang sae ugi. *Lingkungan* ingkang kirang sae kasebat, kadosta *lingkungan* lokasi utawi *pelacuran*. Lokasi dados *faktor* utama ingkang nyebabaken tuwuhipun seksualitas, babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

“Sisip gegadhanganku anggonku bisa nerusake urip tentrem bareng kowe. Kanggomu wis ora ana pilihan liya. Saiki yen arep minggat, minggata!”

“Sampeyan nundhung aku ?” Murwani sengkak. “Guna apa ngopeni kirik bacin ambune,” tembunge Jamroni ora kalah sengkak. Wong wadon kuwi gage ngadeg. Mlaku nyaketi lemari terus nyeneng selote. Rekatak byak! Lemari menga, terus tangane wong wadon sing muring nggigit-igit kuwi besuwal-besuwel madhai sandhangan ana tas. Rampung kuwi bengak-bengok ngatag anake.(MT) (13)

Wujudipun motif sosial inggih menika *pengaruh* saking lingkungan pakaryan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken bilih lokalisasi saha pakaryan dados PSK ingkang nate dipunlampahi dening Murwani pranyata boten saged dipunpungkasi ngantos nalika Murwani nglampahi palakrama. Rikala semanten dipuncariyosaken bilih kanthi saestu Jamroni gadhah niat sae kangge ngentasaken Murwani saking donya kanisthan. Ananging Murwani piyambak ingkang boten saged mungkasi tumindak nisthanipun kasebat. Saengga nalika sampun palakrama kaliyan Jamroni, Murwani taksih andhon tresna kaliyan priya sanes, ngantos nuwuhaken dukanipun Jamroni. Murwani lajeng dipuntundhung kesah saking griyanipun. Ing pungkasan Murwani ngambali malih ing pakaryan nistha dados wanita planyahan kasebat.

3. Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak Djaka Lodang Taun 1993-1994.

Pungkasaning kadadosan utawi perkawis saged dipunsebat minangka *klimaks* saking satunggaling cariyos. Saking pungkasaning kadadosan menika

saged katingal arahipun cariyos saha *ending* cariyos kasebat kados pundi. Sanesipun, saking pungkasaning menika ugi saged dipunpangguhaken amanat-amanat menapa ingkang badhe dipuntedahaken dening panganggit lumantar cara-cara ingkang dipuntindakaken dening paraga-paraga kangge mungkasi kadadosan.

Pungkasaning kadadosan ingkang dipuntindakaken dening paraga-paraga utama ing cerkak *Djaka Lodang* menika temtunipun ingkang gadhah sesambetan kaliyan tema seksualitas. Dene cara-cara ingkang dipunginakaken dening paraga-paraga utama kangge mungkasi kadadosan ingkang gayut kaliyan tema seksualitas kasebat beda-beda.

Pungkasaning kadadosan kasebat antawisipun (1) medhotaken katresnan, (2) ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe sesambungan pacaran, (3) dipunmangertosi dening garwanipun, (4) mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan, (5) paraga wanita duka lajeng ngajak kondur, (6) dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK, (7) nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan, (8) kondur dhateng griya, (9) rujuk (ngambali malih palakrama ingkang nate pepisahan), (10) mungkasi sesambungan dhemenan, (11) ngleresaken lepatipun panampi, (12) paraga wanita kesah tanpa pamit, (13) dipunusir saking desanipun.

Saking andharan-andharan pungkasaning kadadosan ingkang dipuntindakaken dening paraga ing nginggil, saged dipuntingali bilih sedaya pungkasaning kadadosan kasebat sipatipun wonten kalih jinis. Kalih jinis kasebat inggih menika asipat sawatawis saha lami. Menawi asipat sawatawis

tegesipun kadadosan kasebat sasampunipun dipunpungkasi taksih saged dipunlajengaken malih. Dene menawi asipat lami, tegesipun pungkasaning kadadosan kasebat sampun pungkasan. Wontenipun kalih jinis sipat menika amargi gayut kaliyan wujudipun sastra inggih menika ingkang awujud cerkak. Ing ngandhap menika badhe dipunandharaken *deskripsinipun* kanthi langkung jangkep.

1) Medhotaken katresnan.

Mungkasi kadadosan kanthi cara medhotaken katresnan temtu dipuntindakaken dening tiyang ingkang gadhah sesambungan tresna kaliyan tiyang sanes. Dene ingkang nyebabaken satunggaling tiyang mungkasi sesambunganipun kanthi cara medhotaken katresnan wonten mawarni-warni. Bab kasebat antawisipun sampun boten tresna malih, boten dipunrestuni, beda agami, saged ugi pacangan nindakaken dhemenan kaliyan tiyang sanes. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Sesasi sawuse kedadean iku, sesambungane Winarta renggang. Ratih ngarep-arep tekane kaya adat saben, nanging sing diarep-arep ora katon ora njedhul-njedhul. Atine dadi kogel, awit wis sesasi Winarta ora ngapeli teka ing ngomahe. Nalika lagi ungkeb-ungkeb ing meja, sawuse nglorot panyawang saka langit-langit kamare, wewayangane Winarta katon ngegla kagelar ing pucuking pengangen kang endah. Nanging kandheg pangalamune, merga ing jaba kaprunggu panothoking lawang.

“Mbak...,punika wonten serat saking Pak Winarta!”

“Lho..Pak Winarta ora tindhak dhewe?”

“Mboten Mbak..!” Kang diutus ngulungake layang, mbrambangi arep nibakake luh sarwi enggal pamit. Ratih atine dadi nratap, tangane kedher mbukak amplop sing lagi wae di tampa saka putra Ibu kose Winarta. (PAAA) (1)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika medhotaken katresnan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak

kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken bilih rikala semanten sasampunipun Winarta mangertosi bab sesambungan kekasihipun inggih Ratih kaliyan perangkat desa, Winarta medhotaken sesambunganipun kanthi cara sepihak. Winarta miwiti anggenipun badhe medhotaken sesambungan kasebat kanthi cara ngadoh sekedhik mbaka sekedhik saking Ratih. Bab kasebat temtunipun nyebabaken penggalhipun Ratih cuwa. Ngantos nalika Wiratma ngandharaken dhateng Ratih bab niatipun badhe medhotaken katresnanipun lumantar serat. Saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Ratih, kembang pangarep-arepku.

*Menawa layang iki, wis tumeka ing tanganmu sarta wus kok waca kanthi premati, aja kaget ya..Ratih, menawa saiki mas Win adoh sangkan parane. Wingi jam 05.00 aku budhal menyang Timor Timur saperlu nutugake tugas kang ora entheng kang dak sangga ing pundhak tanggung jawabku. **Aku nyuwun pangapura kang agung dene aku ora ana kesempatan pamit kowe, amarga aku selak ora tahan nyipati kahanan pandelengku gek nalika aku ngudhunake kowe ing Terminal. Mas ngetutake saka mburi, nganti tekan papanmu padha mlebu ing Wisma (PAAA) (1)***

Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken nalika Winarta ngandharaken bab niatipun badhe medhotaken sesambungan kaliyan Ratih lumantar serat. Winarta ngandharaken menapa ingkang dados dhasar piyambakipun kedah mungkasi sesambunganipun kaliyan Ratih, inggih menika amargi sampun mirsani piyambak kabar-kabar kirang sae babagan kekasihipun inggih Ratih ingkang asring dados kembang lambe bab sesambunganipun kaliyan perangkat desa. Saderengipun Winarta dereng pitados bab kabar kasebat amargi katutup raos tresnanipun dhateng Ratih ingkang langkung ageng tinimbang bab kabar kirang sae kasebat. Ananging

satunggaling dinten, Winarta sampun mangertosi saha mirsani piyambak nalika Ratih mlebet satunggaling wisma kaliyan perangkat desa ing mriku. Bab kasebat njalari Winarta ngraosaken cuwa sanget, saha mutusaken bilih piyambakipun badhe medhot katresnanipun kaliyan Ratih saha tindak dhateng Timor Timur saperlu ngayahi kuwajibanipun. Ratih ingkang mangertosi kawontenan kasebat namung saged getun. Dene sedayanipun sampun boten saged dipunambali malih. Antawisipun Ratih kaliyan Winarta sampun tebih papan.

- 2) Ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran.

Pungkasaning kadadosan ugi saged dipuntindakaken kanthi cara ngandharaken raos tresna lajeng mutusaken sarujuk badhe gadhah sesambungan pacaran. Bab menika saged dipundadosaken pungkasan saking satunggaling perkawis, amargi bilih kagiyatan seksualitas menika piyambak dipuntindakaken kanthi adhedhasar raos tresna saha gadhah sesambungan pramila langkung sae. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ingkang dipunandharaken ing ngadhap menika.

“Emhh..bocah wadon sing dak siri mau..kowe Ti”

“Aku...” Yati njenggirat kaget sajak ora percaya marang apa kang lagi wae dikandhakake Bomank. “Aku mank..?” Pitakone Yati lirih mbaleni tembunge.

“Ha a, kowe Ti. Wektu semana aku yakin bakal bisa nduweni kowe, nanging nyatane aku ora bisa nyedhaki kowe, jalaran mbokmenawa kowe wis duwe pacar, mula kira-kira rongsasinan kepungkur aku mupus, dak pendhem jero ana atiku angen-angen anggonku pingin nduweni kowe.”

*Kanggo sawetara, bocah loro ora ana guneman, kabeh padha nglambrang ana pangangen-angene dhewe. **Pangarep-arepe Yati tuwuh maneh bareng krungu pengakune Bomank, atine ayem lan***

kebak ing kabungahan. “Kena apa ora dhisik-dhisik anggonmu walaka kaya ngene iki Mank?” Batin atine Yati. (TTW) (2)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika ngandharaken raos tresna katedahaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken bilih sejatosipun Yati kaliyan Bomank menika kanca raket. Ananging sampun dangu Yati gadhah raos tresna kaliyan Bomank. Ananging ingkang dipuntresnani gadhah sesambungan kaliyan tiyang estri sanes. Bab kasebat ndadosaken Yati pupus manahipun. Dumugi satunggaling dinten, nalika Bomank sanjan dalemipun Yati. Rikala semanten Bomank ngandharaken sedaya ingkang dipunraosaken, bilih estunipun Bomank menika tresna kaliyan Yati, ananging Bomank gadhah panyakabrawa bilih Yati sampun gadhah pacangan. Bab menika ingkang ndadosaken Bomank boten ngandharaken raos manahipun.

Rikala semanten kekalihipun sami-sami sarujuk kangge mbangun sesambungan adhedhasar raos tresna kekalihipun. Kekalihipun sarujuk mutusaken badhe gadhah sesambungan pacaran, amargi menapa ingkang samangke dipuntindakaken kasebat supados adhedhasar raos tresna, saha kekalihipun gadhah pangajab saged dados jodho ngantos palakrama.

3) Dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan.

Pungkasan satunggaling perkawis ugi saged kadadosan amargi kadadosan kasebat dipunmangertosi dening tiyang sanes. Ananging babagan menika saged dipundadosaken pungkasan bilih kadadosan kasebat gadhah sipat sesidheman ateges sejatosipun kadadosan kasebat boten

dipunkajengaken bilih dipunmangertosi dening tiyang sanes. Pramila nalika kadadosan kasebat dipunmangertosi dening tiyang sanes, saged dipundadosaken pungkasaning kadadosan kasebat. Tuladha kadadosan ingkang gayut kaliyan seksualitas inggih menika tumindak gendhakan. Mesthinipun tiyang ingkang nindakaken tumindak menika boten purun menawi tumindakipun kasebat dipunmangertosi dening tiyang sanes. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

“Mass...?” Jegagik! Daktoleh dhik Fret nyablek pundhakku. Aku ngglebag, nganti tempat tidhurku hoyag. Dhik, Fret ngulungake layang. Dakpandeng manthe, layang dhinas.

“Saka sapa?”

“Pak Lurah, genah ana cape kelurahan ngono kok!”

Gage wae dakbukak, byak! Dhadhaku kaya arep ambleg tenan. Dakkira layang kagiyatan KKN seka Pak Lurah, Hooh..? (BLSN) (3)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken bilih Pak Lurah kanthi boten langsung ngandharaken bilih piyambakipun sampun mangertos tumindakipun Ganjar ingkang sampun nganggu anggenipun bebrayan kaliyan Bu Lurah. Pak Lurah ugi nedahaken, bilih piyambakipun sampun paring ukuman kangge tumindakipun Ganjar kasebat. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

“Kok malah premik-premik, Mas?”

Pitakone dhik Fret, mrambat neng kupingku. Nambahi pepes balung sungsumku. Aku saya yakin, yen pemudha telu kang ngepruki awakku wingi kae genah srayane Pak Lurah.

Apa sesambunganku karo Bu Lurah kang kucing-kucingan kae konangan Pak Lurah? Ah..kiyamat!!! Njur aku sing nggo tiban??

“Oh..Bu Lurah swarga-nrakaku!!”

“Ngapa mas Bu Lurah...hem?? Ngapa??”

Dhik Fret nggoyog-oyog awakku. Lemes! Aku ora bisa kumecap. Dheweke dakpandeng jero, kebak pangarep-arep kamuspran. Lan mripate sing bening lindri kuwi ngembong luh. Mbrebese meles. Ana palang nggonku arep mlangkah. Kebak gitik ngadhang lehku arep mletik. (BLSN) (3)

Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken bilih rikala semanten Ganjar sampun yakin saha mangertos babagan sesambungan dhemenan utawi gendhakan antawisipun piyambakipun kaliyan Bu Lurah ingkang dipunmangertosi dening Pak Lurah. Ganjar ugi tansaya yakin bilih bab kasebat ingkang dados pawadan Pak Lurah ngutus tiga pawongan mudha kangge milara Ganjar ing satunggaling wengi. Saking kadadosan kasebat nyebabaken Ganjar mlebet griya sakit amargi babak bundhas dipunantemi dening tiga pawongan kasebat.

Nalika nembe dipunrawat ing griya sakit, Ganjar nampi serat saking kelurahan. Nalika mbikak seratipun, Ganjar kaget amargi serat kasebat sanes serat babagan kagiyatan KKN. Ganjar namung saged nggetuni menapa ingkang nate dipuntindakaken kaliyan Bu Lurah ngantos nuwuhaken dukanipun Pak Lurah saengga Ganjar kedah nampi musibah kasebat. Ananging sedaya sampun kalampahan, lajeng rikala semanten Ganjar namung saged pasrah saha nampi akibat saking tumindak alanipun.

4) Mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan.

Mungkasi kadadosan ingkang gadhah gegayutan kaliyan tumindak kanisthan saged dipuntindakaken kanthi cara ingkang sae. Cara kasebat kadosta kanthi ndandani keimanan. Menapa malih menawi kadadosan ingkang

gayut kaliyan seksualitas kasebat dipuntindakaken kanthi nglanggar paugeran agama saha masyarakat. Kadosta tumindak dhemenan ingkang nyebabaken risakipun gesang bebrayan tiyang sanes. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

*Sawise tak rasakke kabeh kandhane Mas Sena kuwi mau, aku uga banjur janji marang awakku dhewe. **Aku niyat mertobat.** Tindak keluputan sing wis kadhung tak lakoni, aku nedya njlauk ngapura marang Mas Sena. Saliyane kuwi, tak kantheni sembahyang kanggo nyuwun pangapura marang Gusti. Sabanjure aku niyat dandan-dandan. **Tak benakke lawange atiku sing bubrah iki. Tak ganti nganggo kayu iman kang kuwat. Tak seloti nganggo keyakinan marang Gusti. Njur tak tutup sing rapet kabeh tumindak sing jember suker. Ora bakal tak baleni maneh, pakulinanku mlebu lawang ing kala mangsane sepi. Mlebu lawang kang bisa njalari wirang nedya tak singkiri. Banjur tak ganti nganggo car urip sing anyar, lan ngedohi sakabehing tumindak kang mblasar.** (L) (4)*

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak ing nginggil kasebat nedahaken bilih rikala semanten Sena sejatosipun sampun mangertos babagan sesambungan sesidheman antawisipun garwanipun inggih Lasmi kaliyan tangga celakipun inggih Pak Guru. Bab kasebat ingkang dados pawadan Sena lajeng nggantos lawang kamaripun Lasmi ngginakaken kajeng ingkang langkung kiyat kanthi pangajab boten dipunlebeti dening Pak Guru malih. Mangertosi bab kasebat, Pak Guru rumaos kewirangan sanget lajeng sadar tumrap luputipun sampun ngrusui palakramanipun Sena. Pak Guru lajeng gadhah niyat kangge tobat saha ndandani imanipun. Piyambakipun badhe nyuwun pangapura dhateng Mas Sena lajeng mungkasi sesidheman kaliyan Mbak Lasmi.

5) Paraga wanita duka lajeng ngajak kondur.

Sedaya tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas saged dipunsebat minangka kabetahan manungsa ingkang wajar. Menapa malih manungsa ingkang sampun saged ngraosaken bab-bab ingkang gayut kaliyan birahi, inggih menika manungsa ingkang sampun dewasa utawi baliq. *Efek* saking tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas menika ugi mawarni-warni kadosta tuman, remen, tutuk, sakit, cuwa, duka, saha sanes-sanesipun. Dene *efek* duka kasebat saged tuwuh tumrap satunggaling tiyang ingkang nindakaken kanisthan amargi wontenipun sebab, kadosta boten cocok, boten purun ananging dipunpeksa, boten tresna, saha ajrih. Tuwuhipun raos duka dhateng tiyang ingkang nindakaken seksualitas pramila saged dipundadosaken pungkasaning kadadosan gayutipun kaliyan seksualitas kasebat. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Dheweke banjur menyat saka lungguhe, mlayu ninggalake aku dhewe. Aku kaget, nanging aku isish eling marang apa kang kudu dak tindakake. Enggal-enggal aku nututi playune Ita. Ita ora mlayu maneh, mung mlaku nanging rada rikat, nalika aku ngetutake ana mburine. Lakune Ita bablas ngener omahe OM-ku, tekan motor Ita banjur nyekel helm.

Aku ngerti karepe Ita, dheweke ngajak bali. Dina iki sidane aku bali kanthi nggembol rasa cuwa. (Ita) (5)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika paraga wanita duka lajeng ngajak kondur dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel kasebat nedahaken rikala semanten nalika dumadakan Ita duka lajeng nilar Ragil ing papan rekreasi Gunung Sempu. Boten namung duka, ananging Ita ugi ngajak kondur. Dene Ragil piyambak boten mangertos menapa ingkang

ndadosaken dukanipun Ita. Ananging sasampunipun dugi dhateng griya, Ita ngandharaken bilih anggenipun duka amargi piyambakipun kaliyan Ragil nindakaken kanisthan ing papan suci ingkang sakral. Babagan menika dipuntedahaken saking dhata ing ngandhap menika.

“Lha, Mas Ragil ki ngawur!”

“Ngawur piye Dhik?”

*“Mas, papan kana mau harak papan kang suci ta? Papan sing sabendinane kanggo sembahyange para umat. **Papan kanggo patemonan antarane kawula lan Gusti. Mosok awake dhewe malah kaya ngono.**” Akeh-akeh wejangane Ita ngelingake marang aku. (Ita)*
(5)

Andharan ingkang kacithak kandel wonten ing nginggil nedahaken rikala semanten nalika dugi Gunung Sempu dumadakan Ragil miwiti tumindak kirang sae tumrap Ita. Kekalihipun sampun tumindak kanisthan ing papan kasebat. Pranyata bab kasebat ingkang ndadosaken Ita duka lajeng mendel kemawon. Nalika dugi griyanipun, sasampunipun lerem anggenipun duka, Ita nembe purun cariyos. Piyambakipun duka amargi Ragil ngajak piyambakipun tumindak kanisthan ing papan sakral kasebat. Andharan Ita kasebat nyebabaken Ragil rumaos lepat saha getun amargi sampun ngajak Ita tumindak kanisthan ing papan suci kasebat. Kejawi menika, Ragil ugi rumaos mongkog dhateng Ita, amargi Ita sampun paring piweling ingkang sae, saengga Ragil sadar bilih sadangunipun menika imanipun kirang sae.

6) Dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK.

Pakaryan ingkang gegayutan kaliyan seksualitas menika biasanipun gadhah sipat ingkang kirang sae. Amargi seksualitas menika estunipun bab ingkang sakral, dados bilih dipuntindakaken minangka pakaryan mesthinipun

nglanggar paugeran agama, ukum, saha paugeran ing masyarakat. Dene ingkang langkung kathah nindakaken pakaryan ingkang gadhah gegayutan kaliyan seksualitas menika inggih tiyang estri. Tuladhanipun inggih menika tiyang estri ingkang gadhah pakaryan minangka PSK utawi singkatan saking *Pekerja Seks Komersial*. Pakaryan menika, nyade badan kangge nyekapi kabetahan seksual priya-priya thukmis, lajeng kangge opahipun PSK menika dipunbayar arta kaliyan pelangganipun. Babagan kados menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Weruh potret sing diulungake Gun paling pungkasan aku rada njomblak. Apa maneh ditambah katrangan wis duwe anak siji. Cetha, ora kleru sing ditulis SM iku nyata Sitata Maharani, sing dakkenal ing bis Solo-Yogya sawatara dina kepungkur. Potrete Sitata dakpandeng luwih suwe tinimbang liyane. Plaing suwe. Wih, ora krasa sikilku gemeter.

“Dita kok ora dijak?” Aku takon, karepku kanggo nlesih apa bener Dita iku naksanake, dudu anake?

*“Dita lagi rada panas, mau digawa menyang dhokter karo ibune,” wangsulane Sitata. Aku yakin Sitata goroh. Nanging aku ora nesu digorohi. Awit Sitata apike ora jamak marang aku, aku kepotangan budi, sanajan lagi kenalan pirang dina. Apa-apa dibayari, dijak mubeng-mubeng, gratis. **Ewasemono aku tetep nyidhem, ngupaya Sitata aja nganti ngerti menawa sajatine aku ngerti sapa dheweke.** (SM) (6)*

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken bilih rikala semanten wanita ingkang waunipun dipunsiri dening Estomi, pranyata wanita kasebat salah satunggaling PSK ingkang nembe dipunpadosi wartanipun dening Estomi ingkang pakaryanipun wartawan. Saderengipun Estomi menika gadhah raos

naksir kaliyan Sitata. Ananging sasampunipun mangertosi babagan pakaryanipun Sitata ingkang minangka satunggaling PSK ing kutha, pranyata raos sir menika dipunpupus dening Estomi. Bab kasebat ndadosaken Estomi cuwa, amargi Estomi gadhah pangajab saged gadhah sesambungan ingkang langkung raket saha tebih kaliyan Sitata.

Wondene sampun magertosi bab identitasipun Sitata ingkang saestunipun, Estomi boten gadhah raos sengit menapa malih duka, amargi Sitata sampun paring kathah kabecikan tumrap piyambakipun, nalika Estomi taksih wonten Jogja. Bab kasebat ingkang ndadosaken Estomi tetep nyidhem, sinaosa piyambakipun sampun mangertosi babagan Sitata ingkang minangka satunggaling PSK, ananging kemawon sedaya bab ingkang gayut kaliyan Sitata Maharani namung dados satunggaling pengalaman saha kenangan saking kutha Jogja kangge Estomi.

7) Nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan.

Anggenipun nglampahi gesang, sedaya bab ingkang sae menapa ingkang ala menika temtunipun wonten ing sakiwatengenipun manungsa. Saengga tiyang ingkang gadhah iman sae temtunipun saged nyumingkiri tumindak-tumindak utawi *pengaruh* ingkang ala saking tiyang sanes. Ananging tiyang ingkang imanipun kirang sae, biasanipun taksih saged kenging godha bab-bab ingkang ala. Saking wontenipun perkawis ingkang kirang sae menika, kawontenanipun iman satunggaling tiyang dipunuji. Saged menapa botenipun nglampahi ujian kasebat gumantung tiyang menika piyambak anggenipun

nyingkiraken. Babagan kados mekaten saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

*“Sakarepmu...,kowe arep ngucap lan muni sasenengmu, aku tetep bakal ngelingake marang saben wong sing isih gelem ngrungokake gunemku. Saliyane Surti wae, aku tetep ngelingake, arepa aku ngrumangsani yen bakal muspra apa sing dak ucapake. **Nanging bareng Surti, aku yakin yen bakal digagas lan digatekake apa kang dadi pangucapku,**” ati-nurani wangsulan kanthi lembah manah. (A) (7)*

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika nengenaken ati nurani nyingkiraken tumindak kanisthan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken rikala semanten nalika kawontenan ekonomi ingkang kirang sae ndadosaken Surti gadhah niat purun nalika wong bagus paring arta lajeng ngajak Surti tumindak kanisthan. Dene manahipun Surti kanthi gantos-gantosan paring piweling sae kaliyan ala dhateng Surti. Surti nggatosaken hawa nepsu kaliyan ati nurani ingkang sami ngandhani Surti bab ingkang ala saha ingkang sae. Ananging ati nurani gadhah keyakinan bilih menapa ingkang dipunandharaken samangke bakal dipunpidangetaken dening Surti. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Jenggirat..!, sajak kelingan kedadayan sing tau kelakon, sakala ilang rasa kepenake, tangane wong bagus dicandhak banjur dipipatake sakatoge, nganti tangane wong bagus kuwi mbabit lawang colt, braakkk...

Surti mlayu kanthi rikat tanpa nggubris wong-wong sing pating plenggong nyawang dheweke, ngedohi wong bagus sing kurang ajar. (A) (7)

Ukara ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken nalika rikala semanten ati nurani ngandharaken babagan Surti ingkang nate badhe dipunrudapeksa ananging saged njugari perkawis kasebat, dumadakan Surti

kaget lajeng sadar menapa ingkang nembe badhe dipuntindakaken kasebat. Nyumingkiri kadadosan nalika piyambakipun badhe dipunrudapeksa kemawon saged, dene kenging menapa nalika nampi arta saking wong bagus piyambakipun meh kemawon nglampahi tumindak kanisthan kasebat. Langsung kemawon Surti ngipataken astanipun wong bagus kurang ajar kasebat ngantos nggadhuk ing lawang colt. Sanalika surti mlayu tebih saking wong bagus kasebat. Rikala semanten Surti nangis, kemutan menapa ingkang badhe dipuntindakaken. Arta saking wong bagus kasebat dipunpendhet, dipungatosaken, Surti lajeng mbengok sora sanget bilih miturut piyambakipun arta menika nuwuhaken penyakit.

8) Pepisahan lajeng kondur dhateng desa.

Sedaya tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas saged kadadosan boten namung amargi wontenipun niat saking tiyang ingkang nglampahi ananging ugi amargi wontenipun kalodangan kangge nindakaken tumindak seksualitas kasebat. Menapa malih tumindak kanisthan ingkang wujudipun kejahatan kadosta rudapeksa. Satunggaling tiyang ingkang nindakaken rudapeksa ngantos dipunambali temtunipun amargi wontenipun kalodangan ingkang wiyar sanget tumrap *pelakunipun*. Tuladhanipun tumindak rudapeksa ingkang dipuntindakaken dening sedherekipun piyambak. Saengga kangge mungkasi tumindak kasebat supados boten tansaya tebih utawi dipunambali terus, saged kanthi cara kesah ingkang tebih saking *pelaku* ingkang nindakaken rudapeksa kasebat. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

*Ing wanci iku Darno kakangne ipe sing sedina muput makarya dadi tukang parkir mesthi ngambali laku nisthane kaya dhek ana penginepan. Kenangapa Tarti ora mberot? Ora protes? **Tarti pekewuh karo mbakyune. Ya wektu seminggu iku sing dijaluk Saptati kanggo kangen-kangenan.** (JK) (8)*

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika pepisahan lajeng kondur dhateng desa dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken rikala semanten kawontenanipun Tarti nalika taksih wonten dalemipun mbakyune inggih Saptarti ingkang pidalem ing kutha Jakarta. Nalika wonten dalemipun mbakyune kasebat, kakang ipenipun inggih Darno kanthi bebas ngambali terus anggenipun ngrudapeksa Tarti. Tarti piyambak boten saged nindakaken menapa-menapa sasanipun pasrah, amargi Tarti ugi tresna kaliyan mbakyunipun saengga boten purun menawi mbakyunipun mangertos tumindak ala garwanipun. Tumindakipun Darno anggenipun ngrudapeksa Tarti nembe pungkasan nalika Tarti pepisahan kaliyan Darno lajeng sampun kondur dhateng griyanipun piyambak ing desa. Babagan menika saged katingal saking dhata ing ngandhap menika.

*“Ora...Aja...Aja nganti ngerti mbakyuku! Aku kudu ngrasakake laraku dhewe! Aja nganti kebakgyane mbakyuku mawut mung merga pengakune,” antepe **Tarti nganti tumeka ndesane maneh. Ana ngomah dheweke arang metu-metu. Manut pengangen lan pangrasane wong-wong padha nyoraki.**(JK) (8).*

Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil nedahaken nalika Tarti pasrah bab menapa ingkang kadadosan tumrap piyambakipun nalika wonten ing Jakarta. Dene tumindakipun Darno ngrudapeksa Tarti saged dipunpungkasi amargi Tarti kondur dhateng griyanipun piyambak ing desa.

Menwi Tarti taksih wonten ing dalemipun mbakyunipun, temtu kemawon tumindak kanisthan kasebat taksih dipunambali dening Darno. Ananging pranyata, sareng kaliyan wekdalipun Tarti ingkang sampun telas anggenipun nginep dalemipun Saptarti, saged pungkasan ugi tumindakipun Darno ingkang nistha kasebat. Sinaosa ing desa Tarti kedah ngraosaken isin saha nampi *sangsi* sosial saking tangga saha masyarakat ing desanipun.

9) Rujuk (ngambali nikah malih).

Anggenipun ngupaya gesang bebrayan menika boten dados bab ingkang gampil. Boten sekedhik pacangan ingkang gagal anggenipun mbangun balesomahipun. Dhasar gagaling ugi mawarni-warni kadosta ekonomi, kepuasan seksual, jejodhohan, saha taksih kathah sanesipun. Nalika nglampahi gesang bebrayan, pacangan kekalih kedah ngupaya sesambungan kasebat kanthi raos tresna ingkang saestu. Bab menika ingkang saged njagi kiyatipun gesang bebrayan. Kepara, kadang kala raos tresna kados mekaten ingkang saged ngambali malih gesang bebrayan utawi palakrama ingkang nate kapedhot utawi tembung sanesipun rujuk. Saking rujuk menika kadang kala ugi saged nyingkiraken utawi mungkasi saking tumindak-tumindak kanisthan, ingkang estunipun namung pareng dipuntindakaken dening pacangan garwa. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

“Sing bener lho Mas Andre!” Tita mesem.

“Bener, Tita! Mung kowe kang dakarep-arep! Andreas atine angluh.

“Mas Andre...,Kowe wis ora mbutuhake aku meneh. Pancen aku ngakoni kesalahanku biyen, aku muntap nesuku, kowe dak tinggal lunga. Aku keduwung Tita, tekaku mrene kepengin nglamar balen karo kowe meneh.” Tembunge Andreas ngasih-asih meneh.

Andreas ora kendhat-kendhat nyuwun supaya kekarone bisa kumpul meneh mbangun brayat. Andreas percaya panyuwunan sing dilambari

nganggo keprihatinan, Pangeran mesthi bakal maringi kaya sing dikarepake. Apa maneh nyuwun baline Tita, ninggalake papan jejember kang kebak mitos kotore. (NBK) (9)

Pungkasaning kadadosan inggih menika rujuk dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken nalika rikala semanten Andreas madosi malih papan panggenanipun Tita saperlu ngandharaken bilih piyambakipun badhe ngajak rujuk ngambali bebrayan ingkang nate kapedhot. Ananging kahanan gesangipun Tita sakmenika sampun beda, saksampunipun pepisahan kaliyan Andreas, Tita dados wanita planyahan. Andreas sampun mangertosi bab kasebat, piyambakipun ugi boten nglepataken tumindakipun Tita. Kanthi niat ingkang sae, saha sampun saged mbuktikaken dhateng Tita bilih sakmenika piyambakipun sampun sae, Andreas gadhah niat ngentasaken Tita saking blethok kanisthan lumantar rujuk. Pranyata niat sae kasebat dipuntampi dening Tita kanthi suka. Dhasaripun Tita ugi taksih gadhah raos tresna dhateng Andreas. Lajeng kekalihipun sarujuk menawi badhe ngambali malih palakrama ingkang nate kapedhot.

10) Sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan.

Sesambungan dhemenan menika temtunipun kalebet tumindak ingkang kirang sae. Boten namung nglanggar paugeran agama saha masyarakat, ananging sesambungan jinis menika saged nyebabaken risakipun gesang bebrayan tiyang sanes. Dhemenan nyebabaken satunggaling tiyang ingkang sampun gadhah pacangan, nindakaken menapa ingkang estunipun dipuntindakaken kaliyan pacanganipun ananging dipuntindakaken kaliyan

tiyang sanes. Endraswara, (2013:12) ngandharaken bilih ing gesang bebrayan, dhemenan asring dados kerikil landhep kangge lelampahan gesang bebrayan. Dhemenan ingkang dipunlampahi dening priya utawi wanita saged nyebabaken kulawarga pecah. Pramila saking babagan kasebat, sesambungan kados menika kedah enggal-enggal dipunpungkasi supados boten ndadosaken perkawis gagaling bebrayan. Pacangan ingkang nindakaken sesambungan dhemenan menika, kedah saged sadar saha njagi kehormatanipun minangka garwa. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Dina-dina candhake kahanan kulawargane Ratih bali kaya wingi uni. Bima wis ngrumangsani lupute.

Ing kantore Bima tansah menehi pangerten marang Siska supaya bisa nglalekake bab sesambungane kang meh wae gawe buyar rumah tanggane.

“Kula sampun nglenggana dhateng sedaya tumindak kula Pak Bim, sak estu kula nyuwun pangapunten. Mugi-mugi Pak Bim, langkung-langkung Mbak Ratih kersa ngapunten sedaya kalepatan kula,” kandhane Siska ing sawijining esuk ing ruang kerjane Bima nalika karo ngulungake map isi surat kang kudu ditandha tangani Bima. Bima manthuk, karo mesem! (K) (10)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken nalika rikala semanten sesidheman antawisipun Bima kaliyan Siska (sekretaris pribadhipun) dipunmangertosi kaliyan Ratih inggih garwanipun. Ratih minangka satunggaling garwa ingkang luhur budinipun, sareh, saha lugu. Mangertosi babagan sesidheman garwanipun kaliyan sekretarisipun, Ratih boten muntapaken dukanipun, ananging kanthi sareh ngajak Bima rembagan. Mirsani pasrahipun saha sarehipun Ratih kasebat

ingkang ndadosaken Bima angluh manahipun. Piyambakipun rumaos lepat lajeng ngakoni lepatipun. Bima ugi mutusaken badhe mungkasi sesidhemanipun kaliyan Siska amargi boten purun menawi samangke kedah kicalan garwa saha putranipun inggih Doni. Dene Siska semanten ugi, rumaos lepat lajeng nyuwun pangapunten kaliyan Ratih. Siska ugi sarujuk menawi sesambunganipun kaliyan Bima badhe dipunpungkasi dening Bima. Sasampunipun perkawis kasebat, kawontenan gesang bebrayan antawisipun Bima kaliyan Ratih mbaka sekedhik saged sae malih.

11) Ngleresaken lepatipun panampi.

Kathah bab-bab alit ingkang nyebabaken tuwuhipun perkawis dhateng pacangan. Bab-bab kasebat saged tuwuh, biasanipun amargi kirangipun *komunikasi* antawisipun pacangan kasebat. Saengga nyebabaken bab-bab alit ingkang kedahipun saged dipunrembag kanthi sae kepara malah dados sebab gagaling satunggaling sesambungan. Bab alit kasebat kadosta lepatipun panampi. Pramila, kenging menapa ing sesambungan menika dipunbetahaken menapa ingkang dipunsebat kejujuran. Menapa malih nalika perkawis ing salebeting sesambungan tuwuh amargi lepatipun panampi, mila kedah enggal-enggal dipunleresaken supados boten ndadosaken risakipun sesambungan. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Pranyata olehe markir kendharaane ing cedhak motor silihanku, kanthi mangkono krungu cetha olehe padha rembugan.

“Matur nuwun lho Jeng, sliramu kersa mitulungi kerepotane bapak. Bapak ya kerep ngendhika bab kabecikanmu kok.”

“Ah sami-sami Bu, wong Pak Sas ugi kerep mbiyantu kula.”

“Ning anu kok, wiwit ngesuk tugasku wis neng kantor terus dadi bisa ngurusi ngomah, pancen mesakake bapak wong ora na sing ngurusi.”

“Sukur Bu, kula ndherek bingah.”

“Njur pacarmu kawratan ora yen sliramu caket karo bapak ?”

“Ibu kok pirsu yen kula sampun gadhah pacar?”

“Bapak sing ngendika, malah bapak uga kepengin tepung ki.”

“mbenjing sonten mas Hari kula jakipun tuwin bapak, piyambakipun ngertos sedaya kok Bu lan mboten kawratan kula mitulungi bapak ing salebetipun Ibu repot.”

“Ya sukur, awit aja nganti ana salah paham.”

“Inggih.” (I) (11)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika ngleresaken lepatipun panampi dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken rikala semanten bilih anggenipun Hari cemburu kaliyan sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya ngantos nuwuhaken niat dening Hari kangge merjaya Pak Sasmaya nalika wonten ing griya sakit. Pranyata Hari dereng mangertos bilih sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya inggih minangka dosen pembimbingipun menika namung sawates paring pitulungan.

Bab kasebat dipunmangertosi dening Hari nalika piyambakipun mireng pacelathon antawisipun Santi kaliyan garwanipun Pak Sasmaya. Saperangan wonten raos cuwa saha getun bab menapa ingkang sampun dipuntindakaken dhateng pasien ing griya sakit ingkang pranyata lepat bilih pasien kasebat sanes Pak Sasmaya. Kanthi pitulungan saking Pak Sasmaya saha garwanipun. Hari boten sios dipuntindhak pidana dening polisi. Bab kasebat ndadosaken tuwuh raos getun saha lepatipun, ananging Hari lega bilih Santi pranyata boten kados ingkang dipuncubriyani amargi sedaya lepatipun panampa ingkang dipunraosaken dening Hari boten leres.

12) Paraga wanita kesah tanpa pamit.

Boten sedaya tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas menika nuwuhaken bab-bab ingkang ndadosaken remenipun satunggaling tiyang, sinaosa tumindak kasebat dipuntindakaken kanthi raos sami-sami remen utawi purun. Menapa malih nalika satunggal pihak gadhah pengalaman mliginipun babagan katresnan ingkang taksih ewet kangge dipunbucal, saengga nalika tiyang kasebat nindakaken tumindak ingkang gayut kaliyan seksual tumrap tiyang sanes, kadang kala taksih saged ngraosaken kemutan kaliyan pengalamanipun piyambak. Bab kados menika ingkang kadang kala saged dados pawadan pungkasanipun tumindak seksual kasebat, amargi mesthinipun nyebabaken raos cuwa dhateng tiyang sanes ingkang minangka pacangan anggenipun nindakaken tumindak ingkang gayut kaliyan seksualitas. Sikep ingkang nedahaken bilih tiyang kasebat cuwa wonten mawarni-warni, salah satunggaling kadosta kesah kanthi boten pamit kaliyan tiyang ingkang *bersangkutan*. Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Esuke, nalika aku tangi dakdeleng kamare Vivienne wis kosong. Daktakokake marang petugas hotel, jarene Vivienne lunga saka hotel esuk-esuk banget. Mesthi wae aku klabakan, sawise adus lan ngringkesi barang-barang age-age aku metu saka hotel. Sedina muput aku ngubengi kutha Yogya, nanging tanpa guna, Vivienne wis ilang saka panyawnagku. Aku bingung, kacau lan putung. (V) (12)

Wujudipun pungkasaning kadadosan inggih menika paraga wanita kesah tanpa pamit dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel ing nginggil kasebat nedahaken rikala semanten nalika dumadakan Vivienne kesah tanpa

pamit kaliyan Wiratmo. Sebab ingkang ndadosaken Vivienne kesah boten pamit inggih menika kadadosan ndalu saderengipun, nalika Vivienne kaliyan Wiratmo andhon tresna ing hotel. Vivienne rumaos cuwa saha sakit manahipun amargi raos ngesiripun dipuntolak dening Wiratmo, saengga Vivienne gadhah dudutan bilih Wiratmo namung dolanan raos manahipun.

Sejatosipun ingkang nyebabaken Wiratmo gadhah tumindak kados mekaten amargi nalika andhon tresna kaliyan Vivienne, ayang-ayang putranipun inggih Uggy kaliyan Kissy saha garwanipun dumadakan rawuh. Saengga tanpa sengaja Wiratmo nyurung Vivienne. Saking kadadosan kasebat, Vivienne duka saha nangis, lajeng mungkasi anggenipun nindakaken andhon tresna kaliyan Wiratmo. Vivienne medal saking kamaripun Wiratmo, lajeng nembe enjingipun Vivienne kesah saking hotel tanpa nyuwun pamit rumiyin kaliyan Wiratmo. Kesahipun Vivienne kasebat nyebabaken Wiratmo bingung madosi Vivienne ingkang sampun boten saged dipuntemokaken malih.

13) Dipunusir saking desanipun.

Anggenipun nglampahi gesang ing masyarakat mesthinipun wonten paugeran-paugeran ingkang kedah dipungatosaken. Paugeran-paugeran kasebat dipundamel kangge mujudaken satunggaling masyarakat ingkang gesang adhedhasar paugeran saengga kawontenan saha tumindak-tumindak masyarakatipun saged katata kanthi sae. Dene menawi wonten tiyang ingkang nglanggar paugeran-paugeran ing masyarakat menapa malih ngantos nuwuhaken perkawis ingkang nyebabaken kerusuhan ing masyarakat, pramila

sampun mesthi masyarakat nerapaken sangsi sosial tumrap tiyang kasebat.

Babagan menika saged dipuntingali saking dhata ing ngandhap menika.

Bareng senter diclorotake ngener rai, wong-wong padha cingak. Jebul wong sakloron mau trembelane Murwani karo Sarijo sing bojone lagi meteng tuwa.

*Sing padha nyumurupi ora tegel milara wong sing laku sedheng mau. Pak Kadhus dhewe ya rada pekewuh dene saweneh pokal padha ora urus. Wis ben waedosane ditanggung dhewe. **Nanging kaya penjaluke para pemudha, Pak Topa minangka sesepuh kudu asikep tegas. Acarane ganti. Ora sida ngrehab omah bobrok kuwi nanging nundhung Murwani sing dianggep sumber wisuna lan kebobrokan mentale wong lanang kerot imane. Pak Kadhus saguh, Murwani pancen kudu ditundhung oncat saka kampung kono.** (MT) (13)*

Wujudipun kadadosan inggih menika dipunusir saking desanipun dipunandharaken lumantar pethikan dhata ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil. Andharan ingkang dipuncithak kandel wonten ing nginggil kasebat nedahaken nalika rikala semanten para warga cubriya amargi mirsani wonten pawongan kakung blebetan sarung mlebet griyanipun Murwani ing wayah ndalu. Kamangka Murwani ingkang minangka wanita tilas planyahan kasebat boten gadhah garwa. Bab kasebat ingkang ndadosaken para warga sarujuk ngawasi polahipun pawongan kasebat. Sawetara wekdal, griyanipun Murwani dipunindhik, ananging boten katon swanten menapa-menapa. Boten wonten ugi wangsulan menapa-menapa. Sanalika lawang dipundobrak dening warga. Katingal Murwani nembe nindakaken kanisthan inggih saresmi kaliyan Sarjio ingkang garwanipun nembe ngandhut.

Saking kadadosan kasebat Murwani dipuntundhung kesah saking desa kasebat amargi dipunanggep saged dadosaken risakipun moral para priya ingkang boten gadhah iman ing desa kasebat, ngengingi bilih Murwani bekas

wanita planyahan ingkang gesangipun lontang-lantung. Ancas saking nundhung Murwani saking desa kasebat ugi supados saged mungkasi tumindak seksualitas ingkang dipuntindakaken dening Murwani, amargi tumindak seksualitas ingkang dipunlampahi dening Murwani nuwuhaken *efek* ingkang boten sae kangge para warga masyarakat inggih menika nyebabaken risakipun moral saha nglanggar paugeran agama, palakrama, saha masyarakat.

BAB V **PANUTUP**

A. Dudutan

Adhedhasar saking asiling panaliten saha pirembagan ingkang sampun kalampahan, pramila saged dipunpendhet dudutan. Dudutanipun kados andharan ing ngandhap menika.

1. Paraga-paraga utama ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* nindakaken *perilaku seksual* ingkang sipatipun entheng. Wujudipun *perilaku seksual* ingkang sipatipun entheng kasebat inggih menika (1) ngesir, (2) tindak kencan, (3) *mengkhayal*, (4) gandhengan asta, (5) arasan entheng (palarapan, pangarasan), (6) nyikep.

2. Paraga-paraga utama ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* ugi nindakaken *perilaku seksual* ingkang sipatipun awrat. Wujudipun *perilaku seksual* ingkang sipatipun awrat kasebat inggih menika (1) cipokan, (2) nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang *sensitif* saking pacangan, (3) nemplekaken *alat kelamin*, (4) *oral seks*, (5) senggama. Anggenipun nggambaraken ingkang asipat awrat mliginipun wujud *perilaku seksual* nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang *sensitif* saking pacangan, nemplekaken *alat kelamin*, *oral seks*, saha senggama kanthi cara boten langsung ateges boten melok, wujud kasebat dipuntedahaken saking *konteksipun*.

3. Paraga-paraga utama ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* ugi gadhah motif dhasar ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas.

Motif-motif dhasar kasebat inggih menika (1) raos tresna, (2) kasepen saha *kepuasan seksual*, (3) kemutan nalika ngaras garwanipun.

4. Paraga-paraga utama ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* ugi gadhah motif sosial ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas.

Motif-motif sosial kasebat inggih menika (1) pepinginan gadhah pangkat amargi *interaksi* kaliyan perangkat desa, (2) ngajak dhateng griyanipun sedherek, (3) ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan, (4) kabetahan ekonomi, (5) kejahatan amargi pengaruh lingkungan, (6) gagaling bebrayan, (7) raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor), (8) paring tulung-pitulungan, (9) *pengaruh* lingkungan pakaryan saha sesrawungan.

5. Paraga-paraga utama ing cerkak-cerkak salebeting kalawarti *Djaka Lodang* nindakaken cara anggenipun mungkasi kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas. Pungkasaning kadadosan kasebat inggih menika (1) medhotaken katresnan, (2) ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran, (3) dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan, (4) mungkasi tumindak dhemenan kanthi ndandani keimanan, (5) paraga wanita duka lajeng ngajak kondur, (6) dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK, (7) nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan, (8) pepisahan lajeng kondur dhateng desa, (9) rujuk (ngambali nikah malih), (10) sarujuk badhe mungkasi sesambungan dhemenan, (11) ngleresaken lepatipun panampi, (12) dipunusir saking desanipun.

B. Pamrayogi

Panaliten cerkak-cerkak ing salebeting kalawarti *Djaka Lodang* taun 1993-1994 anggitanipun mapinten-pinten panganggit menika taksih wonten watesanipun inggih menika namung nindakaken analisis ing babagan wujudipun seksualitas, motif ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas, saha pungkasaning kadadosan awit sambetipun kaliyan tema seksualitas. Pamrayogi kangge panaliten salajengipun tumrap cerkak-cerkak kanthi tema seksualitas ing salebeting kalawarti *Djaka Lodang*, supados nliti kanthi nindakaken analisis ing babagan sanes. Cerkak-cerkak ing salebeting kalawarti *Djaka Lodang* menika taksih wonten maneka warni kemungkinan perkawis ingkang narik kawigatosan kangge diputaliti. Panaliti salajengipun saged nindakaken panaliten kanthi pendekatan ingkang sanes, umpaminipun madosi gegayutan antawisipun cerkak-cerkak kanthi tema seksualitas kaliyan latar belakang sosial panganggitipun.

C. Implikasi

Panaliten menika kaajab saged murakabi tumrap pamaos sarana kangge mangertosi babagan analisis dhateng karya *fiksi*. Kejawi menika, panaliten menika saged dados salah satunggaling referensi kangge panaliten salajengipun, ingkang nindakaken panaliten dhateng tema seksualitas ing salebeting karya sastra. Panaliten menika ugi saged paring pangertosan dhumateng pamaos babagan wujud-wujud seksualitas ingkang dipuntindakaken dening paraga-paraga ing salebeting cerkak, motif-motif

ingkang ndadosaken tuwuhipun tema seksualitas kasebat, saha pungkasaning kadadosan ingkang dipunlampahi dening paraga awit sambetipun kaliyan tema seksualitas. panaliten menika ngandhut nilai-nilai babagan *perilaku seksual* ingkang leres menika kados pundi, saha mangertosi cara ingkang sae kangge mungkasi kadadosan, ugi wontenipun amanat ingkang saged dipuntuladha mliginipun babagan nindakaken seksualitas.

KAPUSTAKAN

Damono, Sapardi Djoko. 1978. *Sosiologi Sastra Sebuah Pengantar Ringkas*. Jakarta: Depdikbud

Depdikbud. 1994. *Kamus Besar Bahasa Indonesia*. Jakarta : Balai Pustaka.

Endraswara, Suwardi. 2003. *Metodologi Penelitian sastra: Epistemologi Model Teori dan Aplikasi*. Yogyakarta: Pustaka Widyatma.

_____. 2008. *Metode Penelitian Psikologi Sastra*. Yogyakarta : Media Pressindo.

_____. 2011a. *Metodologi Penelitian Sastra Bandingan*. Jakarta: Bukupop.

_____. 2012. *Pengkajian Sosiologi Sastra*. Yogyakarta: Sewon Press.

_____. 2013. *Seksologi Jawa*. Jakarta: Wedatama Widya Sastra.

Hairani, Dwi. 2008. *Hubungan Kecerdasan Emosi Dengan Perilaku Seksual Pranikah Pada Remaja Yang Berpacaran*. Skripsi. Fakultas Psikologi. Universitas Sumatera Utara.

Hartoko, Dick dan B. Rahmanto. 1986. *Pemandu di Dunia Sastra*. Yogyakarta: Kanisius.

Hoed, B.H. 1994. *Erotisme Dalam Sastra dan Bahasa*. Jakarta : Lembaran Sastra Universitas Indonesia.

Imam Budi, Dkk. 1997. *Erotisme Dalam Sastra Jawa Klasik*. Yogyakarta : Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.

Ja'far, Assegaff. 1982. *Jurnalistik Masa Kini : Pengantar Praktek Kewartawanan*. Jakarta: Ghalia Indonesia.

Kalawarti *Djaka Lodang*.

Mahmud, Dinyati. 1989. *Psikologi Pendidikan*. Jakarta: Departemen P dan K, Dirjen Perguruan Tinggi.

Mohamad, Goenawan. 1980. *Seks, Sastra, Kita*. Jakarta : Sinar Harapan.

- Nurdiyantoro, Burhan. 2007. *Teori Pengkajian Fiksi*. Yogyakarta : Gadjah Mada University Press.
- Rachmanto, B. Dick Hartoko, 1986, *Pemandu di Dunia Sastra*. Yogyakarta : Kanisius.
- Tarigan, Henry Guntur. 1985. *Prinsip-prinsip Dasar Sastra*. Bandung : Angkasa.
- Wandasari, Galuh Ratri Nurindah. 2007. *Aspek Seksualitas Dalam Novel NAYLA Karya Djena Maesa Ayu (Kajian Sosiologi Sastra)*. Skripsi. PBD. FBS.UNY.
- Wellek, Rene & Warren, Austin. 1995. *Teori Kesusastraan*. Terjemahan Melani Budianta. Jakarta: PT Gramedia.
- Wiranta. 1992. *Aspek Seks Dalam Cerkas Umar Kayam*. Fakultas Sastra. Universitas Negeri Surakarta.

LAMPIRAN

Tabel 7. Lampiran Dhata Wujud Seksual Wonten ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

No. Dha- ta	Wujud Seksualitas											Indikator	Sumber		Katrangan
	Entheng						Awrat						Irah-irahan Cerkak	Edisi	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11				
1.				√								<i>“Gemes tenan...gregeten aku “Pangucape maneh sarta tangane nyiwel pipi, karo gregeten seneng. Sing diciwel pringisan, nadyan kepengin ethok-ethok ngendhani. Nganti wekasane tangane disaut sarta dicekel karo ditantang! (PAAA).</i>	Pedhut Ampak-ampak Arga Dumilah anggitanipun Arumdalu	27 Februari 1993	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun gandhengan asta. Winarta nggodani Ratih, kekasihe amargi Ratih nesu nyuwun dipunpethuk langkung gasik amargi kathah gawean.
2.		√										<i>“Ayooo...oh, ndang nyiwel maneh yen bisa..!” tembunge, sarta luwih nyedhakake saya mepet lungguhe. (PAAA)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Dipuncariyosaken bilih Winarta kaliyan ratih pacangan pacaran, Ratih ngraosaken gemes dhateng winarta amargi

											<p><i>mbrabak abang mangar-mangar nambahi saya pantese. Rambute saya modhal-madhul, mosak-masik malah saya ndadekake manise. Winarta getihe umob jinejere priya. Winarta kewanen, sawuse ngarasi bola-bali, rambute Ratih kanggo dolanan, driji penudinge wiwit nlusuri saka pucuking irung, pipi, puter-puter ngubengi bathuk, bali menyang tutuk kaoserake ing lambe, munggah ing mripat, wasana kuping kang dadi terminale. (PAAA)</i></p>			<p>perangan <i>sensitif</i>.</p> <p>Amargi Ratih samsaya gemes kaliyan Winarta, lajeng bab kasebat ndadosaken Winarta tuwuh nepsunipun, saengga ndadosaken Winarta nyepengi perangan-perangan sensitif-ipun ratih ngginakaken racikanipun.</p>
6.							√				<p>Winarta dadi gemes kepati-pati, nalika pandelenge weruh suri rambut ing gulune Ratih ngolan-olan, katiup angin alus. Atine dadi nglumba, kekarepan ora bisa kapekak. Enggal</p>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang <i>sensitif</i>.</p> <p>Winarta anggenipun gemes kaliyan Ratih</p>

												<i>wae tutuke ora bisa kaereh mingkem. Gulu kang kuning gumrining karubung rambut suri kageget-kagigit wani sarta linambaran mbuku daging rasa kang ora bisa ginambarake. (PAAA)</i>			samsaya ageng, nalika mirsani rikma ingkang wonten ing jangganipun Ratih ingkang njalari Winarta ngarasi jangganipun Ratih.
7.								√				<i>“Wis, wis....! Adhuhhhh...!! Pasambate, tangane ratih isih nyiweli maneh ing bangkekane Winarta. (PAAA)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang sensitif. Ratih samsaya gemes nalika jangganipun dipunarasi dening Winarta. Bab kasebat ndadosaken Winarta dipunjiwiti dening Ratih.
8.	√											<i>“Emh...bocah wadon sing dak siri mau...kowe Ti”. “Aku...” Yati njenggirat kaget sajak ora percaya marang apa kang lagi wae</i>	Tembung-tembung Wuyung anggitanipun D.Jos.Soji.	6 Maret 1993	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir. Bomank ngandharaken raos manahipun bilih

												<i>dikandhakake Bomank. (TTW)</i>			piyambakipun ngesir kaliyan Ratih ingkang minangka kancanipun.
9.								√				<i>“He e.” Jawabane yati sing karo mleroki Bomank. Sing dipleroki tanggap, banjur mepetake lungguhe nganti ora let. Bomank nyawang Yati kebak asih, sing disawang ngimbangi kanthi plerokane sing nggonjingake. Tangane Bomank jail, ngelus janggute Yati sing pancen alus banget iku. (TTW)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang sensitif.</p> <p>Yati mangsuli bilih piyambakipun purun dados pacaripun Bomank. Bab kasebat ingkang ndadosaken Bomank wantun ngelus sadheganipun Yati, ingkang dados perangan ingkang sensitif.</p>
10.	√											<i>“Athooo!!!” Asem tenan, njiwit cilik ta dhik Fret. Jan jiwitane nyetrum tenan. Ora ketang ya dakrewangi pringisan. (BLSN)</i>	Bu Lurah Swarga Nrakaku anggitanipun Suwardi Endraswara.	1 Mei 1993.	<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir.</p> <p>Ganjar ngesir kaliyan dhik Fret, bab kasebat ingkang njalari Ganjar dados aleman nalika dipunjiwit dening dhik Fret.</p>

13.									√		“Ampun...ampun...mangk e Pak Lurah pripun niki...ah...ah!” (BLSN)			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun oral seks. Bu Lurah taksih meksa supados Ganjar purun ngladeni hawa nepsunipun kanthi meksa nyepeng <i>alat kelamin</i> kagunganipun Ganjar, saestunipun Ganjar boten purun saha ajrih kaliyan Pak Lurah.
14.									√		“Rasah kuwatir Dhik. Ibu ki KB kok!” ngono lehe ngleremke atiku. Edan! Embuh setan gowang ngendi sing mblusukake aku. Satemene aku nutuh marang awakku. Geneya saguh ? mangka aku yakin, yen tumindakku mau wis keli-kelarung ing samodrane nepsu. Katut sangkrah mblangkrah, mbekukrah. (BLSN)			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Ganjar dipunpeksa dening Bu Lurah supados purun dipunajak nindakaken saresmi. Amargi mangertos menawi Ganjar ajrih, lajeng Bu Lurah ngandharaken menawi piyambakipun KB dados botes prelu ajrih menawi Bu Lurah samangke

																saged ngandhut.
15.			√									Lan wiwit aku mlebu neng omah kono, pancen Bu Lurah wis nuduhake sikap sing kenes. Panganggone uga ngenomi kaya cah umur las-lasan kae. Lungguh ya methothok, sapa ta sing kuwat!! (BLSN)				Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun mengkhayal. Ganjar nggatosaken solah bawanipun Bu Lurah ingkang kemayu saha rasukan ingkang dipunagem kados tiyang enem, saengga tuwuh pamikiranipun Ganjar dumugi bab-bab ingkang nuwuhaken nepsu.
16.			√									Apa sesambunganku karo Bu Lurah kang kucing-kucingan kae konangan Pak Lurah? Ah...kiyamat!!! njur aku sing nggo tiban ?? (BLSN)				Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Ganjar ajrih menawi anggenipun nate nindakaken kencan kaliyan Bu Lurah dipunmangertosi dening Pak Lurah.
17.			√									Gunung sakembaran ing dhadhane, sing muntup-muntup saprotelon iku ndudut panduluku. Ah,	Lawang anggitanipun Lukas TSA	23 Mei 1993		Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun mengkhayal.

													<i>mbak Lasmi kuwi pancen ayu tenan. Awake mrusuh, pakulitane kuning alus mulus. Njalari ombake segara lanangku kaya kinebur. (L)</i>			Pak Guru saksampunipun mirsani mbak Lasmi ingkang namung andhukan, lajeng tuwuh pamikiran ingkang mawarni-warni bab badanipun mbak Lasmi ingkang njalari tuwuh nepsunipun.
18.											√		<i>Kang dak tindakake karo dheweke, kadi dene wanita kang wis dadi sisihanku. (L)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama.</p> <p>Pak Guru ngandharaken menapa ingkang nate dipunlampahi kaliyan mbak Lasmi, inggih menika nindakaken saresmi.</p>
19.			√										<i>Nalika tangane ngukel rambute, ngobahke gunung kembaran kang ana dhadhane. Njur kulite sing katon kuning alus kuwi, njalari obahe jnatungku krasa nyot-nyotan. (L)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas jinisipun mengkhayal.</p> <p>Pak Guru gadhah bayangan ingkang saru nalika mirsani prembayunipun mbak Lasmi.</p>

20.		√										<p><i>Lawang kang mujudake dalan, nalika aku liwat mlebu ing kamar peturone mbak Lasmi. Sawijining kamar kang minangka papan, kang nulis lelakon sengsem ing uripku. Kanthi gegambaran lan pangimpen kang endah. Yakuwi, anggonku nindakake sekamar lan sapeturon karo mbak Lasmi. (L)</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan.</p> <p>Pak Guru nyariosaken menapa ingkang nate dipuntindakaken kaliyan mbak Lasmi wonten kamaripun mbak Lasmi nalika kekalihipun gadhah sesambungan kencan.</p>
21.						√						<p><i>Wusana, aku nyoba sembrana. Yen malah nesu ya wis ben. “Tindak mlebet kula bopong nggih!”</i></p> <p><i>Widihhhh...mana tahan! Lharak jantungku malah dadi kumesar. Ora ngira yen tak tari ngono kuwi, dheweke banjur mesem. Whalah whalah, nalika mbak Lasmi tak bopong kuwi, tangane lha kok terus ngrangkul guluku.</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep.</p> <p>Mbak Lasmi dawah lajeng Pak Guru nawani supados mbopong mbak Lasmi mlebet kamar, mbak Lasmi purun malah katingal remen badhe dipunbopong dening Pak Guru. Lajeng dumugi kamar, mbak Lasmi malah nyikep</p>

													<i>Mbasan arep tak turokke peturone, ealah! Le gocekan ki malah ra diculake, lha sidane aku katut klekaran neng peturone. (L)</i>			kenceng nalika badhe dipunsarekaken ing dipan.
22.							√						<i>Awakku banjur senggolan karo perangan dhadhane mbak Lasmi. Harataya! Jantungku rasane rak njur kaya arep copot. (L)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang sensitif.</p> <p>Nalika badhe nyarekaken mbak Lasmi ing dipan, tanpa sengaja Pak Guru nyepeng prembayunipun mbak Lasmi ingkang nuwuhaken nepsunipun.</p>
23.						√							<i>Luwih-luwih pangrukete mbak Lasmi kuwi malah saya dikencengi. Sanalika jiwa enomku dadi mengangah. (L)</i>			<p>Kalebet wujud seksual entheng jinisipun nyikep.</p> <p>Mbak Lasmi nedahaken menawi Pak Guru boten pareng kondur saking kamaripun, amargi menika anggenipun</p>

																		nyikep jangganipun Pak Guru langkung kenceng.
24.										√	<i>Getih lanangku cepet umob. Mbuh ana setan liwat sing jejogetan apa ora pokoke aku wis ora perduli. Mung saka rumangsaku, ing kahanan kang mangkono kuwi, aku wong loro kaya terus digawa mabur dening pangimpen kang nengsemake, tekan langit sing dhuwuuurrrr banget. Ning kene aku rumangsa nikmat banget. Kanikmatan sing durung tau tak alami sadurunge. Sing cetha, wiwit bengi kuwi, aku wis kecemplung ana ing donyane tumindak kanisthan. (L)</i>				<p>Kalebet wujud seksual awrat jinisipun senggama.</p> <p>Pak Guru ngandharaken bilih piyambakipun sampun boten mikiraken kiwa tengenipun, ingkang wonten ing pamikiranipun namung nindakaken kanisthan kaliyan mbak Lasmi ingkang sampun kebacut kadadosan wengi kasebat.</p>			
25.		√									<i>Kanyatan kanggo dina-dina candhake, yen aku ora mlebu kamar peturone mbak Lasmi,</i>					<p>Kalebet wujud seksual entheng jinisipun tindak kencan.</p>		

												<i>janji aku wayahe mulih saka sekolah, dheweke mesthi ngindhik terus nututi mlebu ning kamarku.(L)</i>			Pak Guru ngandharaken bilih anggenipun nindakaken kencan kaliyan mbak Lasmi medal lawang ingkang paring margi antawisipun dalemipun mbak Lasmi kaliyan Pak Guru.
26.			√									<i>Nyethakake weweging cirining wanita. Clana jin abu-abu, singset-padhet, ngatonake sampurnaning wanita kebak ing panyandra. Dina iki ita jian, ayune uleng-ulengan, ndadakake dhadha iki kemitir. Gemes. (Ita)</i>	Ita anggitanipun D.Jos.Soji.	19 Juni 1993	<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun <i>mengkhayal</i>.</p> <p>Ragil nalika ngapeli Ita pacaripun tuwuh raos nggatosaken Ita. Lajeng ing batinipun tuwuh pikiran mawarni-warni nalika Ragil nyawang blegeripun Ita ingkang ayu saha gadhah daya tarik seksual.</p>
27.						√						<i>Mung kala-kala lungguhe Ita mepet awakku, nalikane motor dak rem ngeget nyingkiri gronjalan apa sisihan karo kendharaan liyane.</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas enhteng jinisipun nyikep.</p> <p>Ragil kaliyan Ita badhe sanjan nitih motor.</p>

													(Ita)			Lajeng anggenipun bonceng, Ita mepet nalikanipun motor medal gronjalan utawi sliringan, temtunipun nyebabaken anggenipun bonceng Ragil kaliyan nyikep.
28.								√					<i>Dhadha iki rasane makser, menawa lungguhe Ita mepet kaya ngono mau, luwih-luwih yen nganti perangane awak sing dadi cirining wanita iku njawil gegerku. (Ita)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang <i>sensitif.</i> Nalika Ita anggenipun bonceng Ragil nembe mepet, prembayunipun Ita kesenggol pengkeranipun ragil. Bab kasebat ndadosaken tuwuhipun nepsu tumrap Ragil.
29.		√											<i>“Sayah Dhik?” Pitakonku marang Ita karo ngrangkul pundhake. Sing dak takoni ora enggal aweh wangsuln, mung</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Ragil kaliyan Ita anggenipun sanjan

												<i>mripate nglirik marang aku. (Ita)</i>			pacaran sampun dugi ing papan ingkang dipuntuju. Wonten papan kasebat Ragil ngrangkul Ita sinambi paring pitakon kaliyan Ita menapa Ita sayah.
30.						√						<i>Tanganku wiwit nakal, ora mung ngrangkul nanging ngelus-elus nganggo driji-drijiku. Ita durung gelem mbukani omongan, tanganku saya nggrathil banjur ngregem-ngregem pundhake sing kanyel iku. (Ita)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas enteng jinispun nyikep.</p> <p>Ita katingal nesu lajeng piyambakipun namung mendel. Ragil nyobi madosi menapa sebabipun Ita mendel kanthi nyikep saha ngelu-elus Ita.</p>
31.						√						<i>Ita mung meneng bae malah mung unjal ambegan landhung. Saya suwe saya nggugah sipat lanangku, dhadhaku krasa panas, ketege jantungku saya banter, tanganku ndredheg mbuh apa jalarane. Aku saya wani. Tanganku sing siji</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinispun ngaras tutuk.</p> <p>Nalika Ita tetep mendel, lajeng ragil nyobi ngajak Ita supados purun matur menapa sebabipun dheweke mendel. Ragil lajeng nyobi ngrayu Ita</p>

												<i>banjur nyekel janggute Ita, dak elus-elus, dak sawang mripate kanthi tajem, banjur janggut dak angkat, dak cedhakake marang lambeku karo celathu lirik marang dheweke.(Ita)</i>			kanthi ngaras tutukipun Ita sinambi ngandharaken raos tresnanipun.
32.								√				<i>“Dhik Ita, aku tresnaaa banget marang kowe.” Muni ngono aku ngencengake pangrengkuhku marang dheweke. Sipat lanangku wis ora bisa dibendung maneh. Dhadhaku kemitir, getih lanangku munggah dadakan. (Ita)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng peranan ingkang sensitif. Ragil langkung wantun anggenipun tumindak dhateng Ita amargi Ita boten wonten respon. Saknalika Ragil langkung wantun anggenipun nyikep Ita.
33.					√							<i>Nalika saya kenceng pangrengkuhku lan raiku lan raiku wis ora let maneh marang pipine Ita, ora mangerti apa jalarane. Ita nduwa</i>			Kalebet wujud seksualitas enteng jinisipun ngaras pangarasan. Nalika Ragil badhe

												<i>dhadhaku saro sane, karo mlengosake raine, usap-usap pipine sing kena arasku. (Ita)</i>			ngarasi pangarasanipun Ita, Ita duka lajeng nilar Ragil wonten papan kasebat sinambi ngelapi pangarasan ingkang kalawau dipunarasi dening Ragil.
34.	√											<i>Kamangka rupane ora patiya ayu, pakulitane ora kaya Sophia Latjuba, awake ya biyasa wae, nanging..ah, ora bisa nggambarake kaya ngapa. Sing mesthi aku kesengsem. (SM)</i>	Sitata Maharani anggitanipun Etti Widianing.	26 Juni 1993.	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir. Estomi nalika pitepangan kaliyan Sitata wonten ing bis, tuwuh raos ngesir kaliyan Sitata, lajeng gadhah pepinginan tepang langkung tebih.
35.		√										<i>“Mas Tomi mengko nginepa kana, ya,” kandhane Sitata karo nudhingi home stay biru sing njalari aku klincutan. (SM)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Estomi dipunajak dening Sitata dhateng Parangtritis saperlu wonten acara reuni. Wonten mrika Sitata sampun nyamektakaken

																	homestay ingkang pisah saking rombongan kangge Estomi.
36.			√											<i>“Apa iki ? rupane ora ayu ning tanggung marem. SM. Senajan anake wis siji isih kaya prawan thing-thing.” (SM)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun <i>mengkhayal</i>.</p> <p>Gunarwan ngandharaken dhateng Estomi babagan PSK-PSK <i>Highclass</i> ing kutha Jogja. Salah satunggaling ingkang saged paring kemareman inggih SM utawi Sitata Maharani.</p>
37.					√									<i>Lambene Sitata nempel pipiku, lambeku nempel pipine Sitata. Sepur senja Utama alon-alon ninggalake stasiun Tugu. (SM)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun arasan enteng (pangarasan).</p> <p>Nalika Sitata ndugekaken Estomi dhateng stasiun, Sitata ngaras pangarasanipun Estomi kangge salam pepisahan. Estomi ugi ngaras pangarasanipun Sitata.</p>

38.			√										<i>Tansaya suwe sing disawang dudu tandang gawene Surti, nanging malah nyawang barang kang menthek-menthek kaplenet lendhang sing dienggo nggendhong gawan. (A)</i>	Amanat anggitanipun Ismiyati Nurslamet.	23 Oktob r 1993.	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun <i>mengkhayal</i> . Surti nalika nggendhong gawan, bab kasebat ndadosaken tiyang-tiyang kakung ing peken remen nyawang prembayunipun saha nggodha Surti ingkang saged nuwuhaken pamikiran ingkang saru tumrap para tiyang kakung.
39.								√					<i>Mung saperlu bisa nyenggol sukur bisa njawil awak utawa barang wadine Surti setengah sembrana, ing pangajab sapa ngerti gelem disembranani sukur bage bisa nuruti apa kang dadi sedyane. (A)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang <i>sensitif</i> . Wong bagus badhe nyepeng prembayunipun Surti amargi sampun kaduwung nepsu. Piyambakipun ugi gadhah maksud ngajak Surti tumindak

																	kanisthan.
40.				√													<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta.</p> <p>Wong bagus nyobi ngrayu Surti kanthi paring arta ingkang langkung kathah, saha anggenipun maringaken dhateng Surti sinambi nyepeng astanipun.</p>
41.				√													<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun mengkhayal.</p> <p>Nalika wong bagus mirsani prembayunipun Surti ingkang teles kening kringet lajeng tuwuh pamikiran reged badhe mbujuk Surti dipunajak tumindak kanisthan.</p>

42.								√					<p><i>“Ayota...!!,” sinambi tangan tengene kemlawe arep nlesepake dhuwit ngener tengah-tengah gunungane Surti, “Rasah wedi...!!”, kancamu wae malah seneng je, angger aku sing akon,” setengah mbujuki. (A)</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang sensitif.</p> <p>Wong bagus langkung wantun tumindak kurang ajar. Kanthi sengaja piyambakipun wantun nyepeng prembayunipun Surti sinambi nlesepaken arta opah.</p>
43.								√					<p><i>“Mulane angger meneng wae apa maneh manut, rak ora ana sing ngerti ta?,” wangsulane karo nggeret tangane Surti nganti cedhak lan mepet. (A)</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep.</p> <p>Surti taksih dipunpeksa dening wong bagus supados purun dipunajak tumindhak kanistan. Kanthi kurang ajar wong bagus nggeret astanipun Surti badhe dipunsikep.</p>
44.								√					<p><i>“Rasah bingung...!! nyooohhh..malah dak tambahi dadi telung lembar!!,” sinambi</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng perangan ingkang</p>

													<p><i>tangane tengen sida kaleksanan nlesepake dhuwit ngener tengah-tengah gunungane Surti, “Ngono kuwi rak malah kepenak ta..?,” karo tangane isih gerilya nggrumut gununge surti. (A)</i></p>			<p><i>sensitif.</i></p> <p>Kahananipun Surti ingkang nembe bingung nampi menapa ingkang dipuntawa-kaken dening wong bagus dipunginakaken kangge tumindhak kurangajar dening wong bagus inggih nggremet prembayunipun surti kaliyan nylempitaken arta.</p>
45.	√												<p><i>Dhuh manise! Saking gemese tanpa disengaja Ramelan nyeblak pupune Tarti nganggo pucuking serbet. Pupu putih mulus sing linambaran rok werna jambon pancen saya gawe...ehem.. “Iii..mas! mas Lan ki nakal lho!” kandha ngono sakkal Tarti mbales njiwit lengene Ramlan. (JK)</i></p>	<p>Jantraning Katresnan anggitanipun Usman Setiadi.</p>	<p>11 Desember 1993.</p>	<p>Kalebet wujud seksualitas enteng jinisipun ngesir.</p> <p>Ramelan kaliyan Sutarti minangka pacangan kekasih. Kekalihipun sami-sami gadhah raos ngesir. Raos ngesir kasebat katingal saking caranipun guyon ing acara rewang kasebat.</p>

46.				√									<p><i>“Ora Dhik. Repot. Penake saiki golek penginepan sawetara wae. Wis yo!” Darno nggandheng tangane Tarti nuju sawijining papan. (JK)</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta.</p> <p>Nalika tuwuh niat ala dhateng Tarti, Darno langsung kemawon nggandheng astanipun Tarti, ngajak Tarti supados purun dipunajak nginep ing penginapan saperlu ngaso.</p>
47.				√									<p><i>Weruh sesawangan ing dhuwur kasur ati lanange wiwit kagugah. Darno ngamatake Tarti sing wis ora ngerti apa-apa. Saka pucuk rambut nganti dlamakan sikil kaya nuwuhake daya magnet sing kenceng.(JK)</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun mengkhayal.</p> <p>Nalika Darno mirsani Tarti ingkang sampun sare, langsung tuwuh pikiran reged amargi Darno nggatosaken kanthi saestu nalika Surti sampun sare.</p>
48.					√								<p><i>Atine Darno saya notol. Embane cawisan dhaharan mono wis kumudu-kudu dirahapi.</i></p>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun arasan enteng (pangarasan).</p>

													Karo ngusap-usap pipine Tarti, Darno kandha semu nggresah. (JK)			Surti sampun sare boten sadar menapa-menapa. Kahanan kasebat dipunginakaken Darno kangge nyedhaki lajeng ngelus-elus pangarasanipun Surti badhe dipunarasi.
49.										√	“Wis suwe aku golek wektu longgar. Lagi saiki niatku bakal ketekan..” darno terus nubruk mangsane. Tarti nglilir. Kaget. Njola lan nalika arep bengok-bengok cangkeme selak kabingkem tangane macan luwe mau. Kabeh terus dumadi. Terus lumaku, terus ngglindhing kaya bal sing ditendhang mrana-mrene pamrihe tumusing gol...! (JK)			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Darno ingkang sampun dipunkuwasani nepsu setan, tanpa tedheng aling-aling malih langsung nindakaken rudapeksa dhateng Tarti ingkang sampun sare boten mangertos kahanan kiwa tengenipun.		
50.										√	Ing wanci iku Darno kakangne ipe sing sedina muput makarya dadi tukang parkir mesthi ngambali laku nisthane			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Sadangunipun Surti		

												<i>kaya dhek ana penginepan. (JK)</i>			nginep wonten ing dalemipun Darno, Darno tansah ngambali malih nindakaken rudapeksa dhateng Surti kados menapa ingkang nate dipuntindakaken nalika ing penginepan.
51.				√								<i>Ramelan nyandhak lengene pacare. “Aku arep mreng wingi-wingi durung katekan terus. Sibuk. Jane..kangen banget lho aku ?! “rambute Tarti dielus kebak rasa asih. Alon Tarti tumoleh.(JK)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun gandhengan asta.</p> <p>Ramelan ngandharaken dhateng menapa ingkang dipunraosaken nalika Tarti ninggal piyambakipun. Kanthi nyepeng lengenipun Tarti, Ramelan ngandharaken bilih piyambakipun kangen.</p>
52.					√							<i>Kadereng rasa tresna jejaka iku ngrengkuh pundhake Tarti. Kenya suntrut mau tumenga clathu. “Mas..” Tarti nibakake siraha ana</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep.</p> <p>Ramelan nedahaken raos tresnanipun dhateng</p>

													<i>dhadhane Ramelan. "Bener kowe lagi mriyang Tarti?" Prawan sing kinekep ana dhadhane ora wangsulan. (JK)</i>			Tarti kanthi cara ngrengkuh, nyikep Tarti kanthi raos tresna. Ramelan ugi madosi pirs menapa ingkang sejatosipun kadadeyan kaliyan Tarti.
53.											√		<i>Tanpa dinyana Ramelan tanpa layang saka Tarti. Isine mblakaake menawa dheweke tau dirudapeksa karo kakangne ipe nganti klakon ngandheg. (JK)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Tarti ngirim layang dhateng kekasihipun inggih Ramelan, ngandharaken bilih Tarti nate dipunrudapeksa kaliyan darno dumugi ngandheg.
54.			√										<i>Kanggo edrek-edrekan irung belang. Rupa sing manis-ayu, mripat kocak, wiraga nyengsemake, mung kanggo nggodha sapa wae. Satemah padha nyecep madu nikmate. Blegere Tita wis dadi sundel tataran dhuwur. Wanita sing</i>	Ngentasake Blethok Kanisthan anggitanipun Arum Dalu.	1 Januari 1994.	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun <i>mengkhayal</i> . Pangganggit ngandharaken <i>imajinasinipun</i> babagan Tita ingkang dados PSK saha menapa kemawon ingkang

												<i>keranjingan iblis-setan. Dheweke wis bisa njiret manggalaning kantor, kang duwe kawibawan gedhe. (NBK)</i>			dipuntindakaken dening Tita.
55.				√								<i>“Andre, Andreas...!” pangundange sero. Andreas mengo weruh Tita mesem. Ing pangangen gumun dene Tita atine wis rada adhem. Nalika cedhak tangane Andreas kagandheng mlebu ing kamare. (NBK)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta.</p> <p>Tita sampun lerem anggenipun duka kaliyan Andreas. Lajeng Tita nimbali supados Andreas mbalik mlebet kamaripun Tita.</p>
56.					√							<i>Andreas dadi ngerti, menawa Tita sejatine isih duwe pangarep-arep baline dheweke, nuli awake karubuhake ing kasur. (NBK)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun nyikep.</p> <p>Andreas mirsani bilih fotonipun taksih dipupasang dening Tita ing toilet. Bab kasebat ndadosaken Andreas yakin bilih sejatinipun Tita taksih tresna. Lajeng Andreas nggeret</p>

																	Tita dhateng kasur badhe dipunsikep.
57.	√																<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir.</p> <p>Tita sampun saged nampi niatipun Andreas. Ing penggalhipun Tita uga taksih wonten raos tresna. Kekalihipun sejatinipun taksih sami-sami dhemen.</p>
58.																	<p>“Aku ora tegel, weruh ketebangmu, Mas.” Wangsulane karo nibakakke sirah ing dhadhane Andre. Tangane Andreas kumleyang ngelus rambute Tita sing memak iku. (NBK)</p> <p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep.</p> <p>Andreas ngandharaken niatipun badhe rujuk kaliyan Tita. Kanthi raos tresna kekalihipun rembagan ing kasur. Andreas ngelus rikmanipun Tita sinambi nyikep.</p>
59.		√															<p>“Mangkata Tit!” Andreas tangane ngelus-</p> <p>Kalebet wujud seksualitas entheng</p>

												<i>elus rambute Tita sing diore-ore iku. Ganda wewangian campur kringet iku, ngelingake gek nalika pacaran. (NBK)</i>			jinisipun mengkhayal. Nalika ngelus rikmanipun Tita saha mambu ganda wewangian, Andreas kemutan saha mbayangaken nalika rumiyin taksih pacaran kaliyan Tita.
60.					√							<i>Rambut dawa sumeblak nyampyuh raine Andreas iku, marakake dhadhal getih enome. Andreas keladuk kewanen, Tita disikep disun ngiwa-nengen, kaya kebahagiaan sing dikarepake, senajan ethok-ethok ringut. (NBK)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun arasan entheng (pangarasan). Andreas tuwuh nepsunipun mirsani rikmanipun Tita ingkang ngore-ore. Lajeng Tita dipunsikep saha dipunarasi kanthi raos tresna.
61.						√						<i>Andreas mesem, Tita karubuhake meneh ing dhipan. Pipine padha sesenggolan, lambene padha kekecupan. (NBK)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun arasan tutuk. Tita katingal remen nalika Andreas ngaras

													<i>tandhes. Dheweke bali nyopot dhaster e, Tita mbligung kewudan kaya bayi benggala. Andreas ora kuwawa ngendhaleni tangane, cagak gunung kembare sing monthok iku diuculi pisan.(NBK)</i>			piyambakipun boten badhe kesah kanthi cara nyopot rasukanipun. Andreas mubak nepsunipun, tutup prembayunipun Tita dipuncopot lajeng dipunarasi.
64.										√			<i>Wong loro padha lelangen jroning pucuk asmara pangimpen, wong liya ora bakal ana sing mangerti. Angine isih midit liwat cendhela. Kembange padha goyang-goyang ngenteni tawon sing arep nyecep madu. “Mas Andre, piye kabarmu?” Takone Tita, sawuse lelangan asmara.(NBK)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Nepsu antawisipun Tita kaliyan Andreas sampun boten ketahan malih amargi raos kangen ugi taksih wonten raos tresna. Kekalihipun nglampahi saresmi kados menapa nalika kekalihipun taksih krama rumiyin.
65.								√					<i>Andreas isih ngglethak ing dhipan, Tita miringake awake, luhe kumembeng, krungu tembunge Andreas. Ora krasa tangane kumleyang</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun nyepeng utawi ngarasi perangan ingkang sensitif.

											<i>ngrangkul gulune, sarta ngesun ambal-ambalan. Andreas meneng wae. (NBK)</i>			Saksampunipun nindakaken saresmi, Andreas ngandharaken bilih piyambakipun taksih tresna sanget kaliyan Tita. Tita ingkang mireng, angluh raos manahipun, lajeng Andreas dipunrangkul lajeng dipunarasi kanthi raos tresna.
66.						√					<i>Rangkulane Tita diuwali. Andreas ngangkat sirahe Tita katumpangake ing dhadhane, kumleyang tangane Tita ndhepani dhadhane Andreas sing jembar iku. Rinasa tentrem-jenjem, dadi tamenging ati panganyom. Rambut sing morak-marik ing dhadhane Andreas iku nambai pasren sing lagi karonsih. (NBK)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Andre ngakoni lepatipun dhateng Tita. Kanthi alus, Tita dipuntumpangaken ing jajanipun, dipunsikep kanthi asih.
67.							√				<i>Andreas ngelus pipine Tita sing alus iku.</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat

												<i>Nanging cepet tangane Andreas kagigit-gigit kami gemesen. (NBK)</i>			jinisipun nyepeng perangan ingkang <i>sensitif.</i> Tita ngraosaken mongkog dhateng Andreas. Tita lajeng mancing nepsunipun Andreas kanthi cara nyepeng racikanipun lajeng dipuncokot kanthi games.
68.							√					<i>Muni ngono iku irunge ndharat ing pipi, kecup lambene nlusuri bathuk, mripat lan kupinge sing pungkasan panggigite gulu alus, ndadekake kroncalan polahe Tita. (NBK)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun arasan tutuk. Dipun-gemesi dening Tita, nepsu lanangipun Andreas tuwuh. Tita ingkang taksih wonten jajanipun dipunarasi saking tutuk dumugi janganipun.
69.			√									<i>Siska pancen klebu cewek sing ayu manis tur bahenol pisan. Esem ngujiwat tansah gawe gorehing ati lanang. (K)</i>	Kesrimpet anggitanipun JE.Siswo Pangarso.	12 Februar i 1994.	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun <i>mengkhayal.</i> Panganggit ngandharaken

																	wujudipun Siska ingkang ayu saha bahenol saking imajinasinipun.
70.					√									<i>Tekan ngomah kaya adat sabene Bima kapapagake eseme Ratih kang isih katon nyekeli sendhok lagi ndulang anake. Bima ngaras ratih kanthi kebak rasa asih. (K)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun aras palarapan. Sampun dados adat padintenan bilih menawi kondur saking makarya, Bima ngaras palarapanipun Ratih.
71.					√									<i>“Mas Bim, aku rumangsa mulya kelakon dadi sisihanmu. Uripku rumangsa entuk kabegjan kang tanpa upama”, ngono kandhane Ratih karo nyelehake sirahe ing dhadhane Bima sisihane kang katon jembar kuwi. (K)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Wengi kasebat Bima kaliyan Ratih sami nonton tipi,lajeng kekalihipun nedahaken raos tresnanipun kanthi sami-sami ngelus saha nyikep.
72.	√													<i>Bima ngelus-elus rambute Ratih kang ngandhan-andhan kanthi</i>			Kelebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir.

																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													</
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

75.								√				<i>Tingkahe Siska saya kuwanen, kanthi dijarag Siska nyenggolake gunung kembare ing awake Bima. (K)</i>			<p>Kalebet seksualitas awrat jinisipun nyepeng peranan ingkang sensitif.</p> <p>Mangertosi bilih Bima katarik kawigatosanipun, lajeng Siska sengaja nyenggolaken prembayunipun dhateng Bima.</p>
76.	√											<i>Bima kang maune tresnane marang Ratih lair tandhesing batin, mbaka sithik rasa kuwi luntur bebarengan karo tekane Siska ing atine. (K)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir.</p> <p>Siska anggenipun nggodha Bima kasil, sakmenika Bima kaliyan Siska gadhah sesambungan dhemenan ing wingkingipun Ratih.</p>
77.		√										<i>Kekarone saiki katon saya raket. Bali saka kantor Bima ora njujug ngomah, nanging mesthi ndadak plesir dhisik karo Siska, menyang pantai, nonton film utawa</i>			<p>Kelebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan.</p> <p>Bima kaliyan ratih anggenipun gadhah sesambungan tansaya</p>

												<i>menyang papan rekreasi liyane.(K)</i>			raket. Kekalihipun asring tindak kencan saksampunipun kondhur saking kantor.
78.						√						<i>“Ssstt...aja Pak..Mas, ngono wae, kareben tambah mesra. Lan ora sah ndadak basan-binasan barang”, semature Bima karo ngrangkul bangkekane Siska sing jarene nawon kemit kuwi. (K).</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Bima ngandharaken dhateng Siska bilih piyambakipun nyuwun dipunundang Mas supados langkung raket. Dene anggenipun ngendhika kaliyan nyikep Siska.
79.	√											<i>“Mas, apa Mas Bim, tresna marang aku?”, pitakone Siska karo dolanan liontin kalung ing dhadhane Bima. “Lho..mesthi wae cintrong we nganggo banget ta, lha nek ora pa klakon aku saben-saben ngene ki.” (K)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir. Siska nyuwun pirsu babagan raos manahipun Bima dhateng piyambakipun. Kasunyatanipun Bima kaliyan Siska sami-sami gadhah raos tresna.

80.						√							<i>“Nanging panjenengan wis duwe Ratih mas”, panyaute Siska karo ngulungake tangane ing gulune Bima. Bima ngguyu. (K).</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Siska kanthi aleman ngemutaken dhateng Bima bilih piyambakipun sampun gadhah Ratih.
81.						√							<i>“Ratih...apuranen aku. Aku sing luput, aku dosa marang sliramu!”, kandhane Bima karo ngruket kenceng bojone. Mung luhe sing wis kawit mau diampet wis ora bisa dibendung maneh, dheweke nangis ing dhekapane Bima. (K)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Bima getun kaliyan menapa ingkang sampun dipuntindakaken ing sakwingkingipun Ratih. Kanthi nyikep Ratih, Bima nyuwun pangapunten kaliyan sisihanipun kasebat.
82.	√												<i>Wis rada suwe anggonku krungu bab jeng Santi kang “Ada Main” karo Dosen Pembimbing sing jenenge Pak Sasmaya. (I)</i>	Infus anggitanipun Ay. Suharyono.	26 Februari 1994.	Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngesir. Santi dipuncubriyani dening kekasihipun babagan sesambungan

																	kalian dosen pembimbingpun inggih Pak Sasmaya.
83.		√															Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun tindak kencan. Hari rumaos cubriya dhateng kekasihipun inggih Santi bilih Santi asring nindakaken kencan kalian dosen pembimbingpun ing sakwingkingipun Hari.
84.			√														Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta. Hari sampun mangertos leresipun sesambungan antawisipun Santi kalian Pak Sas. Kanthi esem Santi nggandheng Har ninggalaken griya sakit.
85.		√															Kaya kesetrum aku nyawang wanita Prancis Vivienne anggitanipun 2 April 1994. Kalebet wujud seksualitas entheng

												<i>iki, rambute coklat semu ireng, mripate tajem lan lambene nggugah birahi, awake sedheng ditambah panganggone kang modhis, kaya wanita-wanita foto model kang dakdeleng ing majalah Paris Modest mau ing njeron pesawat. (V)</i>	Unggul Kisbiyono.		jinisipun <i>mengkhyal</i> . Wiratmo mbayangaken Vivienne kados model ing majalah nalika Wiratmo tepang kaliyan Vivienne ingkang kapisan.
86.						√						<i>Ben wae wektu mlaku terus, sing penting kita nikmati...kita nikmati...kita nikmati....!" kandhane Vivienne manja lan nglendhot ing lengenku. (V)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun nyikep. Wiratmo dados guide-ipun Vivienne. Kanthi manja sinambi nyikep lengenipun Wiratmo, Vivienne katingal bingah sanget dipunajak sanjan dhateng Malioboro.
87.						√						<i>Ah, biyen, biyen nalika iku, aku asring ndeleng mbulan kang lagi purnama ing ngarep Balairung karo Risanti, ing antarane pilar-pilare</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngaras pangarasan. Wiratmo kemutan nalika rumiyin pisanan

												<i>kang gedhe iku, ing kono iku, wulan Mei 1975 daksun Risanti kang kapisanan. (V)</i>			piyambakipun ngaras Riyanti ing Balairung sinambi nyawang purnama.
88.				√								<i>“Ayo Mas, gek ndang crita!” tangane nggoyok-goyok lengenku meksa enggal crita. (V)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta.</p> <p>Vivienne kanthi manja nyuwun kaliyan Wiratmo supados enggal-enggal dipuncariyosi babagan cariyos klasik.</p>
89.				√								<i>“Ihh, gombal, gaya, GR...!” bengoke Vivienne karo tangane iwut njiwiti lengenku. Jan-jane ya lara, lha wong kukune rada dawa. (V)</i>			<p>Kalebet wujud seksualitas entheng jinispun gandhengan asta.</p> <p>Vivienne tansaya bingah nalika dipungodhani dening Wiratmo. Lajeng astanipun Wiratmo dipuncepeng supados enggal nglajengaken anggenipun cariyos.</p>

90.					√								<i>Vivienne ngguyu renyah nalika krungu tembung mesra, dheweke terus njiwit sakayange. Dakkira Vivienne mung njiwit, nanging pranyata ora, Vivienne terus ngambungi pipiku wola-wali. (V)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun ngaras pangarasan. Vivienne ingkang bingah dipuncariyosi Jaka Tarub dening Wiratmo lajeng njiwiti saha ngaras pangarasanipun Wiratmo.
91.					√								<i>Aku kaget. Edan meneh, Vivienne terus nggeret aku menyang kamarku, aku dijorogake ing kasur kaya ambruke gedebok gedang kang katebas bongkote. (V)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun gandhengan asta. Tuwuh nepsu ing raos manahipun Vivienne dhateng Wiratmo. Enggal-enggal Wiratmo dipun-geret, dipunajak tumuju kanisthan.
92.										√			<i>Vivienne mesem nyawang aku, tanganku alon-alon nyopoti sandhangane, “Aku kepengin dadi widodari</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun oral seks. Wiratmo ingkang

													<i>iku wengi iki, aku kepengin mbok colong sandhanganku, colongen uga atiku, oh Mas Jaka Tarub.” Dakdeleng angga kang tanpa busana iku, dakdeleng sawijining bleger wanita kang sempurna, aku kerut ing mubaling geni asmara edan. (V)</i>			sampun mubal nepsunipun enggal-enggal ngimbangi Vivienne kanthi nyopoti rasukanipun Vivienne, nindakaken kados menapa ingkang dipunkersakaken dening Vivienne.
93.							√						<i>Vivienne terus ngglesot ing dhadhaku karo nibakake lambene kang nggemesake iku ing lambeku. (V)</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun ngaras tutuk. Kalimput ing nepsu, Vivienne lajeng ngaras tutukipun Wiratmo nedahaken raos ngesiripun dhateng Wiratmo.
94.											√		<i>Aku wiwit kagawa ing swasana aneh, wiwit mabur ing antarane mega-mega lembut, ing awang-awang swarga kang cinipta sawetara, mega-mega iku</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Vivienne kaliyan Wiratmo kekalihipun sampun kalimput ing

													nggulung-nggulung tanpa ritme kang tumata, tanpa koreografi kang ngemot pathokan, tarian-tarian primitif kang nengsemake. (V)			ombak kanepson ingkang boten saged dipuntahan malih. Vivienne kaliyan Wiratmo lajeng nindakaken saresmi.
95.										√			“Mur, anake dhewe wis nganti loro teka kowe isih tegel mbaleni tumindhak nistha kuwi.” Panguwuhe jamroni marang dheweke. (MT)	Murwani Tundhung anggitanipun Usman Setiadi.	28 Mei 1994.	Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Jamroni duka dhateng garwanipun inggih Murwani, ingkang ngambali malih nindakaken senggama dados PSK.
96.		√											“Nanging kowe cetha kebangeten Mur. Seminggu kepungkur dek taktinggal menyang Temanggung kowe kumpul karo priya liya neng omah iki”, srengene Jamroni cegemol. (MT)			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Jamroni duka kaliyan garwanipun ingkang nindakaken kencan (sedheng) kaliyan priya sanes nalika dipuntilar dhateng Temanggung.
97.										√			Kena, kowe ngarani aku kurang bisa menehi			Kalebet wujud seksualitas awrat

													<i>pemarem. Nanging cara slingkuh sing koklakoni, terang-terangan padha karo nampeg raiku,” (MT)</i>			jinisipun senggama. Bab ingkang nyebabaken Murwani tumindhak sedheng kaliyan priya sanes amargi Jamroni boten saged paring <i>kepuasan</i> nalika nindakaken saresmi.
98.		√											<i>Lha murwani kuwi wong wadon randha kok bengi-bengi ditekani wong lanang. Mesthi mengko bakal kedadeyan tumindak selingkuh. Patrap sing ora sak mesthine yen wong ora kaiket talining temanten, (MT)</i>			Kalebet wujud seksualitas entheng jinisipun tindak kencan. Warga desa cubriya nalika wonten tiyang kakung sarungan badhe mlebet dalemipun Murwani ing wayah dalu, ingkang mesthinipun wonten sesambungan ingkang boten pener.
99.										√			<i>Bareng kabeh maspadakake panyawange kanthi sorot senter lan kebyake korek api, katon pawongan</i>			Kalebet wujud seksualitas awrat jinisipun senggama. Murwani kaliyan Sarjio dipun-gropyok dening

Tabel 8. Lampiran Dhata Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak *Djaka Lodang* taun 1993-1994.

No. Dhat a	Motif ingkang Ndadosaken Tuwuhipun Tema Seksualitas.		Indikator	Sumber		Katrangan
	Motif Dhasar	Motif Sosial		Irah-irahan cerkak	Edisi	
1.		Pepinginan gadhah pangkat amargi interaksi kaliyan perangkat desa.	<p><i>Ing kampunge pancen Ratih kondhang kegiatan apa wae kang bisa ditandangi. Luwih-luwih babagan keprigelan kesenian. Penampilan lomba-lomba mesthi ora keru, marga oleh bombongane perangkat praja kono. Panyakabrawa mau saya tandhes ing ati, manawa kelingan kandhane kanca kang cedhak omahe Ratih. Menawa ora kleru pancen Ratih iku duweke Bapak perangkat praja ing desa kono.</i></p> <p><i>Ratih pancen sok digawa bapak perangkat praja kono, sarta pakulinan srawung</i></p>	Pedhut Ampak-ampak argadumilah anggitanipun Arumdal.	27 Februari 1993.	<p>Kalebet wujud motif sosial jinisipun pepinginan gadhah pangkat amargi interaksi kaliyan perangkat desa.</p> <p>Winarta sampun mirsani piyambak kabar kirang sae babagan Ratih ingkang gadhah sesambungan kaliyan perangkat desa nalika Winarta ngawasi ratih dumugi Ratih mlebet satunggaling penginepan. Ing desa kasebat panci Ratih kaloka anggenipun sesrawungan kaliyan para perangkat desa. Boten mokal menawi Ratih lajeng</p>

			<i>gandheng-cenenge kegiatan desa. Apa maneh botrepote kemajuan kampung. (PAAA)</i>			gadhah sesambungan kaliyan satunggaling perangkat desa ing mriku, amargi mesthinipun Ratih gadhah pepinginan nginggilaken drajadipun. Mangertosi bilih Ratih namung prawan desa biasa, ananging saged sesrawungan kaliyan para perangkat desa.
2.	Raos tresna.		<i>Wektu semana, Bomank iku nduweni kawigaten kang mligi marang dheweke, Yati tanggap, mula sesambungan anggone kekancan karo dheweke uga seje menawa dibandhingake karo kanca-kanca liyane. Semonoa, bocah loro durung nate sapejagong ngandharaken isi-isining ati, nanging Yati percaya menawa Bomank ana rasa sir marang dheweke. Rumangsa yen dheweke wis ana kang nggatekake, mula Yati banjur nyawiji pikirane, nyrempeng anggone sinau</i>	Tembung-tembung Wuyung anggitanipun D.Jos.Soji.	6 Maret 1993.	Kalebet wujud motif dhasar jinisipun raos tresna. Bomank sampun dangu dhemen kaliyan Yati kancanipun. Semanten ugi Yati, ingkang pranyata gadhah raos ingkang sami kaliyan Bomank. Nalika Bomank ngandharaken raos manahipun dhateng Yati, Yati bingah amargi menapa ingkang dados kekarepanipun sampun kawujud inggih menika nyawiji kaliyan Bomank. Bab kasebat ingkang

			<i>kanggo nggayuh marang cita-citane. Kabeh iku kanggo masa dhepane anggone pingin urip bebarengan karo dheweke. (TTW)</i>			nyebabaken Yati purun nalika Bomank nindakaken kagiyatan ingkang sipatipun tumuju dhateng arah seksualitas . amargi kekalihipun sami-sami gadhah raos purun saha seneng nglampahi kagiyatan kasebat.
3.	Kasepen saha kepuasan seksual.		<p><i>Yen Pak Lurah mono, saben bengi mesthi lunga. Sriwing-sriwing, aku wis dhong critane, geneya Pak Lurah mesthi nyang daleme sing sijine, Wates. Jarene, omah sing dakdhekosi iki pancen gawat. Nganti turun pitu, samangsa Pak Lurah sare neng ngomah iki, kudu ana raja pati.</i></p> <p><i>Mula ya klebu nalar yen ana sing kandha, Bu Lurah sok kerep nampa tamu. Malah kabare, putrane sing saiki wis kelas siji esdhe kuwi, putrane Pak Dhokter Budi Wibawa. Dhokter spesialis</i></p>	Bu Lurah Swarga Nrakaku anggitanipun Suwardi Endraswara.	1 Mei 1993.	<p>Kalebet wujud motif dhasar jinisipun kasepen saha <i>kepuasan seksual</i>.</p> <p>Ganjar salah satunggaling mahasiswa ingkang nembe KKN. Dene anggenipun ngekos wonten ing dalemipun Pak Lurah. Dene ing dalemipun Pak Lurah kasebat namung dipuntilari dening garwanipun inggih Bu Lurah. Amargi boten dipunsandhing dening garwa kasebat ingkang ndadosaken Bu Lurah gadhah sipat ingkang kemayu saha remen tumindak sedheng kaliyan</p>

			<i>kandhungan. (BLSN)</i>			priya sanes. Kados menapa ingkang dipuntindakaken Bu Lurah tumrap Ganjar ing wengi kasebat. Bu Lurah meksa ganjar supados ngladeni hawa nepsunipun amargi Bu Lurah asring dipuntilar pak Lurah saengga babagan <i>kepuasan seksual</i> boten dipunpanggihi nalika kaliyan Pak Lurah.
4.	Kasepen saha <i>kepuasan seksual</i> .		<i>Dheweke sawijining wanita kang lagi kesepen. Merga wiwit manten anyar, dheweke ditinggal lunga bojone mbebara nyambut gawe nyang kutha. Ya wanita iku, kang sabanjure ngronce crita kanggo dina lan wengiku. (L)</i>	Lawang anggitanipun Lukas TSA.	22 Mei 1993.	Kalebet wujud motif dhasar jinisipun kasepen saha <i>kepuasan seksual</i> . Sena kaliyan Lasmi minangka tangga celak. Dene saking celakipun, lawang griyanipun Sena kaliyan Lasmi menika adhep-adhepan. Lasmi dipuncariyosaken sawijining wanita ingkang asring dipuntinggal dening garwanipun dhateng kutha. Dene Sena sawijining priya bujangan ingkang makarya

						<p>dados Guru ing nggunung. Amargi lawangipun adhep-adhepan, Sena asring mangertosi menapa kemawon ingkang dipuntindakaken dening Lasmi, semanten ugi kuwalikanipun. Bab kasebat njalari kekalihipun nindakaken kagiyatan seksual. Kangge Lasmi piyambak, kagiyatan kasebat kangge mbucal raos kasepen saha nyekapi kabetahan babagan seksual.</p>
5.		Ngajak dhateng griyanipun sedherek.	<p><i>“Nek Minggu awan ana acara apa ora Dhik?” Pitakonku sabanjure. “Emmm...ora ana ki Mas.” Jawabe karo mikir-mikir. “Nak ngono, piye, Minggu awan muter-muter, dhasare aku ana keprluan sithik, lebar iku terus dolan, piye?” Aku nggenteni jawabe. “Ya karepmu Mas.” Akhire dheweke mung manut.</i></p>	Ita anggitanipun D.Jos.Soji.	19 Juni 1993.	<p>Kalebet motif sosial jinisipun pepinginan ngajak dhateng griya seduluripun kaliyan sanjan.</p> <p>Pepinginan kangge ngapel ing Malem Minggu pranyata jugar amargi Ita wonten acara ing seduluripun. Ragil rumaos cuwa, lajeng ngajak sanjan ing dinten Minggu enjingipun. Ndilalah Ragil</p>

			<i>Janjian iku dak tepati, saliyane iku aku dhewe pancen ana keperluan ngeterake layang marang sedulurku. Nah iki kena kanggo pawadan anggonku arep ngajak dolan hyangku. (I)</i>			wonten keperluan dhateng griya om-ipun, bab kasebat dipundadosaken pawadan kangge ngajak Ita sanjan kaliyan mampir dalem om-ipun. Ita piyambak purun, dumugi dinten Minggu enjing ingkang sampun katemtokaken, Ragil methuk Ita ing griyanipun. Saksampunipun pamit kaliyan ibunipun Ita, kekalihipun kesah nitih sepedha motoripun Ragil.
6.		Ngajak pitepangan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan.	<i>Sajroning pikiranku tuwuh rancangan-rancangan kepriye carane bisa takon lan guneman karo cewek iku luwih akeh. Kareben olehe tetepungan tambah akrab. Lan sapa ngerti, sapa ngerti...ah, ing donya pancen kebak tembung sapa ngerti.</i> <i>“Sitata, eh sori aku ngundang rasah nganggo mbak, ya. Mengko mudhun ngendi?” aku takon bab liya, sinambi</i>	Sitata Maharani anggitanipun Etti Widianing.	26 Juni 1993.	Kalebet wujud motif sosial jinisipun ngajak tetepungan kanthi pangajab saged gadhah sesambungan. Estomi rumaos dhemen kaliyan sawijining wanita ingkang dipuntepungi nalika ing bis Jogja-Solo. Wanita kasebat namanipun Sitata Maharani. Estomi ngajak tetepungan kaliyan wanita kasebut supados saged mangertos nama

			<p><i>golek wektu sing pas kanggo takon bab kuliahe. “Janti,” wangsulane Sitata. “Lho, nek ngono meh tekan?” aku rada njomblak krungu wangsulane. Sitata sing kandha arep mudhun Janti. Kamangka saiki tekan Kalitirto. Dadi ora nganti sepuluh menit maneh kudu pisah karo Sitata. Wektu sing mung kari sakleran yen kanggo turu kudu dakgunakake sakapik-apike. Paling ora kudu ngerti alamate Sitata. (SM)</i></p>			<p>kaliyan alamat griyanipun. Ing pangajabipun Estomi, wanita kasebat samangke saged dados sisihanipun. Saking pangajab menika ingkang ndadosaken Estomi gadhah pepingina mangertos dalemipun supados saged sanjan ing wekdal sanes. Dene dumadakan Sitata sampun badhe mandhap saking bis, kahanan kasebat dipunginakaken dening estomi kanthi sae supados mboten kelangan alamatipun Sitata. Tanpa dinyana Sitata piyambak ingkang paring kertu nama jangkep kaliyan alamatipun. Ing wekdal sanes, Estomi sios sanjan dhateng griyanipun Sitata ingkang pranyata tiyang sugih.</p>
7.		Kabetahan ekonomi.	<p><i>Sukra lan Surti kena diarani uripe tansah ngepas, sadina-dinane anggone padha golek pangupa jiwa kena</i></p>	Amanat anggitanipun Ismiyati Nurslamet	23 Oktober 1993.	Kalebet wujud motif sosial jinisipun kabetahan ekonomi.

			<p><i>dipesthekake golek sedina entek sedina.</i></p> <p><i>“Ayoo...!! aja nganti mrucut, wong wadon kae pancen lagi butuh dhuwit kanggo nyukupi butuhe sing tansah kacingkrangan, coba-coba di sembranani lan diwenahi upah sing akeh kepara turah. Jajal dak weruh sapa wonge sing ora butuh dhuwit...??,” pambujuke iblis marang hawa nepsune wong bagus. (A)</i></p>			<p>Sukra lan Surti menika pacangan garwa. Dene Surti makarya ing peken minangka buruh gendhong. Wondene Surti menika pakaryanipun buruh gendhong ananging praupan saha badanipun Surti menika kalebet sae saha gadhah daya pikat kangge para priya. Bab kasebat ingkang asring ndadosaken Surti dados sasaran para priya nggodha saha ngajak piyambakipun tumindak kanisthan. Dumugi ing sawijining dinten, wonten wong bagus ingkang badhe tumindak kurang ajar dhateng Surti. Kanthi kemutan kahanan gesangipun ingkang sarwa kacingkrangan, Surti meh kemawon nampi arta saking wong bagus kasebat lajeng masrahaken badanipun kangge dipunajak tumindak</p>
--	--	--	--	--	--	---

						kanisthan. Ananging bab kasebat wurung dipunlakoni amargi Surti sadar bilih imanipun taksih kiyat.
8.		<i>Kejahatan amargi pengaruh lingkungan.</i>	<p><i>Rampung ngombe kopi susu darno marani pawongan sacerake papan kasir. Sawise mbayari apa wae sing dipangan katone darno isih glenak-glenik karo pawongan ceking brengosen mau. Embuh apa sing dirembug. Tarti sing lungguh ijen rada ora kepenak pikire.</i></p> <p><i>“Wong ndopak ora uwis-uwis sida ketinggal bis mengko,” batine Tarti. Pawongan loro mau kaya wis padhadene mathuk Darno enggal njejeri Tarti lungguh.</i></p> <p><i>“Ngene Dhik, aku mau ana keperluan sithik karo wong mau, amrih pekoleh awake dhewe mengko pindhah bis wae. Mengko tekan ngomah</i></p>	Jantraning Katresnan anggitanipun Usman Setiadi.	11 Desember 1993.	<p>Kalebet wujud motif sosial jinisipun <i>kejahatan</i> amargi <i>pengaruh lingkungan</i>.</p> <p>Tarti menika adhi ipenipun Darno. Dene Darno kaliyan Tarti badhe tindak wonten dalemipun darno amargi garwanipun Darno inggih mbakyunipun Tarti kangen kaliyan tarti. Dene Darno makarya dados tukang parkir, bab kasebat ingkang ndadosaken gesangipun darno kathah kaliyan tiyang njawi (ndalan) saengga nyebabaken darno gadhah sipat ingkang kirang sae. Tumuju sawijining dinten, nalika gadhah niat kangge ngrudhapeksa Tarti, darno nyuwun tulung kaliyan kancanipun ingkang</p>

			<i>ya rada kasep ning watone slamet.” (JK)</i>			kepanggih ing warung. Dene niat darno piyambak kangge ngrudhapeksa tarti sampun tuwuh kawit dangu namung kemawon dereng wonten kalodangan. Kanthi alasan taksih wonten urusan, Tarti dipunajak nginep wonten penginepan. Wonten penginapan kasebat Darno nindakaken niatipun badhe ngrudhapeksa Tarti.
9.		Gagaling bebrayan.	<i>“Tita...kowe ninggal bojomu?” Takone mamake. “Hiyaa, Mak! Keneng ngapa?” Wangsulane, genti takon. “Lhaaa, salahe apa?” Takone meneh. “Ora bisa momong bojo, Bu! Jawabe mleruk. “Engg..durung nyambut gawe pa?” Mamake ngendhelong. “Durung!” Tita mangkele nggremet. “Yaaa, sing sabar wae!” Pitutur mamake. “Wis kliwat sabar, Bu!” Bengoke Tita. “Kowe sing genti ngemong, ndhuk!”</i>	Ngentasake Blethok Kanisthan anggitanipun Arumdal.	1 Januari 1994.	Kalebet motif sosial jugaripun palakrama. Sesambungan palakrama antawisipun Tita kaliyan Andreas pranyata kedah pepisahan. Tita purik dhateng griyanipun piyambak amargi Andreas boten dados garwa ingkang sae, ingkang saged ngemong saha paring nafkah lair tumekaning bathin kangge Tita. Pranyata Tita boten

			<p><i>Pituture meneh. “Bosen, Bu! Wong nggugu karepe dhewe, kok!” Tita anyel.</i></p> <p><i>“Ya wis, ya wis..”, Mamake ngalah. Sesasi seka kedadean iku, Tita minggat, ora pamit mamake. Wong tuwane nangis ketirang tanpa guna. Senajan digoleki tekan ngendi wae ora ketemu, dheweke ngrumangsani wis tuwa. Anake ontang-anting, ya mung Tita dhewe iku. Pituture ora digubris babar pisan, mung nuruti swara atine sing nalisir, benceng lakune. Tita klebus ing kamar comberan, sutra sing becik larang regane mung kanggo tutup jejembere. Awake pindha peceren. (NBK)</i></p>			<p>namung kesah saking Andreas, ananging ugi kesah saking griyanipun. Ibunipun Tita anggenipun madosi sampun dugi pundi kemawon ananging boten saged manggihaken Tita wonten pundi. Kahanan palakrama saha ekonomi ingkang kirang sae kasebat njalari Tita keblasuk wonten ing lembah kanisthan. Tita dados wanita planyahan ing satunggaling lokalisasi. Pagesangan risak kasebat ingkang ndadosaken tita betah nglampahi gesangipun ingkang sakmenika. Dados wanita panggilan kangge bos-bos utawi tiyang-tiyang kakung irung welang. Ananging tebih wonten ing manahipun, sejatosipun Tita taksih tresna kaliyan Andreas garwanipun.</p>
--	--	--	---	--	--	---

10.		Raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor).	Minangka sekretaris pribadine, Siska wus sawetara suwe kepengin ngrebut atine Bima. Nanging kaya ngapa kuciwane atine saben kelingan yen sakteremene Bima wis ana sing duwe, yaiku Ratih bojone lan doni anake. Semonoa, kagawa gedhening katresnan kang tumuju marang Bima, dheweke ora bakal mundur sajangkah. Tekade wis gembleng yen ing sawijining wektu, Bima kudu bisa karegem, dadi sisihane. (K)	Kesrimpet anggitanipun Je. Siswo Pangarso.	12 Februari 1994.	Kalebet wujud motif sosial jinisipun raos tresna ing lingkungan pakaryan (kantor). Siska menika satunggaling wanita legan ingkang pakaryanipun minangka sekretaris ing satunggaling perusahaan. Dene Bima menika bos-ipun Siska. Sampun dangu Siska gadhah raos tresna dumugi gadhah pepinginan kangge ngrengkuh Bima ingkang statusipun bos-ipun piyambak. Wondene Bima sampun gadhah garwa kaliyan putra, bab kasebat boten ndadosaken niyatipun Siska muntir. Siska ngginakaken cara-cara ingkang ala kangge mendhet raos manahipun Bima. Kadosta nalika Siska sengaja ngatonaken dhadhanipun supados mancing nepsunipun Bima.
-----	--	---	---	--	-------------------	--

						Sedaya cara menika katindakaken boten mokal namung kangge ngrengkuh Bima dados sisihanipun.
11.		Paring tulung-pitulungan.	<p><i>“Mas nek aku asring mbonceng Pak Sas tak akoni, penggalihe ki becik lho, ingatase Dosen ning kersa ngampiri wong ya dhasare omahku ki kliwatan.</i></p> <p><i>“Mas kudune panjenengan ki seneng dene kekasihe ana sing nulungi, ning ya wislah aku emoh rame.</i></p> <p><i>“Kok sepi ta dhik ?”. “He eh mas, bapak ibu njagong manten.” “Lha mbak Santi?” “Neng rumah sakit.” “Neng rumah sakit?” sapa sing gerah?” “Anu, nunggoni Pak Sasmaya sing diopname.” “Pak Sasmaya Dosen Pembimbing?” “Iya, sapa maneh.” (I)</i></p>	Infus anggitanipun Ay. Suharyono.	26 Februari 1994.	<p>Kalebet wujud motif sosial jinisipun paring tulung-pitulungan.</p> <p>Sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya pranyata namung adhedhasar tulung-pitulung. Kahananipun Pak Sasmaya ingkang dipuntilar garwa dhateng kutha sanes, nyebabaken nalika Pak Sasmaya gerah lajeng kedah mondhoek ing rumah sakit dipuntulung dening Santi ingkang minangka iku mahasiswi bimbinganipun. Dene Pak Sasmaya piyambak ugi asring paring pitulungan dhateng Santi baba menthuk utawi bab skripsinipun. Garwanipun Pak Sasmaya piyambak ugi</p>

						mangertos babagan sesambunganipun Pak Sasmaya kaliyan Santi, ananging beda kaliyan ingkang dipuntampi dening Hari. Hari cemburu kaliyan sesambungan antawisipun kekasihipun kaliyan Pak Sasmaya.
12.	Kemutan nalika ngaras garwanipun.		<i>Mlaku turut Malioboro karo prawan kaya Vivienne mesthi wae rumangsa seneng. Mung repote kudu sregep nerangake barang-barang kang durung dheweke ngerteni kang didol ing kaki lima. Nalika arep nyabrang dalan, dakdeleng langit Jogja katon cerah, mbulane lagi purnama. Ah, biyen, biyen nalika iku, aku asring ndeleng mbulan kang lagi purnama ing ngarep Balairung karo Risanti ing antarane pilar-pilare kang gedhe iku. Ing kono iku, wulan Mei 1975 daksun Risanti kang sepisanan. (V)</i>	Vivienne anggitanipun Unggul Kisbiyono.	2 April 1994.	Kalebet motif dhasar jinisipun kemutan nalika ngaras garwanipun. Nalika ndugekaken Vivienne sanjan dhateng Malioboro dumadkan Wiratmo kemutan nalika pisanan piyambakipun ngaras Risanti ing Balairung. Kadadosan kasebat nalika wulan Mei taun 1975. Langit ingkang padang saha rembulan ingkang nembe purnama jumbuh kaliyan swasana nalika Wiratmo ngarasi garwanipun kasebat. Dumadkan Vivienne

						ngajak Wiratmo kondur dhateng hotel. Ing hotel kasebat Vivienne kaliyan Wiratmo nindakaken kanisthan.
13.		<i>Pengaruh saking lingkungan pakaryan saha sesrawungan.</i>	<p><i>“Sisip gegadhanganku anggonku bisa nerusake urip tentrem bareng kowe. Kanggomu wis ora ana pilihan liya. Saiki yen arep minggat, minggata!”</i></p> <p><i>“Sampeyan nundhung aku ?”</i> Murwani sengkak. <i>“Guna apa ngopeni kirik bacin ambune,”</i> tembunge Jamroni ora kalah sengkak. Wong wadon kuwi gage ngadeg. Mlaku nyaketi lemari terus nyeneng selote. <i>Rekatak byak! Lemari menga, terus tangane wong wadon sing muring nggigit-igit kuwi besuwal-besuwel madhai sandhangan ana tas. Rampung kuwi bengak-bengok ngatag anake.</i></p>	Murwani Tundhung anggitanipun Usman Setiadi.	28 Mei 1994.	<p>Kalebet motif sosial jinisipun inggih <i>pengaruh saking lingkungan</i> saha sesrawungan.</p> <p>Lokalisasi saha pakaryan dados PSK ingkang nate dipunlakoni dening Murwani pranyata boten saged dipunpungkasi dumugi Murwani nindakaken palakrama. Kanthi saestu Jamroni gadhah niat sae kangge ngentasaken Murwani saking donya kanisthan. Ananging Murwani piyambak ingkang boten saged mungkasi tumindhak alanipun kasebat. Saengga nalika sampun palakrama kaliyan Jamroni, Murwani taksih andhon tresna</p>

						<p>kalayan priya sanes, dumugi nuwuhaken dukanipun Jamroni. Murwani lajeng dipuntundhung minggat saking griyanipun. Ing pungkasan Murwani mbalik malih ing pakaryan nistha kasebat.</p>
--	--	--	--	--	--	---

Tabel 9. Lampiran Dhata Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun Kaliyan Tema Seksualitas ing Salebeting Cerkak Djaka Lodang Taun 1993-1994.

No. Dhata	Pungkasaning Kadadosan Awit Sambetipun kaliyan Tema Seksualitas	Indikator	Sumber		Katrangan
			Irah-irahan Cerkak	Edisi	
1	Medhotaken katresnan.	<p><i>Sesasi sawuse kedadean iku, sesambungane Winarta renggang. Ratih ngarep-arep tekane kaya adat saben, nanging sing diarep-arep ora katon ora njedhul-njedhul. Atine dadi kogel, awit wis sesasi Winarta ora ngapeli teka ing ngomahe. Nalika lagi ungkebungke ing meja, sawuse nglorot panyawang saka langit-langit kamare, wewayangane Winarta katon ngegla kagelar ing pucuking pengangen kang endah. Nanging kandheg pangalamune, merga ing jaba kaprungu panothoking lawang.</i></p> <p><i>“Mbak...,punika wonten serat saking Pak Winarta!”</i></p> <p><i>“Lho..Pak Winarta ora tindhak</i></p>	Pedhut Ampak-ampak Argadumilah anggitanipun Arumdal.	27 Februari 1993.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika medhotaken katresnan.</p> <p>Winarta sampun mirsani piyambak kabar-kabar kurang sae babagan kekasihipun inggih Ratih ingkang asring dados kembang lambe bab sesambunganipun kaliyan prangkat desa. Saderengipun Winarta dereng pitados bab kabar kasebat amargi katutup raos tresnanipun dhateng Ratih ingkang langkung ageng tinimbang bab kabar kirang sae kasebat.</p>

		<p><i>dhewe?”</i></p> <p><i>“Mboten Mbak..!” Kang diutus ngulungake layang, mbrambangi arep nibakake luh sarwi enggal pamit. Ratih atine dadi nratap, tangane kedher mbukak amplop sing lagi wae di tampa saka putra Ibu kose Winarta.</i></p> <p><i>Ratih, kembang pangarep-arepku. Menawa layang iki, wis tumeka ing tanganmu sarta wus kok waca kanthi premati, aja kaget ya..Ratih, menawa saiki mas Win adoh sangkan parane. Wingi jam 05.00 aku budhal menyang Timor Timur saperlu nutugake tugas kang ora entheng kang dak sangga ing pundhak tanggung jawabku. Aku nyuwun pangapura kang agung dene aku ora ana kesempatan pamit kowe, amarga aku selak ora tahan nyipati kahanan pandelengku gek nalika aku ngudhunake kowe ing Terminal. Mas ngetutake saka mburi, nganti tekan papanmu padha mlebu ing Wisma. (PAAA)</i></p>			<p>Ananging satunggaling dinten, Winarta sampun mangertosi saha mirsani piyambak nalika Ratih mlebet sawijining wisma kaliyan perangkat desa ing mriku. Bab kasebat njalari Winarta ngraosaken cuwa sanget, saha mutusaken bilih piyambakipun badhe medhot katresnanipun kaliyan Ratih saha tindhak dhateng Timor Timur saperlu ngayahi kuwajibanipun. Ratih ingkang mangertosi kahanan kasebat namung saged getun. Dene sedayanipun sampun boten saged dipunambali malih. Antawisipun Ratih kaliyan Winarta sampun tebih papan.</p>
--	--	---	--	--	--

2	Ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran.	<p><i>“Emhh..bocah wadon sing dak siri mau..kowe Ti”</i></p> <p><i>“Aku...” Yati njenggirat kaget sajak ora percaya marang apa kang lagi wae dikandhakake Bomank. “Aku mank..?” Pitakone Yati lirih mbaleni tembunge.</i></p> <p><i>“Ha a, kowe Ti. Wektu semana aku yakin bakal bisa nduweni kowe, nanging nyatane aku ora bisa nyedhaki kowe, jalaran mbokmenawa kowe wis duwe pacar, mula kira-kira rongsasinan kepungkur aku mupus, dak pendhem jero ana atiku angen-angen anggonku pingin nduweni kowe.”</i></p> <p><i>Kanggo sawetara, bocah loro ora ana guneman, kabeh padha nglambrang ana pangangen-angene dhewe. Pangarep-arepe Yati tuwuh maneh bareng krungu pengakune Bomank, atine ayam lan kebak ing kabungahan. “Kena apa ora dhisik-dhisik anggonmu walaka kaya ngene iki Mank?” Batin atine Yati. (TTW).</i></p>	Tembung-tembung Wuyung anggitanipun D.Jos.Soji.	6 Maret 1993.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika ngandharaken raos tresna, sarujuk badhe nerasaken sesambungan pacaran.</p> <p>Yati kaliyan Bomank menika kanca raket. Sampun dangu Yati dhemen kaliyan Bomank. Ananging ingkang dipundhemeni gadhah sesambungan kaliyan tiyang estri sanes. Bab kasebat ndadosaken Yati pupus manahipun. Dumugi satunggaling dinten, nalika Bomank sanjan dalemipun Yati. Ing mrika Bomank ngandharaken sedaya ingkang dipunraosaken, bilih estunipun Bomank menika dhemen kaliyan Yati, ananging Bomank gadhah panyakabrawa bilih Yati sampun gadhah</p>
---	--	---	---	---------------	---

					pacangan. Bab menika ingkang ndadosaken Bomank boten ngandharaken raos manahipun. Sakmenika kekalihipun sami-sami sarujuk kangge mabngun sesambungan adhedhasar raos tresna kekalihipun.
3	Dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan.	<p><i>“Mass...?” Jegagik! Daktoleh dhik Fret nyablek pundhakku. Aku ngglebag, nganti tempat tidhurku hoyag. Dhik, Fret ngulungake layang. Dakpandeng manthe, layang dhinas.</i></p> <p><i>“Saka sapa?”</i></p> <p><i>“Pak Lurah, genah ana cape kelurahan ngono kok!”</i></p> <p><i>Gage wae dakbukak, byak! Dhadhaku kaya arep ambleg tenan. Dakkira layang kagiyatan KKN seka Pak Lurah, Hooh..?</i></p> <p><i>“Kok malah prembik-prembik , Mas?”</i></p> <p><i>Pitakone dhik Fret, mrambat neng kupingku. Nambahi pepes balung sungsumku. Aku saya yakin, yen pemudha telu kang ngepruki</i></p>	Bu Lurah Swarga Narakaku anggitanipun Suwardi Endraswara.	1 Mei 1993.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara dipunmangertosi dening garwanipun babagan sesambungan gendhakan.</p> <p>Pranyata sesambungan sedheng antawisipun Ganjar kaliyan Pak Lurah dipunmangertosi dening Pak Lurah. Bab kasebat ingkang njalari Pak Lurah ngutus tiga pawongan mudha kangge milara Ganjar ing satunggaling wengi. Dene bab kasebat nyebabaken Ganjar</p>

		<p><i>awakku wingi kae genah srayane Pak Lurah.</i></p> <p><i>Apa sesambunganku karo Bu Lurah kang kucing-kucingan kae konangan Pak Lurah?</i></p> <p><i>Ah..kiyamat!!! Njur aku sing nggo tiban??</i></p> <p><i>“Oh..Bu Lurah swarga-nrakaku!!”</i></p> <p><i>“Ngapa mas Bu Lurah...hem?? Ngapa??”</i></p> <p><i>Dhik Fret nggoyog-oyog awakku. Lemes! Aku ora bisa kumecap. Dheweke dakpandeng jero, kebak pangarep-arep kamuspran. Lan mripate sing bening lindri kuwi ngembong luh. Mbrebes meles. Ana palang nggonku arep mlangkah. Kebak gitik ngadhang lehku arep mletik (BLSN)</i></p>			<p>mlebet Griya Sakit amargi babak bundhas dipunantemi dening tiga pawongan kasebat. Nalika nembe dipunrawat ing Griya Sakit, Ganjar nampi serat saking kelurahan. Nalika mbikak seratipun, Ganjar kaget amargi serat kasebat sanes serat babagan kagiyatan KKN. Saking perkawis menika Ganjar tansaya yakin bilih ingkang ngantemi piyambakipun inggih utusaning Pak Lurah. Ganjar namung saged nggetuni menapa ingkang nate dipuntindakaken kaliyan Bu Lurah. Ananging sedaya sampun kalampahan, lajeng sakmenika Ganjar nampi akibatipun.</p>
4	Mungkasi tumindak dhemenan kanthi	<p><i>Sawise tak rasakke kabeh kandhane Mas Sena kuwi mau,</i></p>	Lawang anggitanipun	22 Mei 1993.	Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi

					nyuwun pangapura dhateng Mas Sena lajeng kaliyan mungkasi sesidheman kaliyan Mbak Lasmi.
5	Paraga wanita duka lajeng ngajak kondur.	<p><i>Dheweke banjur menyat saka lungguhe, mlayu ninggalake aku dhewe. Aku kaget, nanging aku isish eling marang apa kang kudu dak tindakake. Enggal-enggal aku nututi playune Ita. Ita ora mlayu maneh, mung mlaku nanging rada rikat, nalika aku ngetutake ana mburine. Lakune Ita bablas ngener omahe OM-ku, tekan motor Ita banjur nyekel helm. Aku ngerti karepe Ita, dheweke ngajak bali. Dina iki sidane aku bali kanthi nggembol rasa cuwa.</i></p> <p><i>“Lha, Mas Ragil ki ngawur!”</i> <i>“Ngawur piye Dhik?”</i> <i>“Mas, papan kana mau harak papan kang suci ta? Papan sing sabendinane kanggo sembahyange para umat. Papan kanggo patemonan antarane kawula lan Gusti. Mosok awake</i></p>	Ita anggitanipun D.Jos.Soji	19 Juni 1993.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara paraga wanita duka lajeng ngajak kondur.</p> <p>Nalika dugi Gunung Sempu dumadakan Ragil tumindak kirang sae tumrap Ita. Kekalihipun meh kemawon tumindak kanisthan ing papan kasebat. Bab kasebat ndadosaken Ita duka lajeng mendel kemawon. Ita kanthi mendel mlayu tumuju dhateng griya om-ipun Ragil. Ragil mangertos menawi Ita ngajak kondur. Dugi griyanipun Ita, Ragil taksih bingung amargi boten mangertos saestun menapa ingkang</p>

		<i>dhewe malah kaya ngono.” Akeh-akeh wejangane Ita ngelingake marang aku. (Ita)</i>			nyebabaken Ita dumadakan duka lajeng nyuwun kondur. Saksampunipun lerem anggenipun duka, Ita nembe purun cariyos. Piyambakipun duka amargi ragil ngajak piyambakipun tumindhak kanisthan ing papan sakral kasebat. Andharan Ita nyebabaken Ragil rumaos lepat saha ngraos mongkog dhateng Ita. Kekalihipun lajeng sanjan ing papan ingkang beda.
6	Dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK.	<i>Weruh potret sing diulungake Gun paling pungkasan aku rada njomblak. Apa maneh ditambah katrangan wis duwe anak siji. Cetha, ora kleru sing ditulis SM iku nyata Sitata Maharani, sing dakkenal ing bis Solo-Yogya sawatara dina kepungkur. Potrete Sitata dakpandeng luwih suwe tinimbang liyane. Plaing suwe. Wih, ora krasa sikilku gemeter.</i>	Sitata Maharani anggitanipun Etti Widianing.	26 Juni 1992.	Pungkasaning kadadosan inggih menika dipunpungkasi awit mangertosi ingkang dipuntresnani menika PSK. Nalika sowan dhateng kantor redaksinipun Gun saperlu pados dhata babagan <i>pelacuran</i>

		<p><i>“Dita kok ora dijak?” Aku takon, karepku kanggo nlesih apa bener Dita iku naksanake, dudu anake?</i></p> <p><i>“Dita lagi rada panas, mau digawa menyang dhokter karo ibune,” wangsulane Sitata. Aku yakin Sitata goroh. Nanging aku ora nesu digorohi. Awit Sitata apike ora jamak marang aku, aku kepotangan budi, sanajan lagi kenalan pirang dina. Apa-apa dibayari, dijak mubeng-mubeng, gratis. Ewasemono aku tetep nyidhem, ngupaya Sitata aja nganti ngerti menawa sajatine aku ngerti sapa dheweke. (SM)</i></p>			<p><i>highclass ing kutha Jogja, Estomi kaget menawi Gun paring potonipun Sitata. Dene Sitata inggih wanita ingkang dipuntepangi dening Estomi nalika ing bis. Salajengipun Sitata kasebat asring paring pitulungan nalika Estomi taksih wonten ing Jogja. Temtunipun estomi boten nyangka, bilih wanita ingkang sesambungan kaliyan piyambakipun kalebet salah satunggaling PSK ingkang nembe dipunpadosi wartanipun kaliyan Estomi. Ananging amargi ngelingi bilih Sitata menika wanita ingkang sae penggalhipun, estomi mutusaken bilih piyambakipun boten badhe miyak wadinipun Sitata ing ngajengipun</i></p>
--	--	---	--	--	--

					Sitata. Anggenipun mangertosi bilih Sitata kasebut satunggaling PSK namung kangge dhewekipun piyambak. Sitata namung dados satunggaling kenangan saha pengalaman enggal nalika Estomi dhateng Jogja.
7	Nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan.	<p><i>“Sakarepmu...,kowe arep ngucap lan muni sasenengmu, aku tetep bakal ngelingake marang saben wong sing isih gelem ngrungokake gunemku. Saliyane Surti wae, aku tetep ngelingake, arepa aku ngrumangsani yen bakal muspra apa sing dak ucapake. Nanging bareng Surti, aku yakin yen bakal digagas lan digatekake apa kang dadi pangucapku,”</i> ati-nurani wangsulan kanthi lembah manah.</p> <p><i>Jenggirat..!, sajak kelingan kedadeyan sing tau kelakon, sakala ilang rasa kepenake, tangane wong bagus dicandhak</i></p>	Amanat anggitanipun Ismiyati Nurslamet.	23 Oktober 1993.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara nengenaken nurani nyingkiraken tumindak kanisthan.</p> <p>Kahanan ekonomi ingkang kirang sae ndadosaken Surti gadhah niat purun nalika wong bagus paring arta lajeng ngajak Surti tumindhak kanisthan. Surti nggatosaken hawa nepsu kaliyan ati nurani ingkang sami ngandhani Surti bab ingkang ala saha ingkang sae. Nalika</p>

		<p><i>banjur dipipatake sakatoge, nganti tangane wong bagus kuwi mbabit lawang colt, braakkk...</i></p> <p><i>Surti mlayu kanthi rikat tanpa nggubris wong-wong sing pating plenggong nyawang dheweke, ngedohi wong bagus sing kurang ajar. (A)</i></p>			<p>surti kemutan piyambakipun nate badhe dipunrudapeksa, dumadakan Surti kaget lajeng sadar menapa ingkang nembe badhe dipuntindhakaken kasebat. Nyumingkiri kadadosan nalika piyambakipun badhe dipunrudapeksa kemawon saged, dene kenging menapa nalika nampi arta saking wong bagus piyambakipun meh kemawon nglampahi tumindhak kanistan kasebat. Langsung kemawon Surti ngipataken astanipun wong bagus kurang ajar kasebat ngantos nggadhuk ing lawang colt. Sanalika surti mlayu tebih saking wong bagus kasebat. Ing mrika Surti nangis, kemutan menapa ingkang badhe</p>
--	--	---	--	--	---

					dipuntindakaken. Artasaking wong bagus kasebat dipunpendhet, dipun-gatosaken, Surti lajeng mbengok sora sanget bilih miturut piyambakipun arta menika nuwuhaken penyakit.
8	Pepisahan lajeng kondur dhateng desa.	<i>Ing wanci iku Darno kakangne ipe sing sedina muput makarya dadi tukang parkir mesthi ngambali laku nisthane kaya dhek ana penginepan. Kenangapa Tarti ora mberot? Ora protes? Tarti pekewuh karo mbakyune. Ya wektu seminggu iku sing dijaluk Saptati kanggo kangen-kangenan. "Ora...Aja...Aja nganti ngerti mbakyuku! Aku kudu ngrasakake laraku dhewe! Aja nganti kebakagyane mbakyuku mawut mung merga pengakune," antepe Tarti nganti tumeka ndesane maneh. Ana ngomah dheweke arang metu-metu. Manut pengangen lan pangrasane wong-wong padha nyoraki. (JK)</i>	Jantraning katresnan anggitanipun Usman Setiadi.	11 Desembris 1993.	Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara pepisahan lajeng kondur dhateng desa. Kadadosan nalika Tarti dipunrudapeksa dening Darno pranyata dipunambali malih nalika Tarti wonten dalemipun Darno. Tarti piyambak boten saged nindakaken menapa-menapa sanesipun pasrah. Dene tumindak nistha kasebat nembe saged dipunpungkasi dening Darno amargi Tarti kedah kondur dhateng

					griyanipun ing desa.
9	Rujuk (ngambali nikah malih).	<p><i>“Sing bener lho Mas Andre!” Tita mesem.</i></p> <p><i>“Bener, Tita! Mung kowe kang dakarep-arep! Andreas atine angluh.</i></p> <p><i>“Mas Andre...,Kowe wis ora mbutuhake aku meneh. Pancen aku ngakoni kesalahanku biyen, aku muntap nesuku, kowe dak tinggal lunga. Aku keduwung Tita, tekaku mrengs kepengin nglamar balen karo kowe meneh.”</i></p> <p><i>Tembunge Andreas ngasih-asih meneh.</i></p> <p><i>Andreas ora kendhat-kendhat nyuwun supaya kekarone bisa kumpul meneh mbangun brayat. Andreas percaya panyuwunan sing dilambari nganggo keprihatinan, Pangeran mesthi bakal maringi kaya sing dikarepake. Apa maneh nyuwun baline Tita, ninggalake papan jejember kang kebak mitos kotore.</i></p> <p>(NBK)</p>	Ngentasake Blethok Kanisthan anggitanipun Arumdaluh.	1 Januari 1994.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara rujuk (ngambali nikah malih).</p> <p>Andreas madosi malih papan panggenanipun Tita saperlu ngandharaken bilih piyambakipun badhe nhajak rujuk ngambali pepasihan ingkang nate kapedhot. Ananging kahanan gesangipun Tita sakmenika sampun beda, saksampunipun pepisahan kaliyan Andreas, Tita dados wanita planyahan. Andreas sampun mangertosi bab kasebat, piyambakipun ugi boten nglepataken tumindhakipun Tita. Kanthi niat ingkang sae, saha sampun saged</p>

					mbuktikaken dhateng Tita bilih sakmenika piyambakipun sampun sae, Andreas gadhah niat ngentasaken Tita saking blethok kanisthan lumantar rujuk. Pranyata niat sae kasebat dipuntampi dening Tita kanthi suka. Dhasaripun Tita ugi taksih gadhah raos tresna dhateng Andreas. Lajeng kekalihipun sarujuk menawi badhe ngambali malih palakrama ingkang nate kapedhot.
10	Sarujuk badhe mungkasi sesambungan sesidheman.	<i>Dina-dina candhake kahanan kulawargane Ratih bali kaya wingi uni. Bima wis ngrumangsani lupute. Ing kantore Bima tansah menehi pangerten marang Siska supaya bisa nglalekake bab sesambungane kang meh wae gawe buyar rumah tanggane. "Kula sampun nglenggena dhateng sedaya tumindak kula</i>	Kesrimpet anggitanipun Je. Siswo Pangarso.	12 Februari 1994.	Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara sarujuk badhe mungkasi sesambungan sesidheman. Sesidheman antawisipun Bima kaliyan Siska (sekretaris pribadinipun) dipunmangertosi kaliyan Ratih inggih garwanipun.

		<p><i>Pak Bim, sak estu kula nyuwun pangapunten. Mugi-mugi Pak Bim, langkung-langkung Mbak Ratih kersa ngapunten sedaya kalepatan kula,” kandhane Siska ing sawijining esuk ing ruang kerjane Bima nalika karo ngulungake map isi surat kang kudu ditandha tangani Bima. Bima manthuk, karo mesem! (K)</i></p>			<p>Ratih minangka sawijining garwa ingkang luhur budinipun, sareh, saha lugu. Mangertosi babagan sesidheman garwanipun kaliyan sekretarisipun, Ratih boten muntapaken dukanipun, ananging kanthi sareh ngajak Bima rembugan. Mirsani pasrahipun saha sarehipun Ratih kasebat ingkang ndadosaken Bima angluh manahipun. Piyambakipun rumaos lepat lajeng ngakoni lepatipun. Bima ugi mutusaken badhe mungkasi sesidhemanipun kaliyan Siska amargi boten purun menawi samangke kelangan garwa saha putranipun inggih Doni. Dene Siska semanten ugi, rumaos lepat lajeng nyuwun pangapura</p>
--	--	--	--	--	--

					<p>kaliyan Ratih. Siska ugi sarujuk menawi sesambunganipun kaliyan Bima badhe dipupungkasi dening Bima. Saksampunipun perkawis kasebat, Bima saha kulawarga dipunpindah tugasipun ing kutha sanes.</p>
11	<p>Ngleresaken lepatipun panampi.</p>	<p><i>Pranyata olehe markir kendharaane ing cedhak motor silihanku, kanthi mangkono krungu cetha olehe padha rembugan.</i></p> <p><i>“Matur nuwun lho Jeng, sliramu kersa mitulungi kerepotane bapak. Bapak ya kerep ngendhika bab kabecikanmu kok.”</i></p> <p><i>“Ah sami-sami Bu, wong Pak Sas ugi kerep mbiyantu kula.”</i></p> <p><i>“Ning anu kok, wiwit ngesuk tugasku wis neng kantor terus dadi bisa ngurusi ngomah, pancen mesakake bapak wong ora na sing ngurusi.”</i></p> <p><i>“Sukur Bu, kula ndherek bingah.”</i></p> <p><i>“Njur pacarmu kawratan ora yen</i></p>	<p>Infus anggitanipun Ay. Suharyono.</p>	<p>26 Februari 1994.</p>	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara ngleresaken lepatipun panampi.</p> <p>Hari anggenipun cemburu kaliyan sesambungan antawisipun Santi kaliyan Pak Sasmaya ngantos nuwuhaken niat dening Hari kangge merjaya Pak Sasmaya nalika wonten ing Griya Sakit. Pranyata Hari dereng mangertos bilih sesambungan antawisipun Santi</p>

		<p><i>sliramu caket karo bapak ?”</i></p> <p><i>“Ibu kok pirsya yen kula sampun gadhah pacar?”</i></p> <p><i>“Bapak sing ngendhika, malah bapak uga kepengin tepung ki.”</i></p> <p><i>“mbenjing sonten mas Hari kula jakipun tuwin bapak, piyambakipun ngertos sedaya kok Bu lan mboten kawratan kula mitulungi bapak ing salebetipun Ibu repot.”</i></p> <p><i>“Ya sukur, awit aja nganti ana salah paham.”</i></p> <p><i>“Inggih.” (I).</i></p>			<p>kaliyan Pak Sasmaya inggih minangka dosen pembimbingipun menika namung sawates paring pitulungan. Bab kasebat dipunmangertosi dening Hari nalika piyambakipun mireng pacelathon antawisipun Santi kaliyan garwanipun Pak Sasmaya. Saperangan wonten raos cuwa saha getun bab menapa ingkang sampun dipuntindakaken dhateng pasien ing griya sakit ingkang pranyata lepat bilih pasien kasebat sanes Pak Sasmaya. Kanthi pitulungan saking Pak Sasmaya saha garwanipun. Hari boten sios dipuntindhak pidana dening polisi. Bab kasebat ndadosaken tuwuh raos getun saha lepatipun, ananging Hari lega bilih Santi pranyata</p>
--	--	--	--	--	--

					boten kados ingkang dipuncubriyani.
12	Paraga wanita kesah tanpa pamit.	<i>Esuke, nalika aku tangi dakdeleng kamare Vivienne wis kosong. Daktakokake marang petugas hotel, jarene Vivienne lunga saka hotel esuk-esuk banget. Mesthi wae aku klabakan, sawise adus lan ngringkesi barang-barang age-age aku metu saka hotel. Sedina muput aku ngubengi kutha Yogya, nanging tanpa guna, Vivienne wis ilang saka panyawnagku. Aku bingung, kacau lan putung (V).</i>	Vivienne anggitanipun Unggul Kisbiyono.	2 April 1994.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara paraga wanita kesah tanpa pamit.</p> <p>Vivienne cuwa kaliyan sikepipun Wiratmo ingkang nolak raos manahipun. Bab kasebat ingkang lajeng ndadosaken Vivienne kesah saking hotel tanpa nyuwun pamit rumiyin kaliyan Wiratmo.</p>
13	Dipunusir saking desanipun.	<i>Bareng senter diclorotake ngener rai, wong-wong padha cingak. Jebul wong sakloron mau trembelane Murwani karo Sarijo sing bojone lagi meteng tuwa. Sing padha nyumurupi ora tegel milara wong sing laku sedheng mau. Pak Kadhus dhewe ya rada pekewuh dene saweneh pokal padha ora urus. Wis ben waedosane ditanggung dhewe.</i>	Murwani Tundhung anggitanipun Usman Setiadi.	28 Mei 1994.	<p>Pungkasaning kadadosan inggih menika kanthi cara dipunusir saking desanipun.</p> <p>Para warga cubriya nalika mirsani wonten pawongan kakung blebetan sarung mlebet griyanipun Murwani ing wayah ndalu. Pramila</p>

		<p><i>Nanging kaya penjaluke para pemudha, Pak Topa minangka sesepuh kudu asikep tegas. Acarane ganti. Ora sida ngrehab omah bobrok kuwi nanging nundhung Murwani sing dianggep sumber wisuna lan kebobrokan mentale wong lanang kerot imane. Pak Kadhus saguh, Murwani pancen kudu ditundhung oncat saka kampung kono. (MT)</i></p>			<p>Murwani minangka wanita tilas planyahan kasebat boten gadhah garwa. Bab kasebat ingkang ndadosaken para warga sarujuk ngawasi polahipun pawongan kasebat. Sawetara wekdal, griyanipun Murwani dipunindhik, ananging boten katon swanten menapa-menapa. Boten wonten ugi wangsulan menapa-menapa. Sanalika lawang dipundobrak dening warga. Katingal Murwani nembe nindakaken kanisthan inggih saresmi kaliyan Sarjio ingkang garwanipun nembe ngandhut. Saking kadadosan kasebat Murwani dipuntundhung kesah saking desa kasebat amargi dipunanggep saged dadosaken risakipun</p>
--	--	--	--	--	--

					moral para priya ingkang boten gadhah iman ing desa kasebat.
--	--	--	--	--	--